

→ **Visie op
landschap, natuur
en groene kernen**

COLOFON

➔ VISIE OP LANDSCHAP, NATUUR EN GROENE KERNEN

opdrachtgever:

GEMEENTE OUDE IJSSELSTREEK

opdrachtnemer:

BURO ONTWERP & OMGEVING

projectnummer:
3153.01

status:
DEFINITIEF

datum:
FEBRUARI 2021

formaat:
A3 GESNEDEN

→ **SAMENVATTING**

→ **VOORWOORD**

→ **DEEL A: VISIE OP LANDSCHAP, NATUUR EN GROENE KERNEN**

1 INLEIDING	13
1.1. OUDE IJSSELSTREEK VEELZIJDIG	13
1.2. DOEL EN OPBOUW VISIE	15
1.3. TOTSTANDKOMING	15
1.4. LEESWIJZER	17
2. HET LANDSCHAP	19
2.1. INLEIDING LANDSCHAP	19
2.2. HET LANDSCHAP IN LAGEN	21
2.3. BASISKWALITEIT	23
2.4. KWALITEITEN, KNELPUNTEN EN KANSEN	23
3. TRANSITIE VAN HET LANDSCHAP	27
3.1. ALGEMEEN	27
3.2. TRANSITIES	27
3.3. NIEUWE COALITIES	27
3.4. VERANDERENDE LANDBOUW	29
3.5. ENERGIETRANSITIE	30
3.6. VERSTEDELIJ KING	31
3.7. RUIMTE VOOR NATUUR	33
3.8. KLIMAATADAPTATIE	34
4. OVERKOEPELENDE VISIE	37
4.1. ALGEMEEN	37
4.2. BEHOUD BASISKWALITEIT EN	37
4.3. COMMUNICATIE EN EDUCATIE	38
4.4. BEHEER EN ONDERHOUD	40
4.5. FINANCIERINGSMOGELIJKHEDEN	41

5. VISIE OP LANDSCHAP	43
5.1. ALGEMEEN	43
5.2. AGRARISCH LANDSCHAP	43
5.3. RUIMTE VOOR ENERGIE	46
5.4. LANDSCHAPPELIJKE VERSTEDELIJ KING	48
5.5. NATUURLANDSCHAP	51
5.6. BIODIVERSITEIT LIJNELEMENTEN	53
5.7. KLIMAATADAPTATIE	55

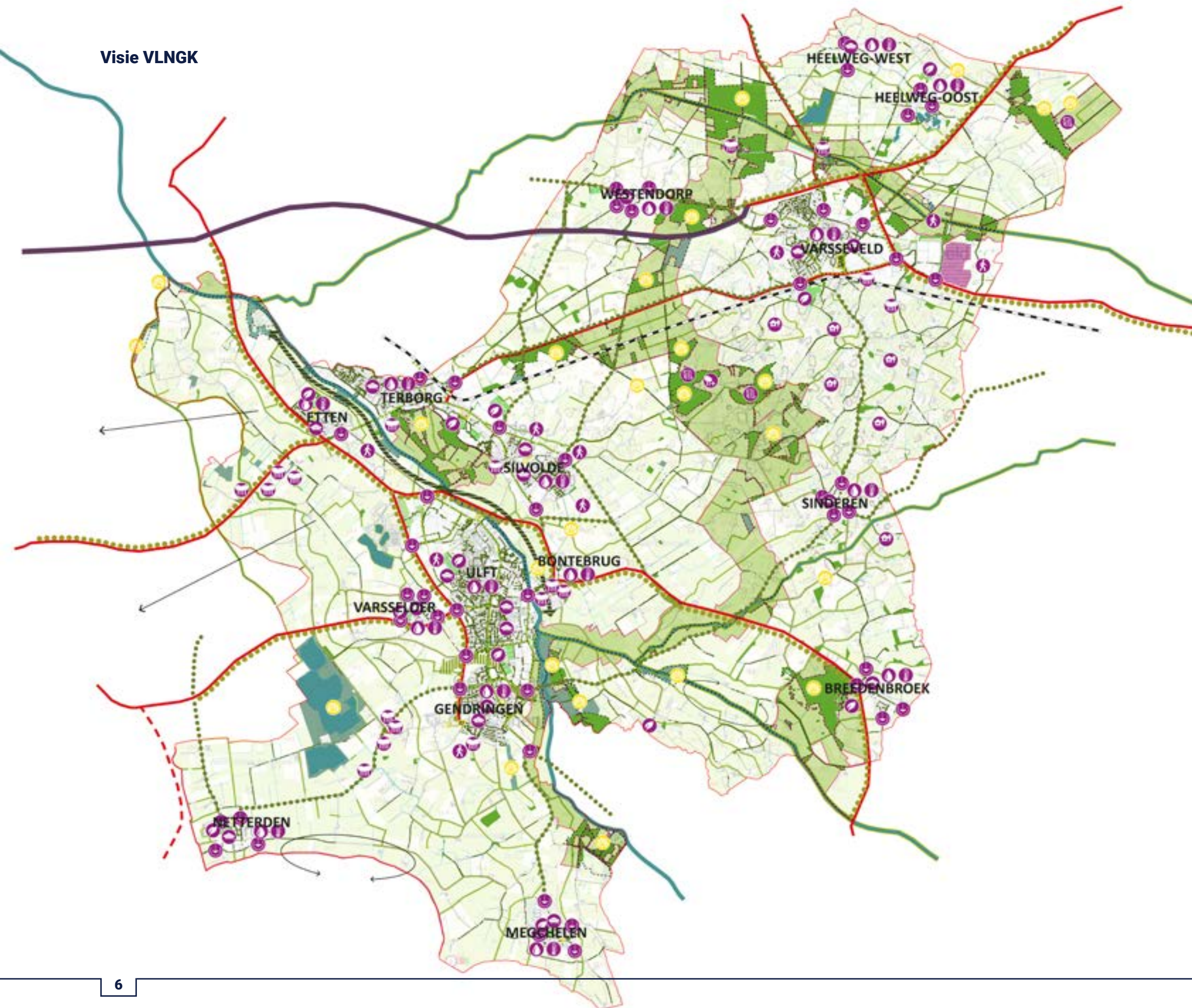
6. VISIE OP KERNEN	57
6.1. ALGEMEEN	57
6.2. BELANG VAN GROEN	57
6.3. BIODIVERSITEIT	57
6.4. GROENSTRUCTUUR KERNEN	59
6.5. KLIMAATADAPTATIE	71
6.6. GROEN EN BOUWEN	72

→ **DEEL B: UITVOERING**

7. UITVOERING	75
7.1. ALGEMEEN	75
7.2. UITVOERINGSSCHEMA	75
7.3. TOELICHTING OP DE KOLOMMEN	75
7.4. WERKWIJZE	76

BIJLAGEN	79
BIJLAGE I: TOTSTANDKOMING	79
BIJLAGE II: ONTSTAANSGESCHIEDENIS LANDSCHAP	83
BIJLAGE III: BASISKWALITEIT LANDSCHAP	95
BIJLAGE IV: VISIEKAART	99

Visie VLNGK

Legenda

visie op landschap, natuur en groene kernen

SAMENVATTING VLNGK

AANLEIDING

De gemeente Oude IJsselstreek heeft door de jaren heen meerdere plannen ontwikkeld voor de groene ruimte, echter ontbrak het aan een samenhangend toekomstbeeld voor het landschap en de groene kernen. Voorliggende Visie op Landschap, Natuur en Groene Kernen (VLNGK) biedt dit gewenste toekomstbeeld. De visie is in een interactief proces met bewoners, maar ook organisaties en verenigingen tot stand gekomen. De visie geeft richting aan de gewenste ontwikkeling van het landschap voor zowel het buitengebied als de kernen. De visie gaat in op de wijze waarop de kenmerkende landschappen voor de toekomst verder versterkt worden, in samenhang met de ontwikkelingen die de komende jaren spelen. Ook gaat de visie in op de gewenste groenstructuur in de kernen. De gemeente realiseert de visie niet alleen, een groot aantal zaken pakt zij zelf op, maar de visie moet vooral ook anderen stimuleren om mee te werken aan een groene en gezonde leefomgeving.

INVENTARISATIE & ANALYSE

De gemeente kent een gevarieerd en uitgestrekt landschap. Het landschap bestaat uit twee landschappen, namelijk het rivierenlandschap en het dekzandlandschap. De Oude IJssel vormt een grens tussen deze twee landschappen. De twee landschappen kunnen vervolgens onderverdeeld worden in een aantal landschapstypen. Het open rivierenlandschap met de rivierduinen, de terrassen en de rivierweiden ofwel de IJsselweiden enerzijds. Het besloten dekzandlandschap, anderzijds in het kampenlandschap met eskopjes en het heide- en broekontginningslandschap. Verder is in de Noordoostelijk hoek van de gemeente een stukje veenontginningslandschap te vinden. Naast een gevarieerd buitengebied kent de gemeente veertien kernen waarvan de kernen, Ulft, Gendringen, Silvolde, Terborg en Varsseveld de grootste zijn. Naast deze vijf grotere kernen zijn er ook een aantal kleinere, maar niet minder belangrijke kernen en diverse buurtschappen.

OVERKOEPELENDE VISIE

In de verschillende landschapstypen komen nog kenmerkende landschapselementen voor, dit huidige beeld vormt de basiskwaliteit. Voor de toekomst is het goed om bewust om te gaan met deze basiskwaliteit. De waardevolle structuren moeten behouden worden en daar waar mogelijk versterkt. Voor de kernen betreft het met name het structurerende groen langs hoofdinfrastructuur, bij de entree en de bestaande parken en groenvoorzieningen. Ook deze groenstructuur is van belang en kan worden ingezet voor het vergroten van de leefbaarheid in kernen.

TRANSITIES IN LANDSCHAP

Het landschap is altijd in verandering en zal in de nabije toekomst ook blijven veranderen. Er staan de komende jaren de nodige combinaties van grotere opgaven op het programma. Zo vragen niet alleen de energietransitie en klimaatadaptatie ruimte, maar ook de natuurontwikkeling en de voortgaande verstedelijking. Tegelijkertijd staat de landbouw voor een omvangrijke transitie: van de huidige, voornamelijk lineaire bedrijfsvoering naar een duurzame, circulaire en mogelijk 'natuur inclusieve' bedrijfsvoering.

Voorliggende visie poogt geen antwoord te bieden aan deze transities, wel wordt in hoofdlijnen ingegaan op de wijze waarop deze veranderingen kunnen worden ingezet als zogeheten motor achter de ontwikkeling van het landschap. Immers doelen voor energietransitie, landbouw, verstedelijking, klimaatadaptatie en biodiversiteit vergen ingrepen die op gebiedsniveau vaak goed zijn te combineren. Bij het accommoderen van de transities en bijbehorende ruimteclaims, kan het zoeken naar combinaties van functies (waterberging én natuur; zonneparken in het landschap; wonen op het water, wonen in het landschap, etc.) het draagvlak voor landschapsvernieuwing vergroten. Ook ontstaat zo energie en mogelijk financiële middelen voor de ontwikkeling van het landschap, de zogeheten motor achter ontwikkeling.

Ten aanzien van een aantal algemene thema's is een overkoepelende visie geformuleerd. Dit omdat deze thema's niet direct te koppelen zijn aan uitsluitend het buitengebied dan wel het bebouwde gebied. Een overkoepelende visie is opgesteld met betrekking tot het behouden van de basiskwaliteit van groen en landschap in het omgevingsplan, de communicatie met en educatie van inwoners, maar ook toeristen en bezoekers van alle leeftijden, het beheer en onderhoud van groen in zowel het buitengebied als in de kernen en de financierings-mogelijkheden van landschapsontwikkeling.

VISIE OP LANDSCHAP

Vanuit de overkoepelende visie staat het behoud en de bescherming van de bestaande basiskwaliteit van het landschap voorop. Echter behoud en bescherming is niet statisch, immers de komende jaren spelen de nodige ontwikkelingen en uitdagingen die hun ruimte in dit landschap vragen. Ontwikkelingen die kunnen worden aangegrepen om het landschap opnieuw vorm te geven en daarmee te versterken.

AGRARISCHE TRANSITIE

In het agrarisch landschap is het van belang om karakteristieke landschapselementen te behouden. Dit doen we door samen duidelijke spelregels op te stellen. Daarnaast is het vergroten van de biodiversiteit in de landbouw, door middel van de aanleg van landschapselementen, kruidenrijk grasland en akkerrandvegetatie van belang. De regeling Landschap en Biodiversiteit speelt hierbij een belangrijke rol, maar anderzijds wordt onderzocht of een nieuw landschapsfonds een rol kan spelen. Verder wil de gemeente voor agrarische gronden die zij zelf verpacht in bos- en natuurgebieden de pachtvoorwaarden aanpassen, waardoor de landbouw hier meer te gast is.

ENERGIETRANSITIE

Het 'Uitnodigingskader lokale duurzame energie opwekking Oude IJsselstreek', biedt voor diverse grondeigenaren, waaronder stoppende en actieve agrariërs een mogelijkheid om zijn gronden in te zetten voor bijvoorbeeld het telen van energie in combinatie met het herstellen van landschappelijke structuren, natuur en klimaatbestendigheid. Ook ontstaat er op deze wijze bij sommige energieprojecten een financiële motor achter de verdere ontwikkeling van het landschap.

VERSTEDELIJKING

Bij nieuwe verstedelijking in het buitengebied moeten spelregels gelden, waarbij uitgangspunt is dat het onderliggende landschap het vertrekpunt vormt voor de nieuwe functies. Ook moet ruimte worden gegeven aan nieuw groen binnen deze nieuwe stedelijke ontwikkelingen. Indien niet aan de spelregels kan worden voldaan, is het mogelijk een financiële bijdrage te doen in een landschapsfonds. Verder wil de gemeente ter aanvulling van de huidige concepten van woningbouw in het buitengebied (functieverandering) onderzoeken hoe het landschap verder versterkt kan worden in combinatie met het bouwen voor de doelgroepen jongeren en ouderen, dit onder de titel Es-wonen.

NATUURONTWIKKELING

De gemeente zet zich de komende jaren, samen met de provincie, natuurorganisaties en inwoners, in voor natuur en landschap. Dit onder andere door de ontwikkeling van nieuw bos, maar juist ook de ontwikkeling van kleine bossen binnen de gemeente. In samenwerking met de agrarische sector wil de gemeente boerenbossen (agrobosbouw) ontwikkelen, waarin een combinatie ontstaat van bos- en landbouw. Verder staat de ontwikkeling van kleine bosjes op voormalige vuilstortlocaties binnen de gemeente op de agenda.

BIODIVERSITEIT LIJNELEMENTEN

De groenstructuur speelt een belangrijke rol bij het herkennen van (route)structuren binnen de gemeente. De gemeente streeft ernaar om op doorgaande routes, die meerdere landschapstypen doorkruisen, de groene begeleiding mee te laten veranderen. Dit door aanplant van bomen en het vergroten van biodiversiteit. Andere structuurdragers binnen het landschap worden gevormd door bijvoorbeeld doorgaande waterlopen. Doel is om ook de biodiversiteit langs deze watergangen te vergroten door een aangepast ecologisch bermbeheer.

KLIMAATADAPTATIE

In het buitengebied van Oude IJsselstreek is klimaatadaptatie en dan vooral droogte een groot probleem. De gemeente kan dit niet zelfstandig oplossen maar gaat wel actief aan de slag met dit onderwerp vanuit Programmaplan aanpak droogte Achterhoek met partners zoals Provincie Gelderland, Waterschap, Vitens en buurgemeenten.

VISIE OP GROENE KEREN

Niet alleen het landschap in het buitengebied, maar juist ook het groen in de kernen is van wezenlijk belang. In de kernen is het groen van belang voor de fysieke leefomgeving en daarmee de leefbaarheid van de kern. De kwaliteit, de ontwikkeling van de groenstructuur en het vergroten van (bio)diversiteit is daarbij van belang. Verder is klimaatadaptatie en groen bij ontwikkelingen binnen de kernen een wezenlijk onderdeel van de visie.

BIODIVERSITEIT

In de kernen streeft de gemeente naar het zoveel mogelijk versterken van de ecologische waarde van de bestaande groenstructuur. Op kernniveau worden binnen de groenstructuur locaties in beeld gebracht voor extra aanplant van groen. Maar ook het aanpakken van groenvlakken met een monocultuur voor een meer ecologisch beheer is van belang.

GROENSTRUCTUUR KEREN

De basis voor de groenstructuur wordt gevormd door de hoofdroutes in de kern en door de entrees van kernen, omdat men daar de kern binnengaat. Verder zijn de wat meer grootschalige structurende groenelementen zoals parken, schoolpleinen, sportvelden en begraafplaatsen van belang. De groenstructuur wordt voor iedere kern bepaald en beschermd. Verder wordt onderzocht waar extra aanplant, dan wel het vergroten van de biodiversiteit noodzakelijk is.

KLIMAATADAPTATIE

Grotere neerslaghoeveelheden en een oplopende thermometer. Het zijn reëel te verwachten en nu al merkbare effecten van een structurele klimaatverandering. Het nemen van maatregelen om deze effecten te voorkomen heet klimaatadaptatie. De in de kernen aanwezige groenstructuur, biedt aanknopingspunten om deze maatregelen in te passen. Per kern wordt een klimaatadaptatieplan opgesteld en bezien waar maatregelen noodzakelijk zijn, en op welke wijze deze worden ingepast.

GROEN EN BOUWEN

De gemeente wil dat er ook bij nieuwe ontwikkelingen in kernen, in de vorm van bijvoorbeeld woningbouw, voldoende aandacht is voor groen. Naast het behoud van bestaand groen wil de gemeente nieuw groen introduceren op die plaatsen waar ruimtelijke ontwikkelingen spelen. Dit door middel van het hanteren van kwalitatieve uitgangspunten. Verder wil de gemeente ontwikkelaars en bouwers uitdagen om natuurinclusief te bouwen, zodanig dat ook de natuur er baat bij heeft.

UITVOERING

In de visie zijn de afzonderlijke uitvoeringsaspecten per hoofdstuk (overkoepelende visie, visie op landschap en visie op groene kernen) omschreven. In het uitvoeringsdeel van de visie zijn deze in een uitvoeringsschema opgenomen. Het uitvoeringsschema geeft een overzicht van uit te voeren werkzaamheden en geeft de relatie tussen werkzaamheden aan. Eveneens geeft het schema uitvoer aan de planning van de werkzaamheden met een daarbij behorende indicatie van de kosten. Op deze wijze kan daadwerkelijk invulling worden gegeven aan de realisatie van de visie.

➔ VOORWOORD VLNGK

VOORWOORD

Het landschap is altijd in verandering. Onze voorouders hebben het landschap en de natuur gevormd naar de natuurlijke omstandigheden die het landschap te bieden had. Ons streekeigen landschap kent bijzondere plekken en een rijke historie. Hoe willen we in de toekomst ons landschap behouden, stimuleren en versterken? Daarover hebben we met elkaar nagedacht en dit vertaald in de visie op landschap, natuur en groenen kernen, die nu voor u ligt.

Als gemeente zetten we actief stappen voor het vergroten van de biodiversiteit. Van mij mag het kleurrijker! Dan krijgen we bijvoorbeeld nog meer vogels, vlinders en bijen. Ook ecologisch bermbeheer, duidelijkheid over groen- en landschapsbeheer, bestrijding van invasieve exoten en het stimuleren van de landbouw transitie zijn naar mijn mening nodig. Of u nu woont, werkt, ontspant of onthaast in het landschap of de tegels uit uw tuin vervangt door een boom, struik of plant om een bijdrage te leveren aan klimaatverandering; iedereen doet iets met het landschap of met groen.

De visie op landschap, natuur en groene kernen geeft richting aan hoe we in de toekomst wensen om te gaan met ons landschap en we maken daarover afspraken met onder meer de provincie, waterschap Rijn & IJssel, NatuurMonumenten, Staatsbosbeheer en Het Geldersch Landschap.

Als we weten wat we willen behouden, stimuleren en wat we willen versterken om door te geven aan onze kinderen en kleinkinderen, dan kunnen we daar samen goed voor blijven zorgen in onze gemeente!

De brede visie is aangevlogen vanuit vijf grote transities of opgaven die een plek krijgen of al hebben in onze mooie plattelandsgemeente. Het zijn vraagstukken die complex zijn. Ze vragen allemaal letterlijk ruimte en de ruimte-taart kan maar een keer verdeeld worden. Dit vraagt om zorgvuldige keuzes en deze visie helpt ons daarbij.

Het raakt ons allemaal, boeren, burgers en buitenlui. Het is nu de kunst een goed evenwicht te vinden in alle individuele meningen en belangen. Ik denk dat dit is gelukt, dat de visie realistisch is en deze gaat bijdragen aan:

- ➔ Behoud van de kwaliteit van ons landschap door goede afwegingen te maken om landschap te behouden of soms voorrang te geven aan andere ontwikkelingen, maar dan met aanleg van nieuwe groene landschapselementen zoals houtsingels en hagen passend bij het landschapstype.
- ➔ Stimuleren en ondersteunen van particuliere initiatieven in het buitengebied voor aanleg en beheer van landschapselementen.
- ➔ Stimuleren en aanjagen van aanleg groen en landschap bij ruimtelijke ontwikkelingen, zoals woningbouw en zonnevelden vanuit de 'voor wat, hoort wat' gedachte.
- ➔ Stimuleren van extra groen aanplant door middel van gezamenlijke acties, zoals "Tegel eruit, boom erin"!
- ➔ Als gemeente gaan we ook zelf aan de slag met meer groen in de woonkernen en gaan we werken aan een ander beheer van eigen gronden, zoals bermen en bomenlanen. Dit alles voor de leefbaarheid in onze gemeente voor mens en dier.

Dit is niet allemaal van vandaag op morgen gerealiseerd. Daarom heeft deze visie ook geen einddatum. Vanaf nu gaan we stap voor stap werken aan de uitvoering van de visie, daarom hebben we ook het uitvoeringsdeel opgenomen. Zo kan iedereen zien en volgen wat onze stappen zijn voor de komende jaren.

Samen, Denken en Doen! Zo geven we steeds meer kleur aan het geheel en zo krijgt groen meer kleur!

Ria Ankersmit
Wethouder plattelandontwikkeling, natuur en groen

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

DEEL A: VISIE

→ 1 INLEIDING

1.1 OUDE IJSELSTREEK VEEL- ZIJDIG

Wie zegt Oude IJsselstreek denkt uiteraard aan de oerrijke Oude IJsselstroom en de hiermee opkomende ijzerindustrieën van weleer. Langs de Oude IJssel is de Nederlandse ijzerindustrie ontstaan. De ijzergieterijen die hier ontstonden zijn in wezen de voorlopers van de Hoogovens in IJmuiden. Deze industrie ontstond hier omdat het gebruik kon maken van de ijzeroer die hier in de grond zit. De rivier zorgde natuurlijk voor een geschikt transportkanaal, waardoor zich hier bekende ijzersmelterijen vestigden zoals ATAG, Pelgrim, Etna en DRU.

BUITENGEBIED

Naast deze inmiddels verdwenen industrieën, kent de gemeente een gevarieerd en uitgestrekt buitengebied. Dit buitengebied kent veel afwisseling met overgangen van rivierengebied naar zandgebied en veenontginningen en heeft daarmee een grote aantrekkingskracht op toeristen. Deze verscheidenheid is in het verleden ontstaan door verschillen in bodem, waterhuishouding en landgebruik. Elk landschap binnen de gemeente heeft daarmee zijn eigen ontstaansgeschiedenis en daardoor zijn eigen unieke patroon en structuur.

Onze voorouders hebben onze omgeving gevormd naar de omstandigheden die de streek te bieden had, om te wonen en te werken. Dit toont ook aan dat landschap, natuur en groene kernen altijd in ontwikkeling zijn. Voor de toekomst van het landschap is het goed om bewust om te gaan met de nog bestaande patronen en structuren. Deze patronen en structuren moeten gekoesterd worden. Zo kan het karakter van de verschillende landschappen worden toegepast in toekomstige ontwikkelingen van het landschap, zoals de ontwikkeling van de landbouw, de energietransitie, klimaatadaptatie, natuurontwikkeling en biodiversiteit, maar ook de verdergaande verstedelijking.

BEBOUWD GEBIED

Naast een gevarieerd en uitgestrekt buitengebied bestaat het 'bebouwde gebied' uit dorpen en buurtschappen. De gemeente bestaat uit veertien kernen, waarvan de kernen Ulft, Gendringen, Silvolde, Terborg en Varsseveld de grootste zijn. De kernen hebben een eigen ontstaansgeschiedenis en een eigen karakter en verschillen dan ook in vorm en omvang.

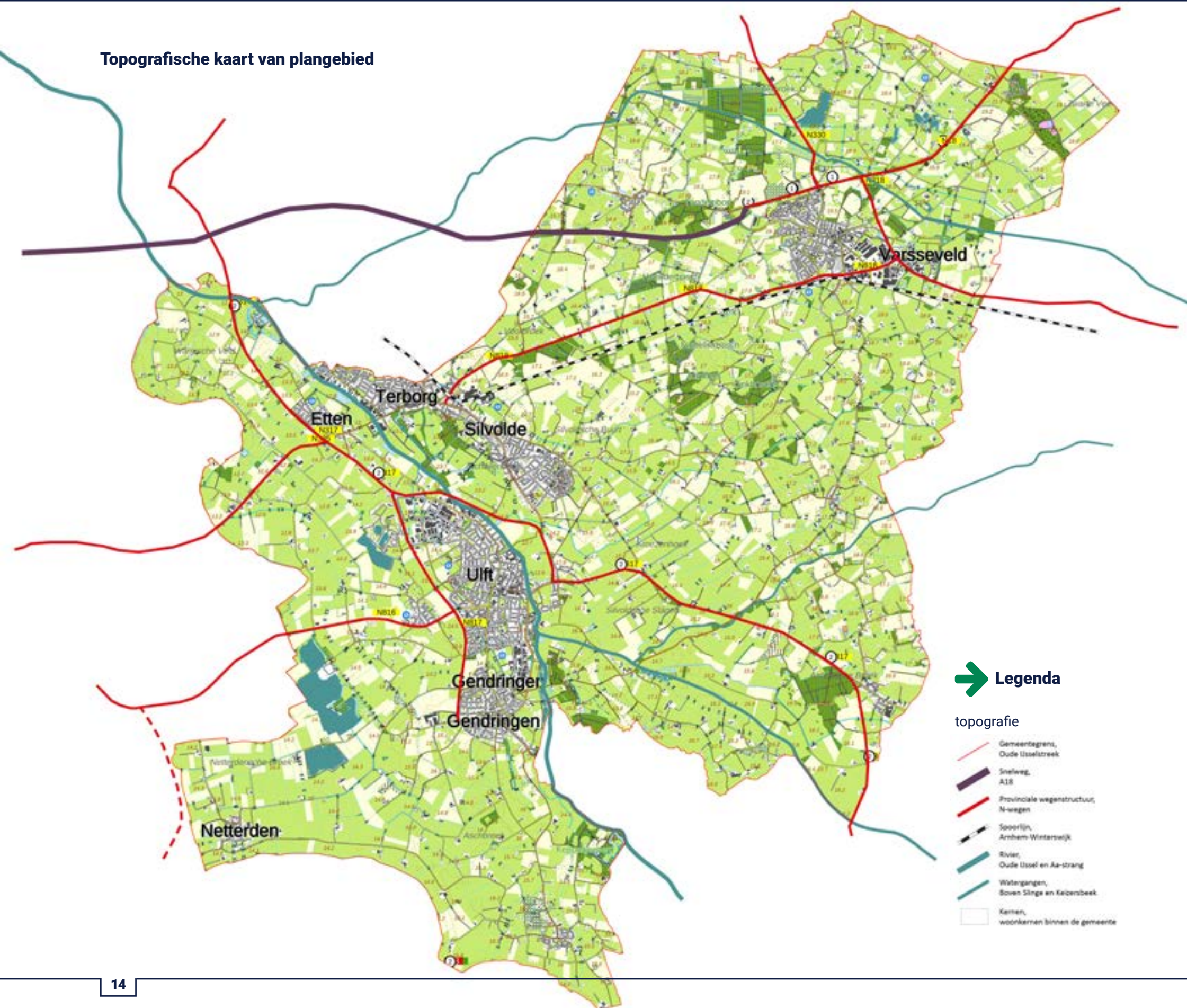
De gemeente wil de identiteit van de afzonderlijke kernen versterken en daarmee de aantrekkelijkheid en leefbaarheid vergroten. Bij leefbaarheid speelt groen rondom, maar met name ook binnen de kern een grote rol. Groen is onmisbaar voor een prettige leefomgeving, men spreekt ook wel van Vitamine G(roen) en de groene omhelzing. Het zorgt niet alleen voor een vriendelijker aanblik van de gebouwde omgeving, maar bevordert ook het leefklimaat en de leefbaarheid in de kern. In ruimtelijk opzicht kan groen voor structuur, samenhang en herkenbaarheid zorgen.

Niet in de laatste plaats speelt groen een belangrijke rol bij het meebewegen met het veranderend klimaat. Alle maatregelen die we nemen in het kader van dat meebewegen, noemen we 'klimaatadaptatie'. Twee belangrijke verschijnselen die met het veranderend klimaat samenhangen, zijn een toename van het aantal extreme neerslag, maar ook droogte en een verhoging van de gemiddelde temperatuur. Groen in de gebouwde omgeving kan in beide gevallen een belangrijke rol vervullen bij het opvangen daarvan.

groen in het landschap en groen in de kern

Topografische kaart van plangebied

VISIE

Met de Visie op Landschap, Natuur en Groene Kernen geeft de gemeente richting aan de gewenste en noodzakelijke ontwikkeling van de groene (landschaps)structuren in zowel het buitengebied als in de kernen. Het behouden van de bestaande basiskwaliteit aan landschap en groen in de kernen staat daarbij voorop.

De visie gaat in op de wijze waarop de kenmerkende landschappen binnen de gemeente voor de toekomst weer verder versterkt kunnen worden, in samenhang met de ontwikkelingen die de komende jaren op dit landschap afkomen. Eveneens gaat de visie in op de gewenste vergroening in de kernen en de wijze waarop groen een rol kan spelen in het vergroten van de leefbaarheid.

SAMENWERKING

Voor een succesvolle realisatie van de in deze visie gestelde doelen, is de gemeente afhankelijk van diverse partners. Geheel in lijn met de nieuwe Omgevingswet is deze visie dan ook niet alleen een leidraad, maar vooral ook een uitnodiging aan partners en inwoners om mee te werken aan een herkenbare groene gemeente Oude IJsselstreek.

Tijdens de vele gesprekken die we over voorliggende visie met elkaar hebben gehad, blijkt dat er vele initiatieven leven binnen de gemeenschap, echter dat men dat veelal niet van elkaar weet en dat dit ook weinig gecommuniceerd wordt. Het is dus zaak dat initiatieven met elkaar verbonden worden en dat we uitdragen dat we actief met ons landschap en groen aan de slag zijn.

1.2 DOEL EN OPBOUW VISIE

De gemeente Oude IJsselstreek heeft in de loop der tijd meerdere plannen en beleidskaders ontwikkeld voor de groene ruimte. Het beleid is echter verouderd, versnipperd en ook niet altijd vastgesteld door de gemeenteraad. Op zichzelf is elk van deze kaders van nut en praktisch toepasbaar. Wat tot nu toe echter ontbrak, is een samenhangende Visie op Landschap, Natuur en Groene Kernen. Een plan, waarin het groen in haar diverse verschijningsvormen in een samenhangende structuur wordt geplaatst. Een plan waarin, vanuit deze structuur geredeneerd, praktische handvatten worden gegeven aan de gewenste ontwikkelingsrichting.

Voorliggende Visie op Landschap, Natuur en Groene Kernen biedt dit gewenste toekomstbeeld voor de lange termijn. Nadrukkelijk is er dan ook voor gekozen geen einddatum voor de visie op te nemen. De uitvoeringsplannen kennen wel een doorlooptijd van tien jaar.

Naast deze visie wordt er gewerkt aan de Omgevingsvisie waarin landschap een belangrijk aspect is, immers landschap is het totaal wat wij buiten waarnemen. Voorliggende visie op landschap, natuur en groene kernen kent geen juridische status, maar vormt de beleidsmatige basis die als input wordt gebruikt voor plannen die de gemeente gaat uitvoeren, subsidies die kunnen worden aangevraagd waar onze inwoners van profiteren. Daarnaast geeft de visie input voor het op te stellen Omgevingsplan als opvolger van de bestemmingsplannen. Deze kent uiteraard zijn eigen juridische procedure.

Deze visie is opgesteld met het bovenstaande in gedachte. Het bestaat uit twee delen; een visie (deel A) en een uitvoeringsplan (deel B).

Het deel 'visie' beschrijft de groen- en landschapsstructuur zoals deze binnen de gemeente aanwezig is en formuleert daarnaast een duidelijke ambitie voor de toekomst. Hoe willen we landschap en groen behouden en ontwikkelen zowel in het buitengebied als in de kernen. Waar gaan we als gemeente mee aan de slag en waar werken we samen met partners.

Deel B vormt het uitvoeringsplan. Het uitvoeringsplan bestaat in de basis uit een pakket acties, bedoeld om de visie ook daadwerkelijk in de gewenste richting te ontwikkelen en hiervoor de financiële middelen te reserveren.

1.3 TOTSTANDKOMING

Voorliggende visie is in drie fasen tot stand gekomen, namelijk een onderzoeksfase, een ontwerp-fase en een vaststellingsfase.

Als gevolg van de uitbraak van het COVID19 virus, in maart van dit jaar, is het proces rondom het tot stand komen van de visie enigszins gewijzigd. Met name de communicatie en discussie met de politiek heeft beperkt vorm gekregen en de daadwerkelijke consultatie met de politiek heeft na de zomer vorm gekregen aan de hand van de conceptvisie die is gepresenteerd.

In bijlage I van deze visie is de totstandkoming van deze visie nader uiteengezet.

Verkenning landschap

1.4 LEESWIJZER

Voorliggende visie bestaat uit een tweetal delen. Dit betreft deel A: de Visie op Landschap, Natuur en Groene Kernen en deel B: het uitvoeringsdeel dat de daadwerkelijke realisatie van de opgestelde visie weergeeft.

Het eerste deel bestaat uit een inleidend hoofdstuk, waarna in hoofdstuk 2 het landschap en de voorkomende landschapstypen worden beschreven.

In hoofdstuk 3 wordt een aantal landelijke transitiebeschreven die de komende jaren hun effect hebben op het landschap maar ook op het groen in de kernen.

In hoofdstuk 4 wordt de visie op hoofdlijnen gepresenteerd en wordt ingegaan op communicatie, behoud en beheer en onderhoud van groen en landschap in de gemeente.

In hoofdstuk 5 wordt de visie voor het buitengebied nader uiteengezet, waarbij wordt ingegaan op de eerder beschreven transitiebeschreven en de wijze waarop deze kunnen worden gebruikt als motor achter de visie.

In hoofdstuk 6 wordt de visie voor de groene kernen uiteengezet. Hiermee eindigt deel A van de visie.

Deel B is het uitvoeringsprogramma. In hoofdstuk 7 worden alle acties uit Deel A samengevat en geprioriteerd, zo is ook de planning overzichtelijk. Op hoofdlijnen zijn de kosten van de acties opgenomen. Daar waar het een beleidsstuk betreft die mogelijk een effect heeft op (uitvoerings)budgetten kan bij het vaststellen van het betreffende beleidsstuk een keuze worden gemaakt over het effect op de financiën. Hiermee is de visie niet uitsluitend een beleidsstuk, maar ontstaat een actief programma waarop kan worden gestuurd.

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

→ 2 HET LANDSCHAP

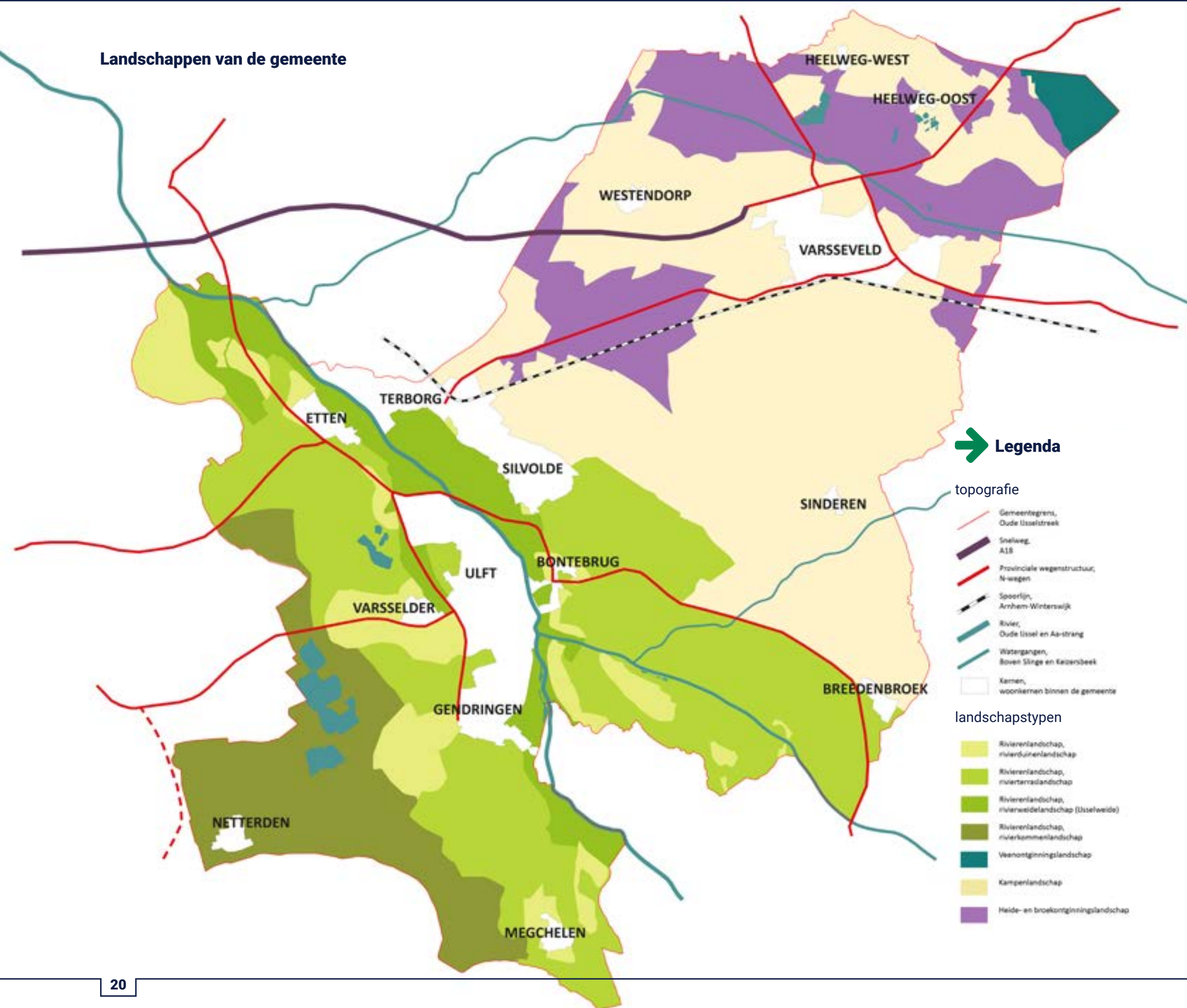
2.1 INLEIDING LANDSCHAP

De gemeente kent een gevarieerd en uitgestrekt buitengebied. Dit buitengebied kent veel afwisseling en ligt op de overgang van het rivierengebied van Rijn en IJssel naar het zandgebied van Oost-Nederland. Weilanden, akkers, bossen, rivieren en beken, rivierduinen en zelfs heide. In dit landschap liggen fraaie boerderijen, landgoederen zowel oud als nieuw, kastelen en andere bijzondere gebouwd elementen. Bebouwing die van oudsher geflankeerd wordt door groen. Veel groen.

De gemeente heeft een groen karakter en het landschapsbeeld wordt bepaald door rijen knotbomen, heggen, elzensingels, forse bomenrijen, boschages en natuurlijk de rivier de Oude IJssel. Ook herbergt het landschap allerlei minder opvallende, maar wel karakteristieke elementen, zoals micro-reliëf in de vorm van steilranden en eskopjes, oude bewoningsplekken op hogere en drogere delen in het landschap en (zand)verstuivingen welke tot rivierduinen zoals Engbergen en Paasberg hebben geleid.

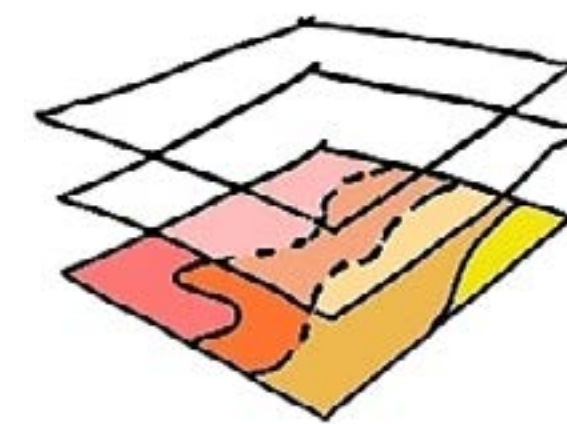
Al deze landschappelijke waarden en elementen vormen voor de inwoners van de gemeente Oude IJsselstreek de groene leefomgeving. Maar niet alleen het groene buitengebied wordt gewaardeerd. Ook het zogeheten groen in de kernen kent zijn waarde voor een ieders welzijn.

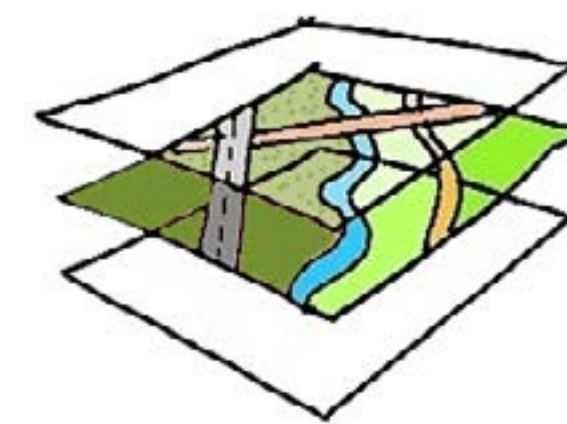

2.2 HET LANDSCHAP IN LAGEN

De lagenbenadering legt het landschap uiteen in drie lagen. De eerste laag bestaat uit **abiotische laag**, ofwel de fysieke ondergrond. Het vertelt iets over de ontstaansgeschiedenis en het water, de hoogte en de bodem.

abiotische laag (laag van de ondergrond)

biotische laag (laag van de natuur en netwerken)

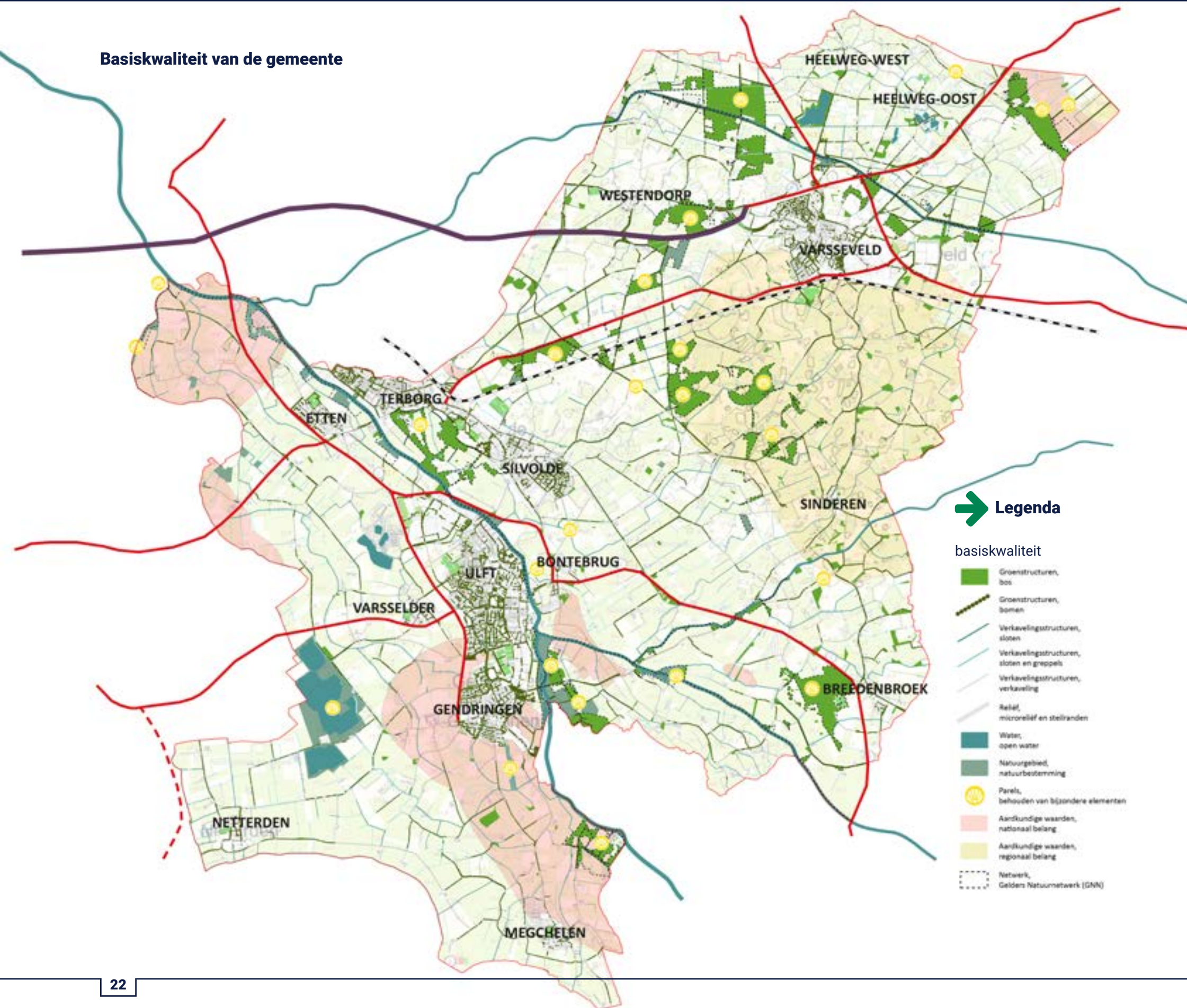

occupatie laag (laag van het menselijk handelen)

De **biotische laag** gaat in op de natuurlijke rijkdom van het landschap en de netwerken hierin. Door ruimtelijke ingrepen kunnen veranderingen in het biotisch systeem ontstaan. De **occupatie laag** is een weerspiegeling van het menselijk handelen in het landschap. Het vertelt iets over de menselijke activiteiten zoals wonen, werken en recreëren en de fysieke neerslag daarvan.

Hierdoor kunnen (historische) patronen beter inzichtelijke gemaakt worden en begrijpen we het landschap. Of anders gezegd: we leren het landschap en de verschillende landschapstypen lezen. De omschrijving van de lagen en een toelichting op de verschillende landschapstypen staat beschreven in bijlage II.

Basiskwaliteit van de gemeente

2.3 BASISKWALITEIT

Het huidige beeld van het landschap, zoals in bijlage II beschreven en in de kaartbeelden is opgenomen en geanalyseerd, vormt de basiskwaliteit van het landschap. De basiskwaliteit dient als fundament voor de toekomst. In de verschillende landschapstypen komen nog steeds landschapselementen als greppels en sloten, heggen, bomenrijen, houtwallen, houtsingels en bossen etc. voor. Door de inwoners van de gemeente, de passant en de recreant wordt dit beeld zeer gewaardeerd.

Voor de toekomst van het landschap is het goed om bewust om te gaan met de basiskwaliteit van nog bestaande patronen en structuren die bij de historische verschillende landschapstypen horen. De waardevolle structuren moeten behouden worden en daar waar mogelijk gestimuleerd worden om verder uit te bouwen.

Voor de kernen betreft het met name het structurerende groen in de kernen langs hoofdinfrastructuur, bij de entree van kernen en de bestaande parken en groenvoorzieningen.

Op basis van de landschapsanalyse, de uitgevoerde groenschouw en gesprekken met inwoners concluderen wij dat karakteristieke landschapselementen zijn verdwenen en dat dit nog steeds plaats vindt. Hierdoor neemt het contrast tussen de verschillende landschapstypen verder af en wordt het landschap grootschaliger. Dat vraagt om behoud van landschap. Daar staat tegenover dat ook veel inwoners zich inzetten voor aanleg van landschapselementen en die initiatieven willen we stimuleren en ondersteunen daar waar mogelijk.

Voorliggende Visie op Landschap, Natuur en Groene Kernen moet daar verandering in brengen. Om kwaliteiten te kunnen behouden en mogelijk te versterken is de basiskwaliteit landschap en daarnaast een aantal bijzondere parels per landschapstype benoemd. Hoofdstuk 4 beschrijft hoe deze basiskwaliteit beschermd en behouden kan worden.

2.4 KWALITEITEN, KNELPUNTEN EN KANSEN

Op de navolgende pagina's worden de kwaliteiten (parels), knelpunten en kansen per landschapstype uiteengezet.

bijzondere patronen in het landschap, zandwegen zijn nog veel in de omgeving van Heelweg te vinden

KAMPENLANDSCHAP

Een kamp is een kleine individuele akker of cluster van akkers, ook wel es genoemd. Door de manier van bewerken ontstonden kleine bollingen en steilranden in het landschap, omzoomd met houtwallen en -singels. Hierdoor ontstond het kleinschalige en zo gewaardeerde landschap. Het ontstaan is in bijlage II beschreven.

Landschapselementen

Beplanting bestaat vooral uit houtwallen en houtsingels. Langs wegen staan bomenrijen en in het veld staan vaak solitaire bomen. Deze bomen, vaak op hoekpunten van percelen vormen echte blikvangers. Knotbomen komen vooral in de nattere delen voor. Verschillende soorten vertellen iets over het natte of drogere karakter van de gronden. Wilgen en elzen in de nattere delen en eiken en essen op de drogere delen. Hierdoor is het landschap te lezen.

Kwaliteiten

- Kleinschalige kampenlandschap, afwisseling tussen open en besloten. Bijvoorbeeld in de omgeving van de Harterinkdijk en Seesinkbeek.
- Idinkbos en omgeving (groene hart van de gemeente), maar ook de afwisseling van bos met open plekken daarin.
- Herkenbaarheid van kleine kampen (eensmansessen) en steilranden in het gebied ten westen en zuiden van Varsseveld onder de noemer: Varsseveldse kopjes.
- Kleinschaligheid in het landschap door veel opgaande beplanting (perceelrandbeplanting, bomenrijen, houtwallen en bosschages).
- Vele (herstelde) onverharde kerkepaden als wandel- en fietsnetwerk.

Knelpunten

- Intensief agrarisch gebruik van de open en kleine percelen in de bossen.
- Afname van kleinschaligheid van het landschap door verdwijnen van landschapselementen.
- Stoppende boeren in het gebied.

Kansen

- Uitbreiden routenetwerk van wandel- en fietspaden en landschapselementen met als toevoeging het vertellen van de verhalen in het landschap en de ontstaansgeschiedenis ervan. Het leren lezen van het landschap (eigenlijk gemeentebreed).
- Uitbreiden areaal bos.

HEIDE- EN BROEKONTGINNINGSLANDSCHAP

Vanwege verschillende factoren werd het mogelijk om rond 1900 de relatief natte heidegronden te ontginnen. De invloed van de factoren en het ontginnen in bijlage II beschreven.

Landschapselementen

Op de erven zijn vaak hoogstamfruitbomen al dan niet in de vorm van een gaard aanwezig. De perceelsgrenzen worden gevormd door sloten en greppels met elzensingels. De rechte wegen, op dijkjes vanwege het natte karakter, zijn aangezet met bomenrijen. Dit kan zowel enkelzijdig als dubbelzijdig en bestaan vaak uit eiken.

Kwaliteiten

- Vennebulten met bos, heide en schaapskooi en recreatieve mogelijkheden.
- Halse Rug met glooiing in het landschap (microreliëf).
- Bossen met rabatten van het Noorderbroek.
- Elzensingels veelal in combinatie met greppels en sloten door het landschap.
- Zandwegen (zoals bijvoorbeeld de Landstraat bij Heelweg).
- De Boven-Slinge en de daarbij horende herinrichting als een natte ecologische verbindingzone.
- Wegen op dijkjes, zoals de Heidedijk die iets vertellen over de natte omstandigheden van weleer.

Knelpunten

- Verdroging rabatbossen.
- Vitaliteit bossen.
- Afname kenmerkende elzensingels.
- Recreatieve druk op natuur in Vennebulten is groot.

Kansen

- Vele sloten, greppels en watergangen benutten tegen verdroging, vasthouden van water in het gebied.
- Vele (kleine) bossen koppelen door middel van aanleg landschapselementen voor bijdrage aan natuurontwikkeling en robuuste landschapsstructuur.

VEENONTGINNINGSLANDSCHAP

Dit landschap in het meest noordoostelijke deel van de gemeente te vinden. Dit gebied staat bekend als het Zwarte Veen. Vroeger was dit moeras, later veen en heide en nu vooral herkenbaar als open grasland met rechte lijnen. De rechte structuur en het ontstaan is in bijlage II beschreven.

Landschapselementen

De beplanting langs de wegen bestaat uit zware bomenrijen van populieren en Amerikaanse eiken. Verder wordt de structuur gemaakt door greppels en sloten met (deels) natuurvriendelijke oevers. Op enkele plekken is struweelbeplanting aanwezig.

Kwaliteiten

- Rationeel en rechtlijnige verkavelingspatroon.
- Uniek landschap binnen gemeente met bijzondere natuurwaarden.

Knelpunten

- Afname van kleinschaligheid van het landschap door verdwijnen van landschapselementen.

Kansen

- Potentie voor nieuwe natte natuur, in aansluiting bij Aaltens Goor en Vennebulten.
- Mogelijkheden voor waterberging.
- Herstel veenontwikkeling en vertellen van verhalen rondom veengeschiedenis.
- Recreatieve mogelijkheden (plattelandseconomie versterken) in aansluiting op omgeving.

RIVIERENLANDSCHAP

Het rivierenlandschap in het zuidwestelijke deel van de gemeente is ontstaan onder invloed van rivieren. De invloed is in bijlage II beschreven.

Landschapselementen

De beplanting op de lagere delen bestaat uit hagen (knipheggen of struweelheggen), rietkragen met greppels en wetingen, elzensingels, knotwilgen en bomenrijen van onder andere es of populier.

Op de hogere delen bestaat de beplanting uit elzensingels, knoteiken en hoogstamboomgaarden.

Kwaliteiten

- Rivierduinen Paasberg en Engbergen en omgeving.
- Recreatieve mogelijkheden rondom het Azewijnse Broek (zandwinning Netterden).
- Natuurterrein en recreatieve mogelijkheden rondom De Pol (RWZI Waterschap Rijn en IJssel).
- Huize Landfort met omringend landschap.

- Waalse Water en de uitstroom in de Oude IJssel (nabij havenzate De Kernnade).
- Haagstructuren in het rivierkommenlandschap.
- Steilranden die het verhaal van het waterrijke verleden en de rivierlopen vertellen.
- De Oude IJssel en bijbehorende IJsselweiden (openheid) als groene slinger door de gemeente.
- Hoogteverschil in het landschap, met kernen die hoger liggen dan omringend landschap.
- Goede gronden voor agrarisch gebruik.
- Openheid, ontvankelijkheid en daarmee geschikt als weidevogelgebied rondom Aastrang.
- De openheid van de groene grens (NL-D).
- Verborgene stervormige verkaveling voormalig kasteel Lichtenberg ten zuiden van Silvolde.

Knelpunten

- Verdwijnen hagen en elzensingels, waardoor landschap opener is geworden.
- Afname zichtbaarheid hoogteverschil in landschap met kernen en omliggende lagere delen, door nieuwe bebouwing en het verdwijnen in verschil tussen beplanting en gelijk grondgebruik.

Kansen

- Herstel landschapsbeplanting (naar voorbeeld van Wild Beheer Eenheid Gendringen-Bergh).
- Mogelijkheden toevoegen nieuwe landschapselementen (kruidenrijke grasstroken en hagen) vanwege openheid.
- Vuilstortplaatsen benutten voor aanplant kleine bosjes.
- Oude IJssel gebruiken als (ecologische) verbinding en groene long binnen de gemeente.

→

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

→ 3. TRANSITIE VAN HET LANDSCHAP

3.1 ALGEMEEN

Het landschap is altijd in verandering omdat het is aangepast aan onze behoefte voor wonen en werken. In de afgelopen zeventig jaar namen bebouwing en versnippering van het landschap toe door aanleg van woonwijken, infrastructuur, kantoor-, winkel- en bedrijventerreinen en recreatieparken. Ook waar niet werd gebouwd veranderde het landschap door rationalisering, schaalvergroting, perceelsverruiming en industrialisering van de landbouw. In het buitengebied werden nieuwe natuurgebieden ontwikkeld en er verschenen windmolens en sinds kort ook zonneparken in het landschap. Zo ook in de Oude IJsselstreek.

3.2 TRANSITIES

Het Nederlandse landschap blijft ook in de nabije toekomst veranderen. Er staan de nodige combinaties van grotere opgaven op het programma. Zo vragen niet alleen de energietransitie en klimaatadaptatie ruimte, maar ook de natuurontwikkeling en de voortgaande verstedelijking. Tegelijkertijd staat de landbouw, de traditionele drager van het Nederlandse landschap, voor een omvangrijke transitie: van de huidige, voornamelijk lineaire bedrijfsvoering naar een duurzame, circulaire en mogelijk 'natuurinclusieve' bedrijfsvoering en daarmee naar een ander ruimtegebruik. Ook neemt het aantal landbouwbedrijven de komende jaren nog af, waarmee mogelijk ruimte 'vrij' komt voor andere functies. Maar door alle transformaties ontstaat juist ook een grote druk op die beschikbare ruimte. Dit naast de ruimte die ook de blijvende landbouw nodig heeft voor haar eigen transities en extensivering.

Al met al veranderingen die een grote impact hebben of kunnen hebben op het landschap, zo ook in de gemeente Oude IJsselstreek.

Voorliggende visie betreft een visie op het landschap en het groen in de kernen, en poogt geen visie te zijn die antwoord biedt aan de beschreven transitieopgaven in Nederland. Toch is het goed de veranderingen in deze visie kort te benoemen en in hoofdlijnen te beschrijven hoe de veranderingen kunnen worden ingezet als zogeheten motor achter de ontwikkeling van het landschap en daarmee voorliggende visie.

Er is sprake van de volgende (combinatie) van grote transitieopgaven:

1. Veranderende landbouw
2. Energietransitie
3. Verstedelijking
4. Ruimte voor natuur
5. Klimaatadaptatie

3.3 NIEUWE COALITIES

Doelen voor energietransitie, landbouw, verstedelijking, klimaatadaptatie en biodiversiteit vergen ingrepen die op gebiedsniveau vaak goed zijn te combineren. Combineren van functies leidt tot meervoudig ruimtegebruik en daarmee tot ruimtebesparing, en kan leiden tot een als mooier ervaren landschap.

Bij het accommoderen en inpassen van de grote transities en de daarbij behorende ruimteclaims kan het zoeken naar combinaties van functies (waterberging én natuur; zonneparken in het landschap, wonen op het water, wonen in het landschap, etc.) het draagvlak voor landschapsvernieuwing vergroten. Ook ontstaat zo energie en mogelijk financiële middelen voor de ontwikkeling van het landschap, de zogeheten motor achter ontwikkeling.

zonneweide in het landschap

klimaatveranderingen: piekbuien, hittestress en droogte

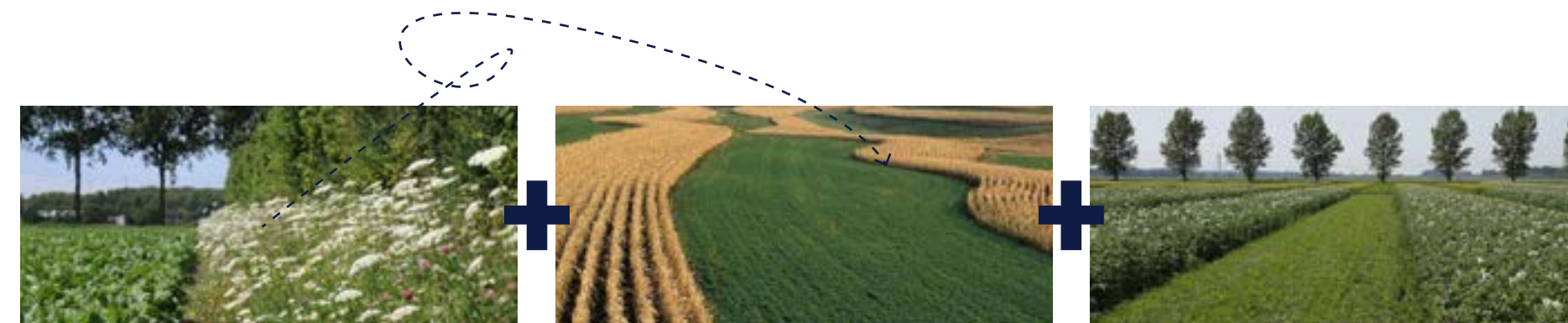
veranderende landbouw

Het gaat niet alleen om het verkennen van planologische mogelijkheden voor meervoudig ruimtegebruik op het schaalniveau van kavel of blok, maar ook om het zoeken naar nieuwe coalities, gedeelde belangen en betekenisvolle synergiën op lokaal en regionaal niveau. Nieuwe coalities vereisen betrokkenheid en een gedeeld eigenaarschap van boeren, ondernemers, burgers, maatschappelijke organisaties en de overheid.

Die opgave is complex maar er lijkt geen reden tot pessimisme. Zo heeft de klimaatverandering ons genoodzaakt meer ruimte te maken voor de afvoer en berging van rivierwater. Het inmiddels bijna afgeronde Rijksprogramma Ruimte voor de rivier wordt algemeen als zeer succesvol beschouwd, zowel qua doelstellingen (driedubbele doelstelling: veiligheid én ruimtelijke kwaliteit én natuurontwikkeling), qua proces (lokale belanghebbenden werden expliciet in de besluitvorming betrokken) als qua resultaat (een veiliger land én een mooier landschap, met meer ruimte voor natuur en recreatie). Een mooi voorbeeld hiervan binnende gemeente is Engbergen waarbij recreatie, natuur en water plek heeft gekregen.

herinrichting zone rondom Oude IJssel en Engbergen, een voorbeeld van nieuwe coalities

akkerrand vegetatie en meng- en stroteelt als voorbeelden voor veranderende landbouw en zoeken naar een bijdrage voor het vergroten van de biodiversiteit

3.4 VERANDERENDE LANDBOUW

ALGEMEEN

Landbouw was lange tijd de belangrijkste onderlegger van het cultuurlandschap en daarmee de beeldbepaler van het Nederlandse landschap. De vele functies die verscheidene landschapselementen vervulden voor de landbouw zorgden voor een divers landschap. Sinds de modernisering van de landbouw in de jaren 50 vervult het landschap steeds minder functies voor agrarische bedrijven. Specialisatie, mechanisering en schaalvergroting hebben vele traditionele functies die landschapselementen in de landbouw hadden, overbodig gemaakt. Soms zijn die veranderingen goed zichtbaar, zoals de ruilverkaveling, gedempte sloten en verdwenen hagen en soms hebben die subtieler plaatsgevonden, zoals de afname van de biodiversiteit in landbouwgebieden.

In het proces van modernisering, rationalisering en productieverhoging was er behoefte aan een bedrijfsmatige schaalvergroting. Het aantal land- en tuinbouwbedrijven is gestaag afgenomen, van 301.000 in 1960 tot 55.000 in 2017. Het totale landbouwareaal neemt ook af, van 75% van het landoppervlak (inclusief binnenwater) in 1950 tot geen 60% vandaag de dag.

Het landschapsbeheer is de afgelopen jaren ook meer en meer onder druk komen te staan, onder meer doordat landschapsbeheer nauwelijks voorkwam in de Nederlandse interpretatie van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB)*.

* PBL (2019) Zorg voor landschap. Naar een landschapsinclusief omgevingsbeleid, Signalenrapport, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Zoals het nieuwe Europese GLB er uit ziet, lijkt het boeren de mogelijkheid te bieden een deel van hun land in aanmerking te laten komen voor EU-subsidie voor groene diensten, zoals een vergoeding voor het beheer van akkerranden, sloten, houtwallen en bomen op hun land**.

Met het nieuwe Europese GLB zou de Nederlandse regering de GLB-doelen kunnen uitwerken in een zogenoemde landschapsinclusieve landbouw. Naast het nieuwe GLB biedt het nationale plan voor een kringlooplandbouw en de Bossenstrategie van Rijk en Provincies kansen om landbouwdoelstellingen te koppelen aan doelstellingen voor zowel natuur als landschap.

De landbouw staat dan ook voor een grote hervormings- en verduurzamingsopgave, zowel qua productiemethoden als qua productievolumes. Daarnaast zal het aantal actieve agrariërs de komende jaren nog verder afnemen, hetgeen overigens niet betekend dat het landbouw areaal zomaar afneemt. De wereldbevolking, en dus de vraag naar voedsel, blijft groeien. In 2050 is de wereldbevolking gegroeid tot zo'n 9,5 miljard mensen. Om de aarde niet uit te putten, moeten we nadenken over een andere manier van consumeren maar ook produceren. Kringlooplandbouw kan hier een mogelijkheid voor bieden.

** Artikel Ruimte en Wonen (2019) Landschap in transitie, Het Nederlandse landschap staat op een kantelpunt Den Haag, Planbureau voor de Leefomgeving.

*** PBL (2012) Natuurverkenning 2010-2040. Visies op de ontwikkeling van natuur en landschap, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

PBL (2013a) Natuurverkenning 2010-2040. Achtergrondrapport, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Als consument is het belangrijk de boer niet alleen te zien als een producent van voedsel, maar juist ook als een hele belangrijke leverancier van meerdere maatschappelijke diensten. Daarvan is duurzame voedselproductie er één, maar ook de zorg voor de kwaliteit van de bodem, het grondwater, de biodiversiteit en het landschap.

LOKAAL

In de gemeente vormt de landbouw een van de belangrijkste gebruikers van het buitengebied. De gevolgen van de hierboven aangehaalde modernisering en schaalvergroting heeft ook zijn effect gehad op de landschapsstructuren binnen de gemeente. Verschillende landschapselementen zijn verdwenen omdat ze hun nut verloren, waarmee de kenmerken van de verschillende landschapstypen en de daarmee de herkenbaarheid van het landschap langzaam verdwijnt. Met name de perceelsvergrotingen binnen de gemeente hebben de kleinschaligheid aangetast. Ook de afname van biodiversiteit is herkenbaar in de gemeente***.

Daarnaast kent de gemeente op dit moment nog zo'n 300 actieve agrariërs, maar is de verwachting dat dit aantal tot 2030 verder daalt tot ongeveer 200 bedrijven. Ook deze actieve agrariërs moeten binnen de gemeente voldoende mogelijkheden hebben om hun agrarische bedrijfsvoering te kunnen voortzetten, met oog voor landschap en natuur dit is ten slotte de focus van deze visie. Voorliggende visie biedt voor deze actieve agrariërs tal van mogelijkheden om hen te ondersteunen bij landschapsaanleg en -beheer in zowel financiële als praktische zin. Uiteraard op basis van bereidheid en vrijwilligheid.

educatie en rondleiding over duurzame energie

kleine openingen geven nieuwe kansen

micoreliëf in landschap volgen

landschap en bebouwing verweven

kruidenvegetatie voor vergroenen bedrijventerrein

robuuste structuur voor water, groen en verblijf

Naast de transitie in de landbouw, en de 'vernieuwde' rol van agrariërs in het beheer van landschap en daar waar mogelijk natuur, moet er in de visie ook aandacht zijn voor de stoppende agrariër. Door de stoppende agrariërs komt grond vrij voor de blijvende agrariërs waardoor voor hen mogelijk ruimte ontstaat om invulling te geven aan de ver-duurzamingsopgave. Hierbij is het wel belangrijk dat door eventueel gewenste perceelsvergroting geen landschapselementen verdwijnen. Met andere woorden er moet gezocht worden naar goede landschaps-inclusieve alternatieven, dit voor zowel de actieve als de stoppende agrariër. In hoofdstuk 4 wordt omschreven hoe de basis-kwaliteit van het landschap kan worden behouden en hoofdstuk 5 geeft de visie op ontwikkelingen in dit landschap.

3.5 ENERGIETRANSITIE

ALGEMEEN

Klimaatverandering dwingt ons allen tot een scherpe reductie van uitstoot van broeikasgassen, zoals CO₂. Op basis van internationale afspraken, zijn de beleidsdoelstellingen helder, namelijk: voor 2050 wordt een reductie van minstens 95% van de huidige CO₂-uitstoot nagestreefd. Dat betekent dat vrijwel al ons energiegebruik (zowel elektriciteit als warmte) met duurzame bronnen moet worden geproduceerd.

Nederland heeft deze internationale doelstelling opgenomen in het klimaatakkoord dat in 2019 is vastgesteld. Het klimaatakkoord heeft een brede-re doelstelling namelijk om als Nederland in 2030 49% minder broeikasgasemissies en specifiek CO₂ uit te stoten.

Om deze doelstelling te bereiken zijn er globaal 3 pijlers: 1 verminderen van energie gebruik (en dus uitstoot), 2 opwekking van energie door duurzame bronnen; zowel elektriciteit als warmte en 3 de opslag van CO₂ door bijvoorbeeld de aanplant van houtige gewassen. De pijlers 2 en 3 hebben of gaan gevolgen hebben voor het landschap en worden zichtbaar in onze fysieke leefomgeving. In het buitengebied door zowel een toename van onder andere windturbines en zonnepelden als de bijbehorende infrastructuur zoals nieuwe hoogspanningslijnen en nieuwe schakelstations. De transitie naar duurzame bronnen voor warmte staat nog in de kinderschoenen maar het is de verwachting dat deze transitie vooral in de kernen effect heeft. De bijbehorende infrastructuur zal ook zichtbaar worden in het buitengebied. Daarnaast is het ministerie van LNV voor de opslag van CO₂ een bos-strategie aan het ontwikkelen om in Nederland meer houtige gewassen te planten waardoor meer CO₂ wordt opgeslagen.

Het ruimtebeslag van de energietransitie kent grote tegenstellingen. Enerzijds is voldoende ruimte aanwezig.

Anderzijds leiden nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen bijna onvermijdbaar tot frictie met huidig ruimtegebruik en andere belangen.

Zo kan bijvoorbeeld een gepland zonnepark strijdig zijn met de wens voor het behoud van gronden voor agrarisch gebruik of vraagtekens opwerpen over het niet passende karakter van zonneparken in het landschap. De inpassing van deze nieuwe vormen van energie in ons landschap is dan ook essentieel, waarbij het streven moet zijn dat de nieuwe vormen van energie een bijdrage leveren aan het landschap en de biodiversiteit. Voor de opslag van CO₂ in de vorm van houtige beplantingen is de verwachting dat de inpassing eenvoudiger is door aan te sluiten bij de landschapstypen. Bij deze maatregel worden andere uitdagingen verwacht namelijk letterlijk de ruimte, maar ook de kosten en baten.

LOKAAL

De gemeente Oude IJsselstreek wil in 2030 energieneutraal zijn. De gemeente werkt op verschillende vlakken aan dit doel. Voor de energieopwekking is een ruimtevraag aan de orde en daarom is het 'Uitnodigingskader lokale duurzame energie opwekking' gemaakt. Hierin staat per type energiebron hoeveel energie opgewekt moet worden om in 2030 energieneutraal te kunnen zijn.

Waar in de gemeente onder welke voorwaarden deze energie opgewekt mag worden, hoe een energiebron ingepast moet worden in het landschap en hoe omwonenden en gebruikers meegenomen moeten worden in de realisatie van het initiatief.

De gemeente stimuleert daarbij om de energie-opgave op te lossen op bestaande en nieuwe daken, maar is zich er van bewust dat deze opgave zo groot is dat ook op grond zonneparken moeten worden aangelegd. Om dit goed in te passen is, kent het uitnodigingskader duidelijke beoordelingscriteria.

In bijlage 5 van het 'Uitnodigingskader lokale duurzame energie opwekking' is uitgeschreven op welke wijze een initiatief beoordeeld wordt. Denk aan aspecten zoals efficiënt (meervoudig) ruimtegebruik, realisatiekansen, natuur en landschappelijke inpassing en participatie met de omgeving. De beoordeling houdt rekening met de zonneladder van Natuur- en milieufederatie.

Daarnaast werkt de gemeente Oude IJsselstreek aan de 'Toekomstvisie warmte' welke eind 2021 klaar moet zijn. Zo kan ook beleid worden ontwikkeld voor een transitie naar duurzame warmte. De Visie Landschap, Natuur en Groene Kernen kan als inbreng dienen voor de Toekomstvisie warmte.

Gemeente Oude IJsselstreek heeft naar aanleiding van de wens van de gemeenteraad voor meer bos in de gemeente het Actieplan Bomen ontwikkeld. Dit is ook de eerste stap naar meer opslag van CO₂ in de gemeente. De Visie Landschap, Natuur en Groene Kernen geeft meer handvatten voor behoud en ontwikkeling van landschap in de vorm van houtige beplanting, oftewel bos en landschapselementen.

3.6 VERSTEDELIJING

ALGEMEEN

Net als in de afgelopen dertig jaar zullen er ook de komende decennia nieuwe woningen, infrastructuur en bedrijven worden gebouwd. Afhankelijk van de prognoses en scenario's neemt het aantal huishoudens en daarmee het benodigde extra aantal woningen tot 2040 ergens tussen de 160.000 en 1,3 miljoen toe, met als middenprognose een toename van zo'n 750.000 woningen*. De druk op het landschap neemt ook toe door de komst van distributiecentra en datacentra (de zogenoemde 'verdozing').

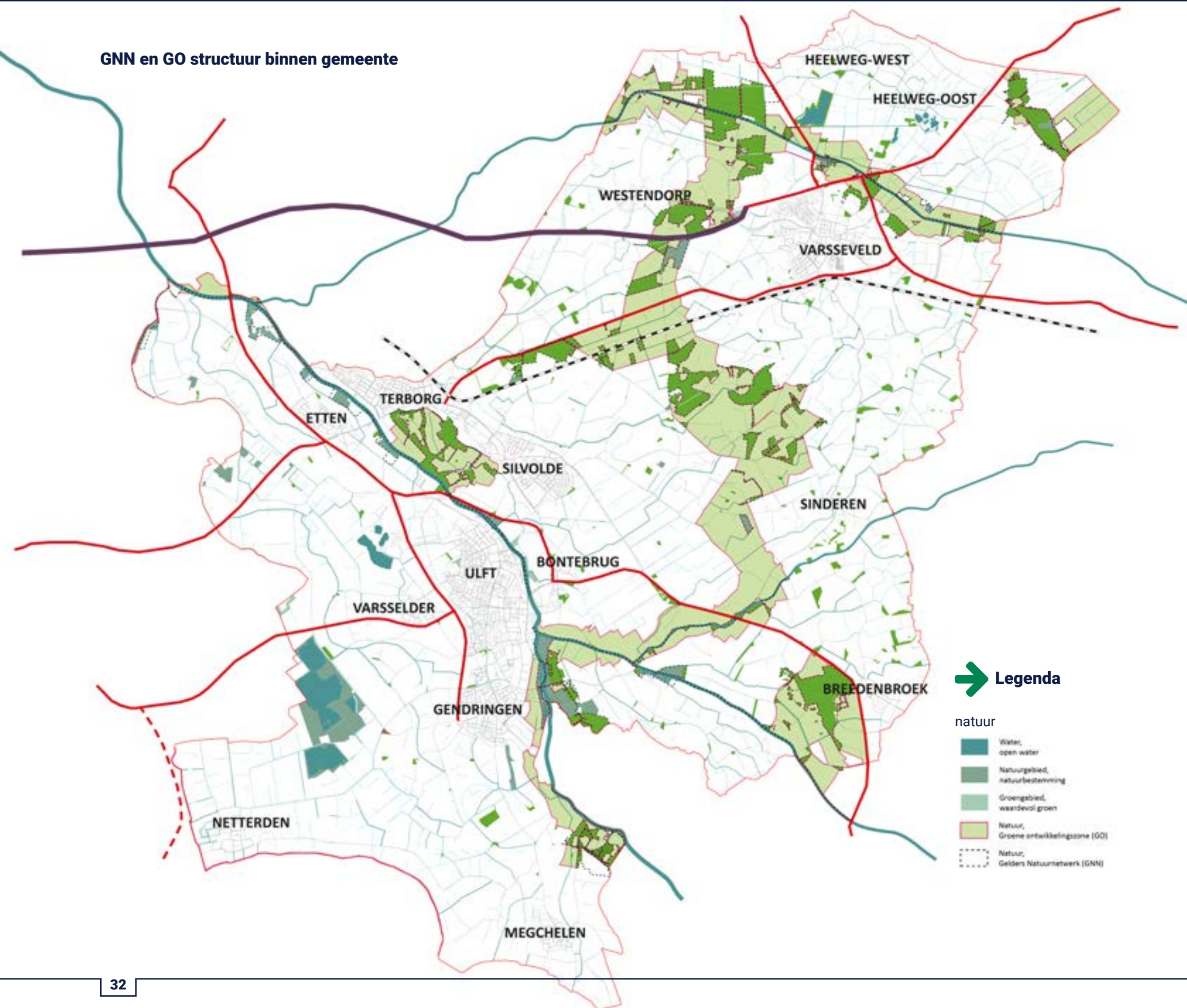
*Duin, C. van, L. Stoeldraijer, D. van Roon & C. Harmsen (2016), Huishoudensprognose 2015-2060. Jongeren en ouderen langer thuis, CBS Bevolkingstrends 2016/04, pp. 1-31.

Wanneer die nieuwbouw wordt gerealiseerd in de bestaande steden, kan het omringende landschap worden gespaard. Er zijn echter ook grenzen aan verdichting, in termen van congestie, luchtkwaliteit en andere aspecten van de kwaliteit van de leefomgeving. Daarnaast zijn er andere ruimteclaims in de stad, bijvoorbeeld voor het klimaatbestendig maken van de stad (ruimte voor water en groen). Mogelijk kunnen die verschillende ruimteclaims slim met elkaar worden gecombineerd.

LOKAAL

Binnen de gemeente Oude IJsselstreek is ook sprake van een tekort aan woningen, specifiek voor een aantal doelgroepen. In 2019 zijn in Achterhoek verband de 'Kwalitatieve toetsingscriteria voor woningbouw' vastgesteld met daarbij de aanvulling van Oude IJsselstreek de 'Lokale kwaliteitscriteria woningbouw Oude IJsselstreek'. In de lokale kwaliteitscriteria staat 'de juiste woning, op de juiste plek' centraal. Dat betekent dat de behoefte aan de woningen moet worden aangetoond, meestal zijn dat woningen voor starters en levensloopbestendige woningen voor ouderen. De lokale kwaliteitscriteria toetsen op zorgvuldig ruimtegebruik. In de kernen betekent dat eerst transformatie van leegstaand vastgoed, daarna inbreidingslocaties en daarna kan worden onderzocht of uitbreiding een optie is om aan de behoefte aan woningen te voldoen.

GNN en GO structuur binnen gemeente

Buiten de kernen betekent de toets op zorgvuldig ruimte gebruik dat extra verstening ongewenst is. We hanteren daarom de spelregel 'voor wat, hoort wat'. Dat betekent bijvoorbeeld dat woningbouw mogelijk is als agrarisch vastgoed wordt gesloopt of getransformeerd. Daarnaast wordt bij ieder woningbouwplan een erf en/of landschappelijk inrichtingsplan gevraagd waarmee moet worden aangetoond dat het woningbouwplan ruimtelijke kwaliteit biedt. Een andere optie waarbij woningbouw in het buitengebied mogelijk is, is bij landgoedontwikkeling waarbij natuurontwikkeling de tegenprestatie is.

Daarnaast kent Varsseveld nog een uitbreiding van het bestaande bedrijventerrein Hofskamp Oost in oostelijke richting. Verder is, weliswaar net buiten de gemeente, nog een uitbreiding van het logistieke bedrijventerrein DocksNLD beoogd.

In voorliggende visie willen we nieuwe bebouwing inpassen in het landschap. Dit door richtlijnen op te stellen voor bijvoorbeeld de locatie (geografische spreiding) en landschappelijke inpassing daarvan, dan wel een bijdrage aan het algemene belang van landschap. Daarbij is niet alleen van belang dat het onderliggende landschap vertrekpunt vormt voor de ontwikkeling, maar dat de ontwikkeling zelf ook een substantieel deel groen omvat.

Hierbij stimuleren we om te zoeken naar integrale oplossingen om zo een groen en aantrekkelijk landschap in en om de kernen te realiseren. De nieuwe of verhuisde inwoners profiteren daar ook van omdat wonen in een groene omgeving bijdraagt aan een ieders welzijn en woontevredenheid.

** PBL (2012) Natuurverkenning 2010-2040. Visies op de ontwikkeling van natuur en landschap, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.*

PBL (2013a) Natuurverkenning 2010-2040. Achtergrondrapport, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

*** 'Voortgang realisatie Gelders Natuurnetwerk', februari 2020, Provincie Gelderland.*

3.7 RUIMTE VOOR NATUUR

ALGEMEEN

Al decennialang neemt de biodiversiteit in Nederland af. De oorzaken daarvoor zijn meervoudig: de afname van het areaal natuurgebied en de versnippering daarvan door nieuwe infrastructuur en voortgaande verstedelijking enerzijds, en de modernisering en intensivering van de landbouw anderzijds*. Die negatieve trend is niet tot Nederland beperkt gebleven. Daarom zijn er al in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw binnen Europa afspraken gemaakt over de bescherming van kwetsbare soorten en leefgebieden.

Om de natuur niet alleen figuurlijk maar ook letterlijk weer meer ruimte te geven, wordt in Nederland al lange tijd gewerkt aan de realisering van het zogeheten Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het NNN is een netwerk van bestaande en nieuw te realiseren natuurgebieden of de verbindingsschakels daartussen en werd in 1990 als Ecologische Hoofdstructuur (EHS) geïntroduceerd in het Natuurbeleidsplan. Om kwetsbare soorten en leefgebieden te beschermen en de achteruitgang van de biodiversiteit te keren, werden bestaande natuurgebieden uitgebreid en met elkaar verbonden. Er werd gestreefd naar het beheren van aangrenzende en tussenliggende landbouwgronden, aan de hand van overeenkomstige natuurdoeltypen.

Provincie Gelderland werkt sinds de decentralisatie van het natuurbeleid in 2012 aan realisatie en beheer van het Gelders Natuurnetwerk. Gelderland heeft met het Rijk afgesproken om het Gelders Natuurnetwerk uiterlijk in 2027 af te ronden en heeft zichzelf ten doel gesteld om dit te versnellen en om uiterlijk in 2025 klaar te zijn. Hiervoor moet in de periode van 2011-2025 in totaal 10.500 hectare nieuwe natuur zijn toegevoegd aan het Gelders Natuurnetwerk.

LOKAAL

In Gelderland is de NNN doorvertaald naar het Gelders Natuur Netwerk (GNN) met daarbij de verbindingsschakel de zogeheten Groene Ontwikkelingszone (GO). Afhankelijk van het huidige grondbezit staat provincie in samenwerking met gemeenten binnen de GNN en GO voor verschillende opgaven om tot functieverandering te komen, met daarbij een uiteenlopend kostenplaatje. Om de laatste delen van de GNN in te vullen om deze in 2027 af te ronden.

De provincie Gelderland heeft nog een opgave om circa 10.500 ha. nieuwe natuur te realiseren. Van de meeste hectares is bekend waar nieuwe natuur wordt gerealiseerd, dit betreft met name rondom bestaande kwetsbare natuurgebieden. Dit speelt niet binnen de gemeentegrenzen. Verder is 20% van de hectares niet nader geduid en de provincie zet daarbij in op particuliere grondeigenaren die bereid zijn om vrijwillig natuur te ontwikkelen. Dit ondersteunen we als gemeente**.

Het beleid in de GO is erop gericht om natuur- en landschapselementen te behouden en waar mogelijk nieuwe te realiseren die bijdragen aan de verplaatsings- en migratiemogelijkheden voor planten en dieren. Dat betekent dus niet dat gronden in de GO moeten worden omgevormd naar natuur. Juist niet, de gronden in de GO hebben meestal de bestemming 'agrarisch' of een andere hoofdbestemming en dat blijft ook zo.

Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen binnen de GO zijn niet uitgesloten. Deze ontwikkelingen mogen echter niet leiden tot een aantasting van bestaande natuur- en landschapselementen. Daarnaast wordt bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen of bij uitbreiding van bestaande activiteiten met meer dan 30% gevraagd om gelijktijdig nieuwe natuur- en landschapselementen te realiseren om daarmee de kwaliteiten van de GO verder te versterken.

In relatie tot bestaande landbouw is daarbij van belang dat bij uitbreiding van grondgebonden agrarische bedrijven (bijvoorbeeld de bouw van extra stallen) geen bijdrage voor natuur- en landschapsontwikkeling wordt gevraagd, omdat deze bedrijven in hun bedrijfsvoering al meewerken aan landschapsbeheer. Daarom hoeft bij uitbreiding alleen te worden aangetoond dat de uitbreiding de bestaande natuur- en landschapselementen niet aantast. Deze vrijstelling geldt bij grondgebonden landbouw ook bij uitbreiding met meer dan 30%.

Alle regels die gelden binnen de GNN en GO liggen vast in de Provinciale Omgevingsverordening (<https://www.gelderland.nl/omgevingsvisie>). Alle Gelderse gemeenten moeten deze regels opnemen in hun bestemmingsplannen. Ook de begrenzing van het GNN en de GO worden door de provincie bepaald. Oude IJsselstreek heeft deze regels en de begrenzing één-op-één vanuit de provinciale omgevingsverordening opgenomen in het bestemmingsplan 'Buitengebied Oude IJsselstreek 2017'. Dit plan is medio 2018 vastgesteld. De gemeente heeft niet meer of verdergaande plannen voor het GNN of de GO dan de provincie in haar beleid heeft gesteld.

3.8 KLIMAATADAPTATIE

ALGEMEEN

Grotere neerslaghoeveelheden en een oplopende thermometer. Het zijn reëel te verwachten en nu al merkbare effecten van een structurele klimaatverandering. Het is van belang om deze veranderingen te onderkennen en onze leefomgeving op deze veranderingen aan te passen. Dit noemen we klimaatadaptatie. Dit gaat niet alleen om stedelijke gebieden, maar ook droogte, dan wel extreme buien hebben hun effecten op de landbouw dan wel de natuur.

In Nederland leidt klimaatverandering tot hogere temperaturen, meer (extreme) neerslag, drogere zomers en een stijgende zeespiegel.

Het gaat daarbij niet alleen om geleidelijke veranderingen. Extreem weer, zoals hittegolven en forse regen- en hagelbuien, zal steeds vaker voorkomen en tot meer schade en slachtoffers leiden dan voorheen het geval was. Nu klimaatverandering zich nog sneller en in sterkere mate voltrekt dan werd verwacht.

De effecten van klimaatverandering moeten worden verkleind of ten minste beheersbaar blijven. Het gaat onder meer om schades, overlast, ziekten, vroegtijdige sterfte en nadelige veranderingen in milieukwaliteit en ecosystemen.

LOKAAL

De stresskaarten zijn gemaakt als samenwerking tussen Waterschap Rijn en IJssel en de gemeente Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek. Dit voor zowel het buitengebied, als de kernen. In het buitengebied is droogte een groot probleem, in de kernen met name hittestress en wateroverlast.

Hierbij geldt dat droogte, wateroverlast en hitte gezien moeten worden als één van de uitingen van klimaatverandering. Formeel is in het buitengebied het waterschap aan zet voor deze opgaven en in de kernen de gemeente. Echter voor beide opgaven wordt nadrukkelijk de samenwerking gezocht.

Waterschap, Provincie en gemeente(n) willen het voortouw nemen in de aanpak van droogte. Zij doen dit samen omdat geen enkele partij dit zelfstandig op kan pakken. Om hier uitvoering aan te geven is het Programmaplan aanpak droogte Achterhoek door de samenwerkende organisaties omarmd. Met het plan is commitment opgehaald op de richting en de organisatie van de aanpak van droogte.

In het buitengebied is het waterschap aan zet voor deze opgaven. In de kernen is de gemeente aan zet. Een groenstructuur biedt goede aanknopingspunten om maatregelen die in het kader van deze klimaatadaptatie worden gekozen, ruimtelijk in te passen. Het is dan ook zaak om inzichtelijk te maken waar het vergroenen van kernen essentieel is.

een kern in beeld; straat in bebouwd gebied

stresskaarten- hittestress; oranje en rood zijn aanzienlijk warmer

een kern in beeld; straten in bebouwd gebied

hittestress wateroverlast droogte

hoogtekaart; rood is hoger gelegen, geel ligt er lager tussen

stresskaarten- wateroverlast; bij rood en geel staat water op straat

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

→ 4. OVERKOEPELENDE VISIE

4.1 ALGEMEEN

In de vele gesprekken die zijn gevoerd over voorliggende visie, kwam een aantal onderwerpen steeds weer naar voren. Dit betroffen de zorg voor het verdwijnen van het karakteristieke landschap en de oproep hier een halt aan te roepen, het negatieve beeld dat er vooral landschap en groen verdwijnt en het feit dat voor het beheer van landschap structureel geld noodzakelijk is.

Het is dus nodig om een algemeen overkoepelende visie op te stellen over deze onderwerpen. Een algemeen overkoepelende visie wordt opgesteld ten aanzien van de volgende onderwerpen: behoud van de basiskwaliteit van groen en landschap, de communicatie met en educatie van inwoners van alle leeftijden, de financieringsmogelijkheden van landschapsontwikkeling en het beheer en onderhoud van groen.

4.2 BEHOUD BASISKWALITEITEN

In hoofdstuk 2 met bijbehorende bijlagen zijn de verschillende landschappen in Oude IJsselstreek met de karakteristieken beschreven. Deze basiskwaliteit wordt gevormd door het aanwezige groen, landschapselementen, en het microreliëf in het landschap. Het is van belang de basiskwaliteit voor de toekomst te behouden en daarmee dus ook goed te beschermen.

OMGEVINGSPLAN

In Oude IJsselstreek worden bomen en landschapselementen op twee aanvullende wijzen beschermd: door de 'Bomenverordening gemeente Oude IJsselstreek' en door het bestemmingsplan 'Buitengebied 2017'.

Door de beoogde invoering van de Omgevingswet moet ook een Omgevingsplan worden opgesteld. Beide instrumenten, zowel bomenverordening als, bestemmingsplan moeten dan worden herzien en omgebouwd tot het Omgevingsplan. Dit is aanleiding en kans om basiskwaliteit landschap goed te verankeren in het Omgevingsplan. Met bestemmingen, dubbelbestemmingen en aanduidingen is het mogelijk landschappen, maar ook elementen en of structureren te beschermen. Door werkzaamheden in deze landschappen, of aan elementen te koppelen aan een vergunningsplicht, ontstaat een middel om aanvragen te beoordelen en indien ongewenst de vergunningen hiervoor te weigeren.

In het huidige bestemmingsplan "Buitengebied 2017" van de gemeente Oude IJsselstreek is een eerste aanzet gemaakt om de bescherming van het landschap te koppelen aan een vergunningsplicht. In het bestemmingsplan zijn zogeheten landschapswaarden beschermd door middel van een gebiedsaanduiding 'Waarde – Landschap'. De landschapswaarden die vervolgens in het bestemmingsplan zijn benoemd zijn:

- de beslotenheid/houtwallenlandschap;
- de openheid van het landschap;
- het reliëf van de bodem;
- de vegetatie behorende bij droge omstandigheden;
- en zandwegen.

Deze landschapswaarden worden beschermd door middel van aanduidingen op de bestemmingsplankaart.

En doordat voor de uitvoering van bepaalde werkzaamheden een vergunning moet worden aangevraagd, kan een afweging worden gemaakt.

Ook zijn veel houtsingels, houtwallen en bospercelen bestemd als 'Bos'. De werkzaamheden zijn opgenomen in een vergunningstelsel en in het kader op de volgende pagina weergegeven.

Bij een aanvraag wordt beoordeeld of de landschapswaarden door de gevolgen van de voorgestelde ingreep niet blijvend afbreuk wordt gedaan. Soms kan door het stellen van voorwaarden aan de voorgestelde werkzaamheden alsnog toestemming worden gegeven.

In de visie wordt ingezet op het behouden van de basiskwaliteit van groen en landschap. Naast behoud van de kwaliteit pakt de gemeente de verwezenlijking van visie zelf op. De gemeente realiseert de visie echter niet alleen. De visie moet vooral ook anderen stimuleren om mee te werken aan een groene en gezonde leefomgeving. Middels de drie iconen bovenaan de pagina, is in de volgende hoofdstukken per onderdeel aangegeven wat het karakter van het onderwerp is. Behouden, zelf doen of stimuleren.

uitsnede luchtfoto buitengebied rondom Idinkbos

uitsnede BP-kaart buitengebied rondom Idinkbos

4.3 COMMUNICATIE EN EDUCATIE

Door deze systematiek is de waarde van het landschap vastgelegd in een planologisch instrumentarium. Zaak is uiteraard wel dat duidelijk moet worden wanneer een vergunning voor bijvoorbeeld het vellen van houtopstanden wel kan worden verleend en wanneer niet. Dit valt of staat bij het opstellen van een adequaat beoordelingskader voor dergelijk vergunningsaanvragen. Dit is een opgave voor de gemeente Oude IJsselstreek. Daarnaast moet duidelijk worden gemaakt wanneer sprake is van compensatie gekoppeld aan een eventueel verleende vergunning. Dit bijvoorbeeld ter voorkoming van perceelsverruiming waarop in paragraaf 5.2 nader wordt ingegaan.

BEPALEN BASISKWALITEIT

Om de basiskwaliteit vast te leggen in het Omgevingsplan is het van belang richtlijnen op te stellen wanneer een landschapselement wordt bestemd. In het huidige bestemmingsplan Buitengebied is daar een goede start mee gemaakt. Aanvullend moet worden bepaald welke typen landschap, elementen of bomen dan nog niet beschermd zijn. Oftewel een inventarisatie in het veld in combinatie met het huidige bestemmingsplan.

Aan de hand van deze resultaten kan worden bepaald waar en welke gebiedsaanduiding dan nog nodig is. Deze kunnen dan opgenomen worden in het Omgevingsplan. In bijlage III is een eerste inventarisatie van groenelementen opgenomen.

UITVOERING

Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het behouden en beschermen de volgende aspecten van belang:

- Behoud basiskwaliteit door:
 - Richtlijnen bepalen wanneer landschapselementen bestemd worden in het Omgevingsplan.
 - Richtlijnen bepalen welke overige gebiedsaanduidingen in het Omgevingsplan moeten worden opgenomen.
- Beoordelingskader opstellen voor vergunningverlening. Met dit beoordelingskader wordt getoetst of een vergunning om basiskwaliteit landschap weg te halen wordt verleend of niet. In dit beoordelingskader worden ook spelregels voor compensatie opgenomen.
- Handhaving van vergunningsplicht, onderzoeken werkzaamheden en middelen.

Het landschap binnen de gemeente Oude IJsselstreek wordt sterk gewaardeerd, dit door zowel de toerist die de gemeente bezoekt als door de eigen inwoners. Het is dan ook zaak dat we zorgvuldig met dit landschap omgaan en verder ontwikkelen. In dat kader wordt veel ondernomen; kerkenpaden worden hersteld, hagen worden aangeplant, bomen worden geplant, houtwallen herstelt en even zo belangrijk vindt er onderhoud plaats in het landschap door vele vrijwilligers. Daarnaast zijn organisaties zoals de Vereniging Agrarisch Landschapsbeheer (VAL), Wild Beheer Eenheid (WBE), Plattelandsraad en Instituut voor Natuureducatie (IVN) actief bezig met landschapsbouw. Daarbij wordt opgemerkt dat de VAL Oude IJssel als uitvoerder in opdracht van de Vereniging Agrarisch Landschap Achterhoek (VALA) optreedt.

Op basis van de provinciale Regeling Landschap en Biodiversiteit is het mogelijk om in het buitengebied een houtwal, haag of een vogelbosje aan te planten. Ook bestaat er de mogelijkheid om een hoogstamfruitboomgaard (oude rassen) aan te leggen c.q. te herstellen. Ook laanbeplanting behoort tot de mogelijkheden.

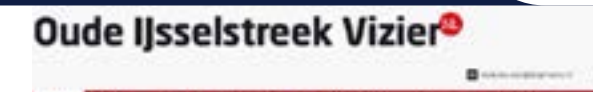
praktijkvoorbeelden in de gemeente van vrijwillige inzet

Veel inwoners en grondeigenaren zijn hier onvoldoende van op de hoogte. Daarnaast is natuur en milieu educatie (NME) op scholen van groot belang.

COMMUNICATIEMIDDELEN

De gemeente wil helder communiceren over het landschap, hiervoor wil de gemeente een digitale kaart van het landschap op de website plaatsen. Deze kaart betreft een interactieve kaart, waarop de ontwikkelingen in het landschap worden bijgehouden. Verder is er een boekwerkje beschikbaar met uitleg van de verschillende landschapstypen in de gemeente. Ook wil de gemeente een folder over de Regeling Landschap en Biodiversiteit beschikbaar stellen. Al deze middelen wil de gemeente laten samenkomen in een landschaps-app (landsch(app)). Deze app is voor iedere inwoner, maar ook bezoeker van de gemeente te downloaden op een smartphone.

Naast reguliere wandelingen en fietstochten binnen het gemeentelijk landschap, wordt het ontstaan van het landschap toegelicht, waardoor het landschap leesbaar wordt. Nieuwe projecten die zijn gefinancierd vanuit de regeling worden op een interactieve kaart bijgehouden. Hiermee groeit het landschap op de digitale kaart en wordt inzichtelijk wat er allemaal is gebeurd in de loop der jaren.

Naast de realisatie van projecten moet ook onderhoud plaatsvinden in het landschap. Vele vrijwilligers zetten zich hiervoor in. We noemen een aantal voorbeelden van goede initiatieven maar er zijn er meer en die koesteren we allemaal. Een voorbeeld is de Stichting kerk en fietspaden Sinderen en Omgeving waarbinnen vele vrijwilligers zich inzetten voor een mooier landschap en het beleven daarvan. Maar bijvoorbeeld ook de werkgroep landschapsbeheer van IVN helpt particulieren met het onderhoud van hun landschapselementen zoals knotbomen knotten; of de Stichting Vennemarke die het beheer van de Vennebulten voor zijn rekening neemt. Dergelijke initiatieven zouden ook elders gestimuleerd kunnen worden. Dit kan door bijvoorbeeld door inzichtelijk te maken welke initiatieven er zijn en welke hulpvragen heeft bijvoorbeeld: wanneer is welk onderhoud noodzakelijk en wie komt helpen? De landch(app) vormt op deze wijze een nieuw digitaal podium voor het landschap.

PARTICIPATIE

Naast de beleidsmatige visie op landschap, natuur en groene kernen, omvat de visie een concreet uitvoeringsschema met maatregelen en projecten. Bij de daadwerkelijke uitvoering is communicatie met en participatie van omwonenden van essentieel belang. De gemeente gaat hiervoor concreet participatie beleid opstellen.

Het doel van participatie is het ontwikkelen van een gedragen plan. Daarbij kan de gemeente niet altijd iedereen tevreden stellen, maar beslist in het algemeen belang van de inwoners. Om dat goed te kunnen doen is het horen en luisteren naar zoveel mogelijk meningen, wensen en ideeën wel heel belangrijk en een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente en inwoners. Voor het starten van participatie bij projecten hanteren we de volgende strategie.

1. Maak een bewuste start.
2. Schep duidelijkheid over rol van verschillende stakeholders.
3. Participatie waar mogelijk (relevant en toepasbaar).
4. Betrek iedereen, ook de zwijgende meerderheid.

UITVOERING

- Vervaardigen interactieve landschapskaart;
- Vervaardigen boekwerkje landschapstypen;
- Opstellen folder Regeling Landschap en Biodiversiteit;
- Ontwikkeling van een landch(app);
- Communicatie, in beeld brengen en stimuleren particuliere initiatieven;
- Ontwikkelen programma voor NME les(sen) op basisscholen;
- Opstellen participatie beleid, uitvoering maatregelen VLNGK.

4.4 BEHEER EN ONDERHOUD

GROENBEHEER

Aan voorliggende visie wordt gebouwd via een aantal sporen. Één van deze sporen betreft de wijze waarop de gemeente het openbaar groen beheert en welke keuzen daarbij worden gemaakt. In deze paragraaf lichten we dit op hoofdlijnen toe. Het groenbeleidsplan 2014 – 2024, heeft een fundering die bestaat uit drie pijlers.

1. Duurzaam beheer.
2. Gedifferentieerd beheer.
3. Actief burgerschap.

Duurzaam beheer

De gemeente integreert duurzame inrichting en beheer verder in de inrichting en het beheer van de openbare ruimte. Het gaat daarbij om maatregelen die het milieu minder belasten maar we streven ook naar een natuurinclusieve inrichting en beheer op locaties waar dat mogelijk is.

Gedifferentieerd beheer

Gedifferentieerd beheer maakt een onderscheid tussen openbare ruimte in de wijken en het buitengebied en de accentgebieden.

In de kernen krijgen beeldbepalende plekken een hogere kwaliteit. Deze strategische plekken zijn toegangswegen, entrees van de kernen en centrumgebieden. Het onderhoudsniveau op deze plekken noemen we 'hoog'.

In de wijken krijgt de openbare ruimte een gemiddelde kwaliteit. Dit onderhoudsniveau noemen we 'basis'.

Actief burgerschap

Inwoners stimuleren om te participeren in de openbare ruimte, zowel binnen als buiten de kern, leidt tot meer betrokkenheid tot de leefomgeving. Wij verwachten dat deze betrokkenheid tot een hogere tevredenheid over de openbare ruimte in de kernen en het buitengebied leidt. Men kan immers meer invloed uitoefenen op het beheer van de openbare ruimte.

VISIE OP BOMEN

Bomen zijn van belang voor gemeente Oude IJsselstreek. Bomen vormen belangrijke dragers van de groenstructuur in de woonkernen en het buitengebied. Ze zijn medebepalend voor een fraaie en prettige woonomgeving en dragen sterk bij aan de identiteit daarvan. We streven daarom naar een duurzaam, gezond en gevarieerd bomenbestand. Dit zorgt ervoor dat bomen hun functies goed kunnen vervullen en zowel nu als in de toekomst een optimale bijdrage leveren aan de woon-, leef- en natuur- en milieukwaliteit van de woonkernen en het landschap. Een veilig bomenbestand dat op kostenefficiënte wijze in stand te houden is, geldt hierbij als randvoorwaarde. Bij aanplant van de bomen staat kwaliteit centraal; kwantiteit wordt bewaakt door het hanteren van een kengetal van het minimaal aantal bomen per inwoner. De betekenis en waarden van bomen draagt de gemeente op een pro-actieve wijze uit binnen de samenleving.

Deze visie wordt uitgewerkt in het Bomenbeheerplan welke eind 2020 wordt afgerond.

VISIE OP BERMEN

Binnen de gemeente Oude IJsselstreek streven we naar een zo groot mogelijk areaal aan ecologisch beheerd grasoppervlak om de biodiversiteit te stimuleren en te vergroten. Dit zowel in het buitengebied als binnen de kernen. We zien de bermen (naast natuurlijk hun functie voor het verkeer) als landschapselementen die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de biodiversiteit, met name voor insecten. Door het oppervlak van de bermen is een substantiële bijdrage te verwachten. In de kernen is de keuze voor gazon of een bloemenweide maatwerk. In de kernen zijn meer locaties te verwachten waar gekozen wordt voor gazon, denk aan speelmogelijkheden, vanuit een gewenste beeldkwaliteit of verkeersveiligheid.

Op basis van voorliggende visie wordt de methode van Sinusmaaien toegepast, waarbij steeds een deel van de oude vegetatie blijft staan. Door niet alles tegelijk te maaien en af te wisselen in maaiperiodes, ontstaat diversiteit in begroeiing, krijgen planten en bloemen meer kans om te bloeien en vormt niet-gemaaide vegetatie een overwinteringsplek voor insecten en andere kleine dieren. Ook worden hiermee drachtperiodes beter benut en beschikken bijen, vlinders en andere insecten gedurende langere perioden over nectar en stuifmeel.

Op plaatsen waar kort gemaaid gras wenselijk is, met het oog op de gewenste beeldkwaliteit of verkeersveiligheid, maaien we in een hogere frequentie, mede afhankelijk van de weersomstandigheden en het groeitempo van het gras.

4.5 FINANCIERINGS-MOGELIJKHEDEN

Ten behoeven van de realisatie van deze visie zijn er financiële middelen in de begroting opgenomen. Dit betreffen jaarlijks terugkomende middelen. Naast dit uitvoeringsbudget bestaan er diverse regelingen die het herstel en de aanleg van landschapselementen in de breedste zin van het woord mogelijk maken. Ook is er een regeling die aanplant van bomen mogelijk maakt, alsmede een nieuw op te zetten landschapsfonds die moet zorgen voor structurele financiering.

UITVOERING VISIE LANDSCHAP, NATUUR EN GROENE KEREN

Voor de concrete uitvoering van de acties benoemd in de hoofdstukken 4, 5 en 6 van deze visie is in Deel B een samenvatting inclusief kostenraming opgenomen. Ten behoeve van de uitvoering, moet hiervoor een bedrag worden opgenomen in de begroting.

In deel B van deze visie zijn per onderwerp de verschillende acties benoemd en voorzien van een globale kostenindicatie. Het bedrag voor uitvoering van acties benoemd in deze visie die nader beleid- en/of beheerplannen vragen waarbinnen ook nog keuzes mogelijk zijn zoals bijvoorbeeld voor de bomen en bermen; wordt voorgelegd aan de gemeenteraad bij de behandeling van deze plannen.

ACTIEPLAN BOMEN

Het actieplan bomen wordt in hoofdstuk 6 van voorliggende visie nader toegelicht. Het actieplan voorziet in de realisatie van extra aanplant van bomen binnen de gemeente Oude IJsselstreek.

De acties die op korte termijn worden uitgevoerd zijn het uitdelen van gratis bomen aan inwoners en bedrijven, planten van toekomstbomen en aanwijken van monumentale bomen, realisatie van 50% extra aanplant op jaarbasis en het laten adopteren van een (laan)boom door inwoners.

REGELING LANDSCHAP EN BIODIVERSITEIT

Met de 'Regeling Landschap en Biodiversiteit' ondersteunt provincie Gelderland gemeenten die hun buitengebieden (nog) aantrekkelijker, gevarieerder en beter leefbaar willen maken. De regeling is bedoeld om particulieren te ondersteunen bij het realiseren van landschapsambities. Met deze subsidie wil de provincie een gevarieerder, aantrekkelijker en leefbaarder Gelders Landschap creëren. De subsidie is bedoeld voor aanleg van nieuwe en/of herstel van bestaande en cultuurhistorische landschapselementen. Denk hierbij aan de kosten voor beplanting, maar ook kruidenrijk grasland en akkerrandvegetatie. Van de kosten vergoedt de provincie de helft (50%) en de ander helft (50%) van de kosten worden vergoedt door de gemeente. Wel is men zelf verantwoordelijk voor de aanleg van de elementen.

OPRICHTEN LANDSCHAPSFONDS

Op veel plaatsen in Nederland zijn fondsen opgericht die geld genereren voor landschapsbeheer. Op basis daarvan worden contracten voor landschapsbeheer met grondeigenaren afgesloten. Daarbij is wellicht aan te sluiten bij de veranderingen in het Europese landbouwbeleid (zie paragraaf 4.2). Bepalend voor de agrarische sector zijn de wereldmarkt en Europese/nationale (milieu) wetgeving.

De invloed van de gemeente op met name de financiële kansen van de landbouw is beperkt. Daar waar de gemeente wel invloed heeft, kan zij de agrarische bedrijven kansen bieden. De gemeente kan kansen bieden voor alternatieve inkomstenbronnen voor agrariërs.

In hoofdstuk 3 zijn transities, waaronder de energietransitie alsmede de doorgaande verstedelijking aan bod gekomen. De gemeente wil gaan onderzoeken of, naast natuurlijk de landschappelijke inpassing ter plaatse, deze rode ontwikkelingen ook geld kunnen genereren voor een landschapsfonds om elders in de gemeente aanleg en/of beheer van landschap te financieren. De daadwerkelijke verrekening hiervoor moet nader uitgewerkt worden. Daarbij wordt opgemerkt dat vanuit het 'Uitnodigingskader lokale duurzame energieopwekking Oude IJsselstreek' al financiële participatie gevraagd wordt. Enkele initiatiefnemers kiezen ervoor om een zonneponds op te richten en de besteding daarvan aan een lokale partij over te laten (zie ook paragraaf 5.3). Dit is een andere vorm dan het landschapsfonds dat hier beschreven wordt.

De middelen uit het landschapsfonds worden toegekend aan partners op het gebied van aanleg en beheer van landschap. Zij zetten de middelen in voor het versterken van het landschap. Daarbij moet onderzocht worden of het beheer en onderhoud van landschapselementen niet structureel beloond kan worden met middelen uit dit landschapsfonds, al dan niet gecombineerd met de middelen uit het nieuw GLB.

accentgebieden (hoog) met kleurrijke beplanting

bomen planten doe je samen

voorbeeld van sinusmaaien; fraaie patronen

zelfbeheer is voor jong en oud

de zelfbeheer tegel in de straat

uitbetalen vanuit het landschapsfonds

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

→ 5. VISIE OP LANDSCHAP

5.1 ALGEMEEN

Vanuit de overkoepelende visie staat het behoud en de bescherming van de bestaande basiskwaliteit van het landschap voorop. Echter behoud en bescherming is niet statisch, immers de komende jaren spelen de nodige ontwikkelingen en uitdagingen die hun ruimte in dit landschap vragen. Ontwikkelingen die kunnen worden aangegrepen om het landschap opnieuw vorm te geven en daarmee te versterken. Om hier invulling aan te geven gaan we in dit hoofdstuk in op deze ontwikkelingen en geven we aan op welke wijze de gemeente hiermee om wil gaan en op welke wijze dit binnen het landschap een plek kan krijgen.

5.2 AGRARISCH LANDSCHAP

De agrarische sector heeft de afgelopen jaren een groot aantal veranderingen ondergaan. De toegenomen schaal- maar zeker ook perceelsvergroting hebben de laatste jaren, hun effect gehad op het landschap. Ook de toegenomen efficiency in productie op gronden, heeft effect op de (bio)diversiteit.

Ontwikkelingen die ingegeven zijn vanuit een goede agrarische bedrijfsvoering en wet- en regelgeving, maar die wel zijn effecten hebben gehad op het landschap. Deze visie poogt geen passende antwoorden te bieden op deze tegenstrijdigheid. Dit moet met name gezocht worden op Europees en Nationaal niveau, met de komst van het nieuwe GLB (zie hoofdstuk 4). Echter met de visie wordt voor zowel de actieve en stoppende agrariërs een aantal alternatieven geschetst die een goede agrarische bedrijfsvoering niet in de weg hoeven te staan, maar wel bijdragen aan biodiversiteit en behoud en nieuwe aanleg van het karakteristieke landschap.

SPELREGELS PERCEELVERRUIMING

Niet zo zeer de schaalvergroting in de landbouw, maar met name de perceelsvergroting heeft effecten gehad op de kleinschaligheid van het landschap.

Bij het samenvoegen van agrarische gronden verdwijnen vaak tussenliggende houtwallen, en andere landschapselementen ten behoeve van een efficiënte bedrijfsvoering. Daarnaast worden bijvoorbeeld bestaande hoogteverschillen in het landschap genivelleerd door het ploegen van gronden. Zaken die nu vaak onopgemerkt blijven, tot het moment dat het zichtbaar wordt in het landschap en het te laat is.

Het is daarom zaak, grip te krijgen op dit proces. Niet om de agrarische bedrijfsvoering dwars te zitten, maar om hierover samen in gesprek te raken. De gemeente wil de basiskwaliteit landschap, de bestaande kwaliteit en landschaps elementen vastleggen en beschermen door middel van spelregels. Dit om de basiskwaliteit in het landschap te behouden. Dit zoals in paragraaf 4.2 reeds is omschreven. Hiermee is, bijvoorbeeld voor het rooien van een houtwal, een vergunning noodzakelijk. Hiermee ontstaat er een moment waarop een aanvraag kan worden beoordeeld en dus een moment om samen in gesprek te gaan. Op die manier kan samen gezocht worden naar mogelijkheden om de kleinschaligheid opnieuw een plek te geven. Aan de hand van spelregels kunnen mogelijke alternatieven in beeld worden gebracht. Door bijvoorbeeld het opnieuw aanplanten van een houtwal, het anders inrichten van het perceel, een combinatie te maken met een strook akkerrandvegetatie of kruidenrijk grasland, door een overhoek te beplanten, etc. kan al een ander beeld ontstaan.

Daarbij moet ook onderzocht worden in hoeverre een financiële vergoeding uit bijvoorbeeld het in te stellen landschapsfonds, dan wel op basis van de nieuwe Nederlandse uitwerking van het Europese GLB tot de mogelijkheden behoort.

AGRARISCHE (BIO)DIVERSITEIT

Er zijn voldoende mogelijkheden om de agrarische biodiversiteit te verbeteren die ook interessant zijn voor de agrarische bedrijfsvoering. Uiteraard gaat dit altijd op basis van vrijwilligheid.

Met andere woorden de grondeigenaar bepaalt zelf of hij van de mogelijkheden gebruik wenst te maken. De aanleg van akkerrandvegetatie en bloemrijk grasland zit beide in de Regeling Landschap en Biodiversiteit. De beheersubsidies worden georganiseerd door de vereniging agrarische landschap VAL Oude IJssel, als uitvoerder in opdracht van de VALA. De vergoeding is over het algemeen iets lager dan wat bij normale agrarische productie gebruikelijk is, echter het onderhoud is minder intensief en de vergoeding is niet afhankelijk van het slagen van de oogst (minder risico). Bij melkveebedrijven is de realisatie van akkerrandvegetatie vaak problematischer in verband met de derogatie wetgeving op Europees niveau. Binnen de gemeente zijn veel melkveebedrijven aanwezig. Voor hen behoren de kruidenrijke stroken grasland tot de mogelijkheden. Deze kruidenrijke stroken grasland hebben mogelijk een positieve bijdrage aan de gezondheid van het melkvee, zo blijkt uit verschillende pilots en proeven in Nederland. We kennen ook het lokale voorbeeld van kruidenrijke grasland strook Megchelen en Netterden*.

De subsidie op de aanleg en het beheer van deze stroken dekt niet helemaal het productieverlies van het grasland; maar de mogelijk positieve werking van de kruiden op de koeien kan een belangrijke reden zijn voor de agrariër om hier toch mee te werken. Daarmee werkt de agrariër dan ook aan het vergroten van de biodiversiteit.

Akkerrandvegetatie, maar ook kruidenrijk grasland kan vaak goed samen gaan met ecologisch bermbeheer langs provinciale, dan wel gemeentelijke wegen. De gemeente heeft inmiddels inzichtelijk gemaakt langs welke wegen in de nabije toekomst sprake moet zijn van ecologisch bermbeheer. Deze zijn als lijnvormig element op het kaartbeeld op de volgende pagina weergegeven. Mogelijke voorbeelden hiervan zijn de Luimesweg, Jonkerstraat-Nieuweweg, Asbroek en Keppelbroekdijk.

*Nieuwsbrief VAL Oude IJssel juni 2020).

Visie op landschap VLNGK

Legenda

visie op landschap, natuur en groene kernen

Algemeen	Visie landschap
Gemeentegrens, Oude IJsselstreek	Groenstructuren, hoofdstructuur bomen en bermen
Snelweg, A18	Groenstructuren, verbinding kernen met bomen en bermen
Provinciale wegenstructuur, N-wegen	Groene long, maken verbindende groenstructuren tussen kernen
Spoorlijn, Arnhem-Winterswijk	Lijnelementen watergangen, met stapstenen verder ontwikkelen
Rivier, Oude IJssel en Aa-strang	Lijnelementen watergangen, oevern ecologisch beheren
Watergangen, Boven Slings en Keizerbeek	Lijnelementen wegen, bermen ecologisch beheren
Kernen, woonkernen binnen de gemeente	Transformatie buitengebied, potentie esdwanen
Basiskwaliteit	Vergroten areaal bos, onderzoeken mogelijkheden voor aanleg bos
Groenstructuren, bos	Zichtlijnen, uitzicht richting Montferland behouden
Groenstructuren, bomen	Openheid, behouden openheid landschap
Verkeersstructuren, sloten	Groene buffer, tussen Ulft en Gendringen versterken
Verkeersstructuren, sloten en greppels	Pacht omvormen, naar natuur inclusieve landbouw of kringlooplandbouw
Verkeersstructuren, verkeersweg	Bosjes ontwikkelen, kleine bosjes op voormalige vuilstortlocaties
Reliëf, microriëliëf en stailanden	
Water, open water	
Natuurgebied, natuurbestemming	
Parels, behouden van bijzondere elementen	
Netwerk, Gelders Netuurnetwerk (GNN)	
Zone, Groene ontwikkelingszone (GOZ)	

Daarnaast zet de gemeente zich in op het vergroten van de biodiversiteit langs watergangen in het buitengebied. Dit in samenspraak en nauwe afstemming met het waterschap. Door dit beheer te combineren met de aanleg van akker-randvegetatie, dan wel kruidenrijk grasland kan de biodiversiteit verder worden vergroot. Er ontstaat zo een fijnmazig netwerk van lijnelementen die voor een dooradering van het landschap zorgen.

Verder is het mogelijk om op basis van de Regeling Landschap en Biodiversiteit nieuwe landschapselementen aan te leggen in de vorm van houtwallen, hagen en boomgaarden. De kosten van de arbeid om de elementen aan te leggen en het beheer zijn voor de grondeigenaar. Voor het beheer zijn mogelijk wel subsidies via de Vereniging Agrarische Landschap VAL Oude IJssel. Deze treedt op als uitvoerder in opdracht van de Vereniging Agrarisch Landschap Achterhoek (VALA). Voor de aanplant van nieuwe landschapselementen of het aanvullen van bestaande structuren moet de landschappelijke onderlegger als basis genomen worden. De identiteit en herkenbaarheid van de verschillende landschapstypen wordt hiermee versterkt. Beplanting is altijd gebiedseigen en inheems. Verder kan ook de aanleg van poelen, sloten en andere waterpartijen gestimuleerd worden, om zo de biodiversiteit te vergroten.

Een andere vorm voor het vergroten van biodiversiteit is de zogeheten strokenteelt. Bij strokenteelt worden, in tegenstelling tot monocultuur, op een perceel meerdere gewassen in stroken naast elkaar geteeld. De diversiteit aan gewassen gaat hiermee omhoog, wat bijdraagt aan een toename in onder- en boven-grondse diversiteit aan gewas-specifieke soorten. Doordat er afwisseling is in gewassoorten, kunnen ziekten en plagen zich bovendien minder snel verspreiden, waardoor er minder gewas-beschermende middelen nodig zijn. Zie ook het Uitvoeringsprogramma Biodiversiteit van de provincie Gelderland.

LANDSCHAPSBEHEER

Het is wenselijk dat we als maatschappij de agrariër niet alleen zien als producent van voedsel, maar als een leverancier van meerdere maatschappelijke diensten. Daarvan is duurzame voedselproductie er één, maar ook de zorg voor de kwaliteit van de bodem, het grondwater, de biodiversiteit en het landschap. De agrariër wordt hiermee van sec producent naar een mogelijke beheerder van ons landschap, waarbij wellicht wel natuur of landschap wordt geteeld. Dit valt of staat echter wel met een goede beloning voor dit beheer van het landschap. Immers wanneer de agrarische productie terugloopt zullen andere inkomsten moeten worden gegenereerd.

Er moet een financiële prikkeling zijn om een landschapselement of een karakteristieke steilrand of eskopje juist intact te laten en te onderhouden. De gemeente gaat onderzoeken of het mogelijk is om een landschapsfonds kan worden opgesteld en ingezet voor het beheer van het landschap. Zoals het er nu uit ziet biedt ook het nieuwe GLB mogelijk financiële middelen voor deze 'nieuwe rol'. Ook de provincie onderzoekt, vanuit de agenda Vitaal Platteland, of cofinanciering van onderhoud van bepaalde typen landschapselementen onder voorwaarde van duurzame instandhouding mogelijk is.

AGRARISCHE PACHT

Naast agrarische gronden in bezit van particulieren, bezit de gemeente zelf ook de nodige agrarische percelen die worden verpacht aan agrariërs. Over het algemeen vindt dit plaats in de agrarische gebieden, echter er zijn ook gronden in bosgebieden, dan wel natuurgebieden, zoals bijvoorbeeld het Idinkbos en Zwarte Veen. Voor deze gronden wil de gemeente onderzoeken of de voorwaarden van die pacht kunnen worden aangepast, om op die manier het landschap, maar met name ook de natuur meer ruimte te bieden. De landbouw is in deze gebieden te gast en de pachtafspraken kunnen gaan over de wijze van bemesting, moment van maaien, kruidenrijk grasland stroken en/of het beheer van landschapselementen. Uiteraard vindt dit plaats binnen de pachtwetgeving en in goede samenspraak en afstemming met de pachters. De vraag die hierbij centraal staat, is welke bijdrage de pachter kan en wil leveren aan agrarische biodiversiteit passend binnen zijn bedrijfsvoering.

UITVOERING

Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het agrarisch landschap zijn de volgende aspecten van belang:

- Opstellen spelregels perceelsverruiming en communicatie hierover richting agrariërs;
- Onderzoeken of een landschapsfonds opgezet kan worden voor de financiering van beheer van landschapselementen. Vanuit welke middelen en met welke samenwerkingspartners;
- Opstellen pachtvoorwaarden met de landbouw te gast in bos- en natuurgebieden.

5.3 RUIMTE VOOR ENERGIE

In het 'Uitnodigingskader lokale duurzame energie opwekking Oude IJsselstreek', heeft de gemeente duidelijk aangegeven op welke plaatsen in de gemeente, maar met name ook onder welke voorwaarden men ruimte wil bieden aan de energietransitie. De gemeente gaat voor ruimtelijke kwaliteit bij de inpassing van duurzame energie opwekking. Bij de inpassing wordt aansluiting en versterking van het karakter van het landschap geëist. Bij de inpassing wordt rekening gehouden met de verschillende types landschap.

De inpassingskaart deelt de gemeente op in vier zones. Afhankelijk van in welk zone een initiatief zit, gelden er andere voorwaarden.

Op deze manier is de inpassing van energieopwekking op een goede manier verankerd, en kan deze transitie bijdragen aan de verdere versterking van het landschap. In bijlage 5 van het 'Uitnodigingskader lokale duurzame energie opwekking' is uitgeschreven op welke wijze een initiatief beoordeeld wordt. Denk aan aspecten zoals efficiënt (meervoudig) ruimtegebruik, realisatiekansen, natuur en landschappelijke inpassing en participatie met de omgeving.

De gemeente houdt in haar beoordeling in de categorie 'efficiënt ruimtegebruik' rekening met de zonneladder van Natuur- en Milieufederatie. Projecten op productieve landbouwgrond kunnen rekenen op een lagere score, tenzij het zonnenveld gerealiseerd kan worden in combinatie met het huidige gebruik.

landschap en zonnenvelden

landschappelijke inpassing altijd op basis van onderliggende landschapstypen

Projecten op een locatie welke nu onbenut is of waar een slimme combinatie kan worden gemaakt met het huidige gebruik kunnen rekenen op een hogere score. De gemeente hecht bij initiatieven voor duurzame energie opwekking ook veel waarde aan participatie. Voor de omwonenden is dat ook de fysieke inpassing en ruimtelijke kwaliteit.

Echter voor duurzame energieopwekking zijn de gebruikers van deze energie ook van belang. Om die reden is financiële participatie een voorwaarde waar de initiatiefnemer aan moet voldoen. Hoe de initiatiefnemer dit vorm geeft bepaalt hij zelf; voorbeelden zijn aandeelhouderschap van omwonenden en/of lokaal energie leveren. Maar de initiatiefnemer kan er ook voor kiezen om een bedrag, gekoppeld aan de energieopbrengst, in een omgevingsfonds te storten. De initiatiefnemer bepaalt vervolgens zelf hoe dit fonds wordt beheerd en besteed of kiest ervoor samen te werken met lokale partijen. Een optie om dit fonds te besteden, in samenwerking met een lokale partij, kan de aanleg of het beheer van landschap zijn.

De duurzame energie opwekking met behulp van zonnenvelden wordt georganiseerd in 2 tranches. In iedere tranche wordt 30 ha aan zonnenveld beoordeeld op de voorwaarden benoemd in het Uitnodigingskader en de beste plannen worden vergund. De eerste tranche is geweest en een aantal initiatiefnemers heeft gekozen voor een omgevingsfonds.

Het is belangrijk de ervaringen rondom dit omgevingsfonds te evalueren en die ervaringen mee te nemen in de 2e tranche. De 2e tranche start naar verwachting in het 2e kwartaal van 2021. Dat is relatief vroeg om het omgevingsfonds te evalueren maar voor het opzetten en de samenwerking tussen partijen is dit wel mogelijk. De gemeente kan dan ten tijde van de 2e tranche advies geven aan initiatiefnemers van zonnenvelden. Dit geldt ook voor eventuele andere initiatieven van energieopwekking, zoals bijvoorbeeld wind, die niet gebonden zijn aan een tranche.

ALTERNATIEVEN AGRARIËRS EN GRONDEIGENAREN

Het uitnodigingskader lokale duurzame energie opwekking biedt voor stoppende en actieve agrariërs een mogelijkheid om zijn gronden in te zetten voor bijvoorbeeld het telen van energie in combinatie met het herstellen van landschappelijke structuren, natuur en klimaatbestendigheid. Ook ontstaat er op deze wijze een financiële motor achter de verder ontwikkeling van het landschap.

UITVOERING

Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het energie landschap zijn de volgende aspecten van belang:

- Evalueren en monitoren van de ervaringen rondom het omgevingsfonds van de initiatiefnemer, de samenwerkende partijen en de gemeente zelf.

bos, met zoom en mantel en de koe in de wei

nieuwe duurzame energie altijd onder voorwaarden

inpassing van duurzame energie

5.4 LANDSCHAPPELIJKE VERSTEDELIJKING

Binnen de gemeente is sprake van een tekort aan starterswoningen en levensloopbestendige woningen. Daarom wordt gebouwd naar deze behoefte, grotendeels binnen het bebouwde gebied in de kernen. In de kernen spelen ook andere opgaven in het kader van klimaatadaptatie en ruimte voor groen. Aan deze ontwikkeling besteedt het volgende hoofdstuk aandacht, waarbij groen in de kernen een essentieel onderdeel is van bouwen van woningen. Het is daarom goed mogelijk dat er in de toekomst ook nog sprake is van nieuwe uitbreidingslocaties in het buitengebied. Daarnaast is recentelijk het functieveranderingsbeleid voor stoppende agrariërs weer opengesteld, waarmee ook nieuwe woningen op voormalige agrarische erven kunnen worden gerealiseerd. Dit zou ook voor andere nieuwe woonvormen in het buitengebied kunnen gelden. Naast woningbouw zullen functies als bedrijvigheid en de eerdere aangehaalde energietransitie opnieuw ruimte vragen in het landschap.

STEDELIJKE UITBREIDING

Voor stedelijke ontwikkeling binnen bestaand bebouwd gebied worden in het volgende hoofdstuk spelregels voorgesteld om groen een volwaardige plek te geven bij deze ontwikkelingen. Met andere woorden groen maakt een essentieel onderdeel uit bij verstedelijking. Maar ook bij nieuwe verstedelijking in het buitengebied moeten spelregels gelden, uitgangspunt daarbij is dat het onderliggende landschap het vertrekpunt vormt voor de nieuwe functies, vanuit de 'voor wat, hoort wat' benadering.

spelregels opstellen voor verstedelijking

functieverandering in het agrarisch gebied

bron: <https://erf-goed.nl/knooperfdeveldboer/>

Door het behouden en versterken van bestaande landschappelijke kwaliteiten, kan de nieuwe functie een eigen identiteit krijgen. Zo wordt voorkomen dat overal hetzelfde gebeurt. Bestaand groen wordt daarbij zoveel mogelijk behouden. Verder moet ruimte worden gegeven aan nieuw groen binnen nieuwe stedelijke ontwikkelingen. Ten behoeve van verstedelijking moeten er dus spelregels worden opgesteld die het landschap voorop stellen en die bijdragen aan een meer groene leefomgeving. Indien niet of niet volledig aan de spelregels kan worden voldaan, is het mogelijk een financiële bijdrage te doen aan het landschapsfonds. Op deze wijze wordt voorkomen dat het landschap en de kenmerkende elementen verdwijnen, dan wel niet meer herkenbaar zijn in de nieuwe bebouwde omgeving.

WOONVORMEN IN HET BUITENGEBIED

Naast verstedelijking op in- en uitbreidingslocaties zijn woonvormen in het buitengebied mogelijk, vaak na beëindiging van het agrarisch bedrijf, dan wel in combinatie met investeringen in het landschap en de natuur.

Functieverandering (regulier)

In het eerste kwartaal van 2020 is besloten het functieveranderingsbeleid weer opnieuw vast te stellen, waarna het voor stoppende agrariërs weer mogelijk is om na sloop van de agrarische opstal een maximaal drie woningen op het eigen erf te realiseren. Hiermee wordt voorkomen dat agrarische bedrijfsgebouwen leeg komen en uiteindelijk komen te vervallen.

Verder biedt het de agrariër een alternatief als het bedrijf wordt beëindigd. Bij deze ontwikkelingen is ook sprake van landschappelijke inpassing, waarbij het erf wordt ingepast in het landschap. Dit geldt over het algemeen niet, of in mindere mate voor de omliggende agrarische gronden die veelal worden verpacht aan nog actieve agrariërs. Dat is jammer, want juist hier liggen kansen om het landschap (ook buiten het erf) verder te ontwikkelen en verloren structuren te herstellen.

Eswonen

Ter aanvulling of uitbreiding van de huidige concepten van woningbouw (namelijk omvormen vrijkomende agrarische bebouwing en de ontwikkeling van landgoederen) wil de gemeente onderzoeken hoe landschap verder versterkt kan worden in combinatie met het bouwen voor de doelgroepen jongeren en ouderen. Het idee van landschappelijk Es-wonen is geïnspireerd op het principe van "knooperven", waar vooral aan de rand van dorpen in Overijssel nieuwe erven zijn gerealiseerd.

Daar waar eerder landgoederen konden worden gerealiseerd, indien werd geïnvesteerd in 5 hectare natuur en nieuwe verbindingen, wil de gemeente de mogelijkheden onderzoeken naar de gecombineerde ontwikkeling van agrarische erven en landschap.

Es-wonen betreft bij voorkeur twee of meerdere voormalige boerenerven op het platteland waar bedrijfsgebouwen gesloopt zijn en er ruimte is vrijgekomen voor meerdere nieuw te bouwen woningen in de vorm van een nieuw buurtschapje. De erven liggen rondom de verhoogde es. De nieuwe woningen voorzien in een lokale woningbehoefte. Dit betreft dus ook betaalbare woningen voor starters of senioren. Door meer woningen te koppelen aan de sloopverplichting kan een compact woonprogramma worden gemaakt, waarmee een buurtschapje kan worden gecreëerd. Bij Es-wonen is sprake van een gezamenlijk erf waar wandel- en fietspaden starten en/of langskomen. De beplanting bij Es-wonen en de omliggende landschapsstructuren zijn aangepast naar de originele beplanting en structuren. Bewoners dragen zorg voor het gezamenlijk erf en de landschapsstructuren en routes rondom het erf.

Es-wonen focust zich dus anders dan reguliere functieverandering niet op één erf en de wijze waarop deze is ingericht, maar richt zich op een combinatie van erven rondom bijvoorbeeld een es en de wijze waarop deze erven met elkaar verbonden kunnen worden. Hierbij is het noodzakelijk dat niet alleen de erven zelf worden ingezet voor transformatie, maar ook (een deel van) de omliggende agrarische gronden. Juist op die gronden wordt gewerkt aan het herstel van landschapsstructuren zoals de aanleg van, nieuwe bosschages, houtwallen en/of singels, watergangen en routes aanleggen.

bron: <https://erf-goed.nl/knooperfdeveldboer/>

De erven en het landschap worden met elkaar verweven. Op de es worden percelen omgevormd, met (indien mogelijk) aandacht voor 'vergeten' gewassen zoals graan. Als inspiratie voor Es-wonen kan verwezen worden naar het knooperven concept in Overijssel. Een goed voorbeeld hiervan is Knooperf de Veldboer.

Naast kenmerkende landschapselementen kan ook aan nieuwe of andere vormen van groen en beplanting, zoals een tiny forest, voedselbos, (fruit)boomgaarden, vogelbosjes, kruidenrijke graslanden of bloemrijke akkerrandvegetatie worden gedacht. Allemaal ingrediënten die de groene uitstraling van het Es-wonen kan versterken en de overgang tussen de erven en het landschap vormgeven. De reden waarom we dit Es-wonen noemen, is omdat de verwachting is dat in het relatief kleinschalige kampenlandschap, waar de essen en eskopjes een kenmerkend onderdeel van zijn, de agrarische bedrijvigheid zal afnemen. De vrijkomende agrarische bebouwing kan wellicht ingezet worden voor dit aanvullende woonconcept met nadrukkelijk aandacht voor landschapsbouw en herstel van landschapselementen. Het kenmerkende kleinschalige landschap profiteert daarvan.

In navolging van deze visie wordt het concept Es-wonen verder uitgewerkt. Hiervoor moet het bestaande beleid worden aangevuld met ruimtelijke spelregels en een juiste en passende juridische vertaling.

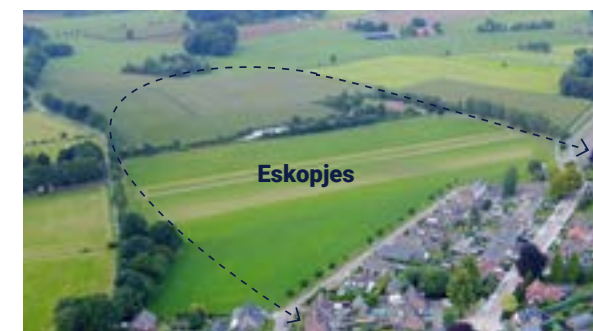

bron: <https://erf-goed.nl/knooperfdeveldboer/>

UITVOERING

Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het onderwerp landschappelijke verstedelijking zijn de volgende aspecten van belang:

- Opstellen regels voor stedelijke uitbreiding;
- Mogelijkheden onderzoeken voor bijdrage landschapsfonds bij verstedelijking;
- Aanvullen van de huidige kwaliteitscriteria wonen voor de woonfunctie in het buitengebied gekoppeld aan landschapsversterking.

bron: Knooperven, Nieuw leven in het buitengebied, het concept

es-wonen heeft het landschap als onderlegger en zoekt naar versterking van de structuren

HET BIJENLINT

Een bijenlint is een aaneenschakeling van initiatieven of groenvakken of zelfs gebieden ter bevordering van de overlevingskansen van de bij. Bij aanplant van bomen en het ontwikkelen van een boomstructuur, maar ook bij andere vormen van nieuwe beplanting, moet voldoende variatie worden aangebracht in de soorten. Bij laanbeplantingen is in principe wel het uitgangspunt dat deze bestaan uit één boomsoort. De variatie kan dan bijvoorbeeld gezocht worden in onderbegroeiing. Variatie in soorten is gunstig voor flora en fauna en maakt deze minder kwetsbaar voor ziekten en plagen.

omvormen van gras naar bloemrijke graslanden

fase 0

fase 1

fase 2

fase 3

fase 4

fase 5

5.5 NATUURLANDSCHAP

Provincie Gelderland werkt sinds de decentralisatie van het natuurbeleid aan realisatie van het Gelders Natuurnetwerk. De provincie Gelderland heeft nog een opgave om circa 10.500 ha. nieuwe natuur te realiseren. Van de meeste hectares is bekend waar nieuwe natuur wordt gerealiseerd, dit betreft met name rondom bestaande kwetsbare natuurgebieden. Dit speelt niet binnen de gemeentegrenzen*.

De gemeente heeft in voorliggende visie geen plannen of beleid opgenomen om de Groene Ontwikkelzone naar natuur om te vormen, op particuliere grond of grond van bedrijven. Wel wil de gemeente landschap behouden en ontwikkeling van landschap stimuleren. Op gronden in eigendom van de gemeente pakken we dit op met bijvoorbeeld het bermbeheer. Op particuliere gronden of gronden van bedrijven willen we ontwikkeling van landschap stimuleren bij de eigenaren maar altijd en alleen op basis van bereidheid en vrijwilligheid van de eigenaar. Zie voor meer informatie hierover in paragraaf 4.5.

Verder wil de gemeente de mogelijkheid onderzoeken voor de ontwikkeling van nieuw bos, maar juist ook de ontwikkeling van kleine bossen binnen de gemeente. Uit onderzoek blijkt namelijk dat kleine bosjes per vierkante meter meer CO₂ opslaan dan grotere bossen. Het gaat daarbij om een omvang kleiner dan een voetbalveld.

Het Rijk en de provincies hebben de afgelopen jaren ook gewerkt aan een zogeheten bossenstrategie, dit is een afspraak uit het Klimaatakkoord. Uitgangspunt is dat het Nederlandse bosareaal met 37.000 hectare wordt vergroot. Dat streven Rijk en de provincies na, zo staat in een brief van minister Schouten (LNV) aan de Tweede Kamer.

Rijk en provincies gaan hiermee de komende jaren aan de slag, onder meer via het Klimaatakkoord, het Natuurpact en Programma Natuur. Rijk en provincies kunnen dit niet alleen.

Ook de inbreng van andere overheden, particulieren en maatschappelijke initiatieven is hiervoor noodzakelijk. Hoe dit wordt opgepakt is op moment van schrijven van deze visie nog niet bekend.

Provincie Gelderland heeft zelf ook beleid ontwikkeld voor meer gezond en afwisselend bos in Gelderland. Daarvoor neemt zij een aantal maatregelen. Zo worden verzuurde bosbodems verbeterd, gaat de provincie verdroging van het bos tegen en helpt zij beheerders om jong en gevarieerd bos te laten ontstaan. Daarnaast wil de provincie meer natuurlijk bos met meer oud en dood hout. Dat is goed voor de biodiversiteit. Ook moet er de komende 10 jaar 1.700 hectare nieuw bos bijkomen, grotendeels binnen bestaande natuurgebieden zoals de Veluwe. Daarnaast komen er 1 miljoen bomen bij in het landelijk gebied door meer landschapselementen te stimuleren; acties om meer bomen in de Gelderse dorpen en steden te stimuleren zijn ook uitgedacht**. Hiermee komen er ook meer bomen in woonwijken. Verder moet bomenkap altijd gecompenseerd worden met nieuwe aanplant.

Met het Actieplan Bomen wil de gemeente hier ook op inspelen, dit door onder andere de aanplant van een nieuw bos of kleine bosjes op eigen percelen of in samenspraak met grondeigenaren. Dit vanuit de wens tot meer bomen in de gemeente vanuit doelstellingen zoals vergroenen, verduurzamen en leefbaarheid. Verder is het idee om in samenwerking met de agrarische sector boerenbossen (agrobosbouw) ontwikkelen, waarin een combinatie ontstaat van bosbouw en landbouw. Agrobosbouw is een vorm van landbouw waarbij houtige gewassen (bomen en struiken) bewust worden gecombineerd met de teelt van gewassen of dierlijke productiesystemen. Dit biedt voordelen door ecologische en economische interacties. Dit combineren kan in de praktijk op veel verschillende manieren, waardoor er veel verschillende vormen zijn. De meest bekende zijn boomweides, strokenteelt met houtige gewassen, windhagen, en voedselbossen.

De ontwikkeling van kleine bosjes op voormalige vuilstortlocaties binnen de gemeente behoort daarbij ook tot de mogelijkheden. Maar ook binnen de kern wordt de realisatie van voedsel- en of speelbossen gestimuleerd, zoals recentelijk nog voor een locatie op het sportcomplex IJsselweide.

De in hoofdstuk 2 benoemde kwaliteiten per landschapstype, 'de zogeheten parels' betreffen ook veel bos- en natuurgebieden. Deze zijn op de visiekaart met een icoon weergegeven. Het behoud en versterken van de bestaande kwaliteiten staat hier voorop. Enkele voorbeelden zijn Idinkbos, Engbergen, Paasberg en de Vennebulten.

Verder wil de gemeente bijzondere flora- en fauna binnen het gemeentelijk grondgebied in kaart brengen. Dit zodat ook deze kwaliteiten voor de toekomst behouden kunnen blijven. Zo kunnen we ook beter toetsen in welke gebieden/locaties in de gemeente we de mogelijkheden tot bescherming van deze diersoorten volgens de Wet Natuurbescherming kunnen vormgeven.

UITVOERING

Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het onderwerp natuurlandschap de volgende aspecten van belang:

- Samen met de provincie, die de opgave heeft, stimuleren van ontwikkeling particuliere natuur binnen GNN;
- Ontwikkelen bos in samenspraak provincie en landeigenaren;
- Samen met agrariërs mogelijkheden onderzoeken ontwikkelen agrobossen;
- Onderzoeken ontwikkeling kleine bosjes op voormalige stortplaatsen;
- In kaart brengen van bijzondere flora- en fauna.

* 'Voortgang realisatie Gelders Natuurnetwerk', februari 2020, Provincie Gelderland.

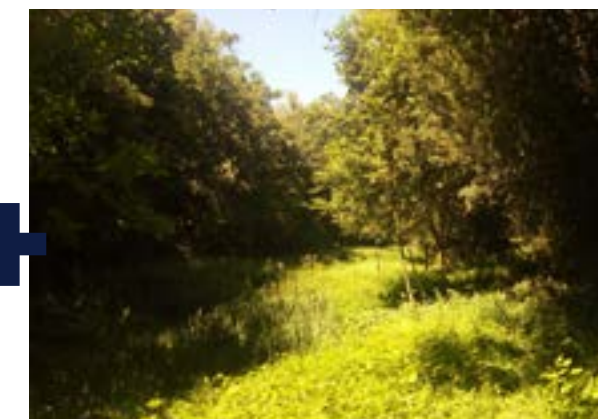
** 'Vitaal en divers bos, Uitvoeringsprogramma Bomen en Bos', december 2020, provincie Gelderland.

5.6 BIODIVERSITEIT LIJNELEMENTEN

De groenstructuur speelt een belangrijke rol bij het herkennen van (route)structuren binnen de gemeente. In aanvulling op de hiervoor genoemde ontwikkelingen, worden ook belangrijke routes binnen de groenstructuur benadrukt. De basis voor deze structuur wordt gevormd door de hoofdroutes tussen de afzonderlijke dorpskernen.

Deze hoofdroutes, die zowel in de noord-zuid als oost-west richting lopen, worden begeleid door een robuuste groene structuur. Dit is in de meeste gevallen laanbeplanting, maar ook andere vormen zijn mogelijk, afhankelijk van de ruimtelijke (on)mogelijkheden. De gemeente wil onderzoeken of hoofdroutestructuren verder aangeplant kunnen worden met bomen, dit onder andere vanuit het Actieplan Bomen.

vergroten biodiversiteit

Daarnaast is het vergroten van biodiversiteit van wegbermen door ecologisch beheer, zoals ook aangehaald in paragraaf 4.4 van belang. Op de visiekaart zijn deze bermen reeds aangeduid. Ook de knooppunten op deze routes, zoals kruisingen of rotondes, kunnen (waar mogelijk) met een groene aankleding worden verbijzonderd. Denk daarbij aan toepassing van bloemrijke of kruidenrijke mengsels of kleurgebruik. Dit kan in de vorm van bijenlinten. Uitgangspunt bij dit alles is dat de groenstructuur duidelijk herkenbaar is en 'vertelt' dat je je op een hoofdroute bevindt.

De gemeente streeft ernaar om op doorgaande routes, die meerdere landschapstypen doorkruisen, de groene begeleiding met het landschap mee te laten veranderen. Het uitgangspunt is dat de routes herkenbaar zijn door een beeldkwaliteit, onder andere bepaald door wegprofiel en een inrichting die samenhangt met de omgeving.

Andere structuurdragers binnen het landschap worden gevormd door bijvoorbeeld doorgaande waterlopen zoals de Oude IJssel en Aastrang, maar ook de Boven Slinge, Seesinkbeek, Keizersbeek en de Bielheimerbeek. Doel is om ook de biodiversiteit langs deze watergangen, daar waar mogelijk verder te groten door een aangepast ecologisch beheer. De gemeente wil zich samen met het waterschap inzetten voor meer ecologische watergangen binnen de gemeente. Dit is niet alleen bevorderlijk voor de biodiversiteit maar het verruigen van watergangen zorgt ook voor het vasthouden en minder snel afvoeren van water. Dit als een van de maatregelen in het tegengaan van de droogte in de Achterhoek. Evenals ze dat doet voor bermen langs de hoofdinfrastructuur.

Ook de Oude IJssel zelf vormt natuurlijk een belangrijke verbinding en daarmee lijnelement in het landschap. Hier ligt de al eerder aangehaald ecologische verbidingszone Oude IJssel. In het recente verleden heeft hier natuurontwikkeling plaatsgevonden, waarmee de Oude IJssel met haar IJsselweiden nu als een groene long tussen de kernen slingert. Vanuit die long is het van belang een verbindende groenstructuur te ontwikkelen.

Naast infrastructuur en waterlopen is ook het fijnmazige netwerk van recreatieve verbindingen, zoals voet- en fietspaden en in het bijzonder ook de kerkepaden (met name rondom Sinderen) binnen de gemeente van belang. De recreant, maar zeker ook de inwoner ervaart vanaf deze paden het landschap. Zaak is dat het landschap langs deze paden ook leesbaar en beleefbaar wordt. Dit door informatie over het landschap te verschaffen door onder andere de eerder aangehaald Landsch(app).

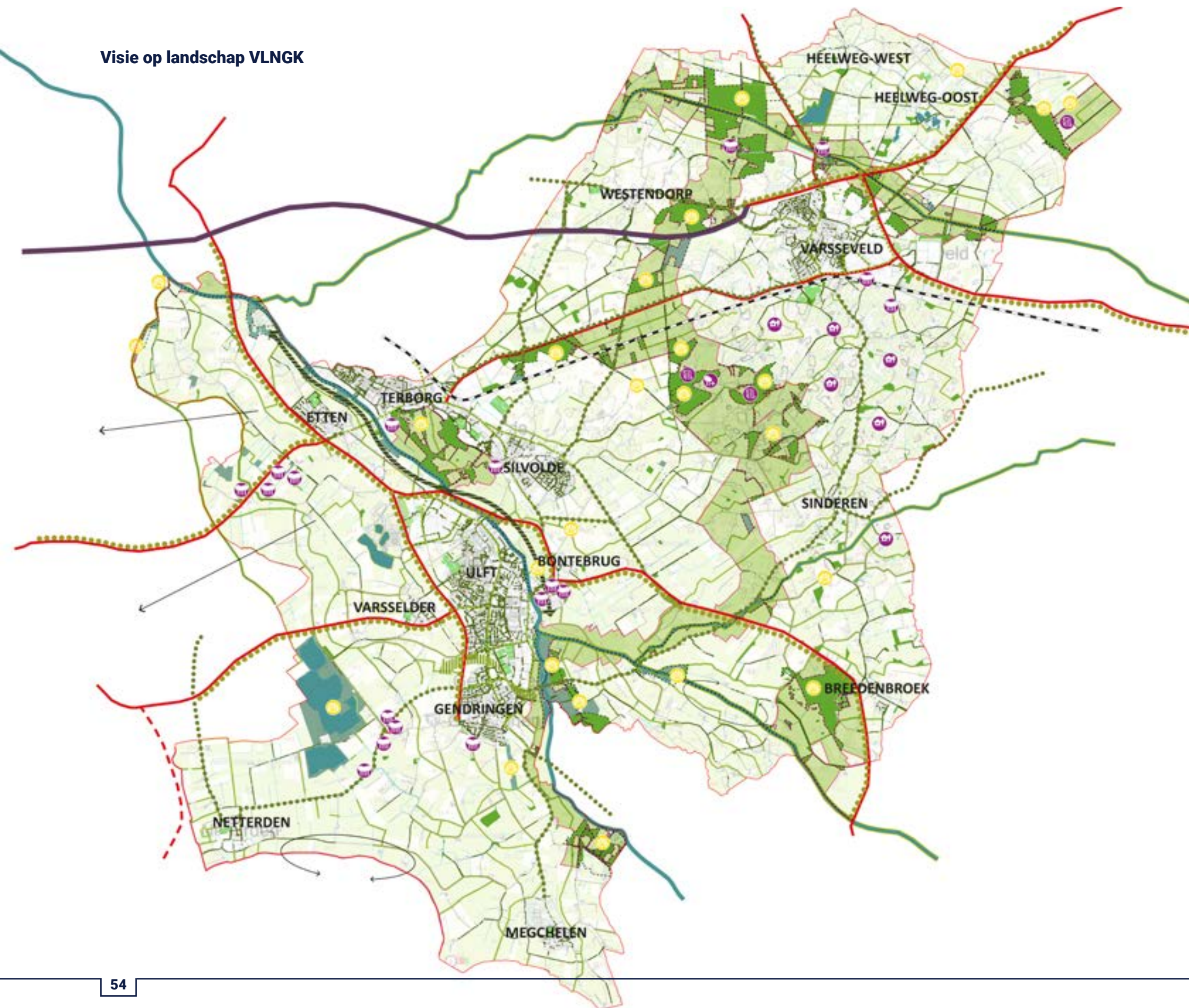

UITVOERING

Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het onderwerp biodiversiteit lijnelementen de volgende aspecten van belang:

- Een praktische start maken met een ecologisch bermbeheer en het maken van een bermbeleidsplan inclusief middelen;
- Versterken van de hoofdroutestructuren door gepaste boombeplanting, passend bij het onderliggend landschapstype;
- Samen met waterschap onderzoeken waar ecologisch beheer langs watergangen mogelijk is;
- Landschap lees- en beleefbaar maken langs routestructuren in het buitengebied.

Visie op landschap VLNGK

→ Legenda

visie op landschap, natuur en groene kernen

Algemeen	Visie landschap
Gemeentegrens, Oude IJsselstreek	Groenstructuren, hoofdstructuur bomen en bermen
Snelweg, A18	Groenstructuren, verbinding kernen met bomen en bermen
Provinciale wegenstructuur, N-wegen	Groene long, maken verbindende groenstructuren tussen kernen
Spoorlijn, Arnhem-Winterswijk	Lijnelementen watergangen, met stapstenen verder ontwikkelen
Rivier, Oude IJssel en Aa-strang	Lijnelementen watergangen, oevern ecologisch beheren
Watergangen, Boven Slings en Keizerbeek	Lijnelementen wegen, bermen ecologisch beheren
Kernen, woonkernen binnen de gemeente	Transformatie buitengebied, potentie eswonan
Basiskwaliteit	Vergroten areaal bos, onderzoeken mogelijkheden voor aanleg bos
Groenstructuren, bos	Zichtlijnen, uitzicht richting Montferland behouden
Groenstructuren, bomen	Openheid, behouden openheid landschap
Verkeersstructuren, sloten	Groene buffer, tussen Ulft en Gendringen versterken
Verkeersstructuren, sloten en greppels	Pacht omvormen, naar natuur inclusieve landbouw of kringlooplandbouw
Verkeersstructuren, verkeersweg	Bosjes ontwikkelen, kleine bosjes op voormalige vuilstortlocaties
Reliëf, microriëliëf en stailanden	
Water, open water	
Natuurgebied, natuurbestemming	
Parels, behouden van bijzondere elementen	
Netwerk, Gelders Natuurnetwerk (GNN)	
Zone, Groene ontwikkelingszone (GOZ)	

5.7 KLIMAATADAPTATIE

Binnen de kernen spelen opgaven als hittestress en wateroverlast door het veranderende klimaat een belangrijke rol in de openbare ruimte (meer daarover in paragraaf 6.5). Droogte is een urgent probleem in het buitengebied van de Achterhoek, met name op de zandgronden. Droogte is een effect van weersextremen en de aanpak van droogte is complex.

Belangrijk om te anticiperen op dit probleem is ten eerste het vasthouden van water in het gebied ten tijden van overvloedig water. Dit water moet de kans krijgen om te infiltreren in de bodem, om zo tijden van waterschaarste in de zomer zoveel mogelijk te voorkomen. Droogte is een groot en complex probleem maar zeer belangrijk voor drinkwater, gewassen van agrariërs maar ook belangrijk voor groenelementen en laanbomen en bos.

Waterschap, Provincie, Vitens en gemeenten willen het voortouw nemen in de aanpak van droogte. Zij doen dit samen omdat geen enkele partij dit zelfstandig kan, alle rollen en verantwoordelijkheden zijn nodig. Om hier uitvoering aan te geven is het Programmaplan aanpak droogte Achterhoek door de samenwerkende organisaties omarmd. Met het plan is commitment opgehaald op de richting en de organisatie van de aanpak droogte. Dit vanuit de aanpak: doen, delen doordenken en doorpakken. Hoe dit wordt ingevuld en uitgewerkt is een taak voor het jaar 2021. Het Programmaplan zet in op een aanpak waarbij andere thema's zoals stikstof, landbouwtransitie maar bijvoorbeeld ook stedelijke ontwikkelopgaven, integraal worden meegenomen. De gemeente Oude IJsselstreek vraagt in deze samenwerking nadrukkelijk aandacht voor de droogte problematiek in het buitengebied van de gemeente en voor het benutten van genoemde meekoppelkansen.

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

→ 6. VISIE OP GROENE KERNEN

6.1 ALGEMEEN

In het vorige hoofdstuk is de visie op landschap en natuur in buitengebied uiteengezet. Niet alleen het groen in het landschap, maar juist ook het groen in de kernen is van wezenlijk belang. In dit hoofdstuk wordt de visie op de kernen verder uiteengezet. Hierin komt het belang van groen voor de leefomgeving aan bod, alsmede de groenstructuur in kernen gecombineerd met groene entrees en het vergroten van (bio)diversiteit in de kernen. Verder is klimaatadaptatie en groen bij ontwikkelingen binnen de kernen een wezenlijk onderdeel van de visie.

6.2 BELANG VAN GROEN

Groen is onmisbaar voor een prettige leefomgeving, voor zowel mensen als dieren. Het zorgt niet alleen voor een vriendelijker aanblik van de gebouwde omgeving, maar verbetert ook het leefklimaat. Openbaar, toegankelijk groen kan voor mensen een belangrijk verlengstuk van hun woning vormen. Een plek waar men een ommetje kan maken, elkaar kan ontmoeten of waar kinderen kunnen spelen. Groen stimuleert naar buiten gaan, nodigt uit tot bewegen en heeft op die manier een meerwaarde voor onze gezondheid en ons welzijn. Men spreekt ook wel over Vitamine (G)roen. Wie in een groene woonomgeving leeft, voelt zich vaker gezonder en is minder vaak ziek. Groen vermindert stress, bijvoorbeeld doordat van alleen al het zien van natuur een rustgevend effect uitgaat.

Iedereen die in Oude IJsselstreek woont, werkt of verblijft, heeft recht op voldoende groene ruimte. De realiteit is echter dat de hoeveelheid 'groen' niet evenredig verdeeld is, gemeten naar hoeveelheid, toegankelijkheid en gebruiksmogelijkheden.

Bovendien is er ook niet altijd een natuurlijke 'match' tussen vraag en aanbod. In woongebied met bebouwing in hoge dichtheden en met kleine tuinen bijvoorbeeld, is een grotere behoefte aan openbaar toegankelijk groen dan in een lommerrijke buurt, waar de bebouwingsdichtheid lager is en de tuinen groter. De gemeente wil dan ook verder investeren in de groene kernen door onder andere de aanplant van extra bomen en het vergroten van (bio)diversiteit.

In ecologisch opzicht vormt groen voor veel diersoorten een basisvoorwaarde. Groen biedt nest- of schuilgelegenheden; doorgaande groene structuren bieden de mogelijkheid tot verplaatsing. Groen in bebouwd gebied is in dit verband van meerwaarde. Is het niet als verbindingsroute door bebouwd gebied heen, dan wel als 'oase' te midden van overige, stedelijke functies. De ecologische waarde van groen in bebouwd gebied is echter niet vanzelfsprekend. Een groenvak dat alleen maar uit regelmatig gemaaid gras bestaat, vertegenwoordigt weinig ecologische waarde. Het is dan ook zaak dat er wordt gewerkt aan soortenrijkdom ofwel biodiversiteit, waarbij monoculturen zoveel mogelijk worden vermeden.

Kortom: we kunnen niet zonder groen, het is iets waar we zuinig op moeten zijn en waarin we moeten investeren. Dat betaalt zich terug in woontevredenheid en biodiversiteit.

6.3 BIODIVERSITEIT

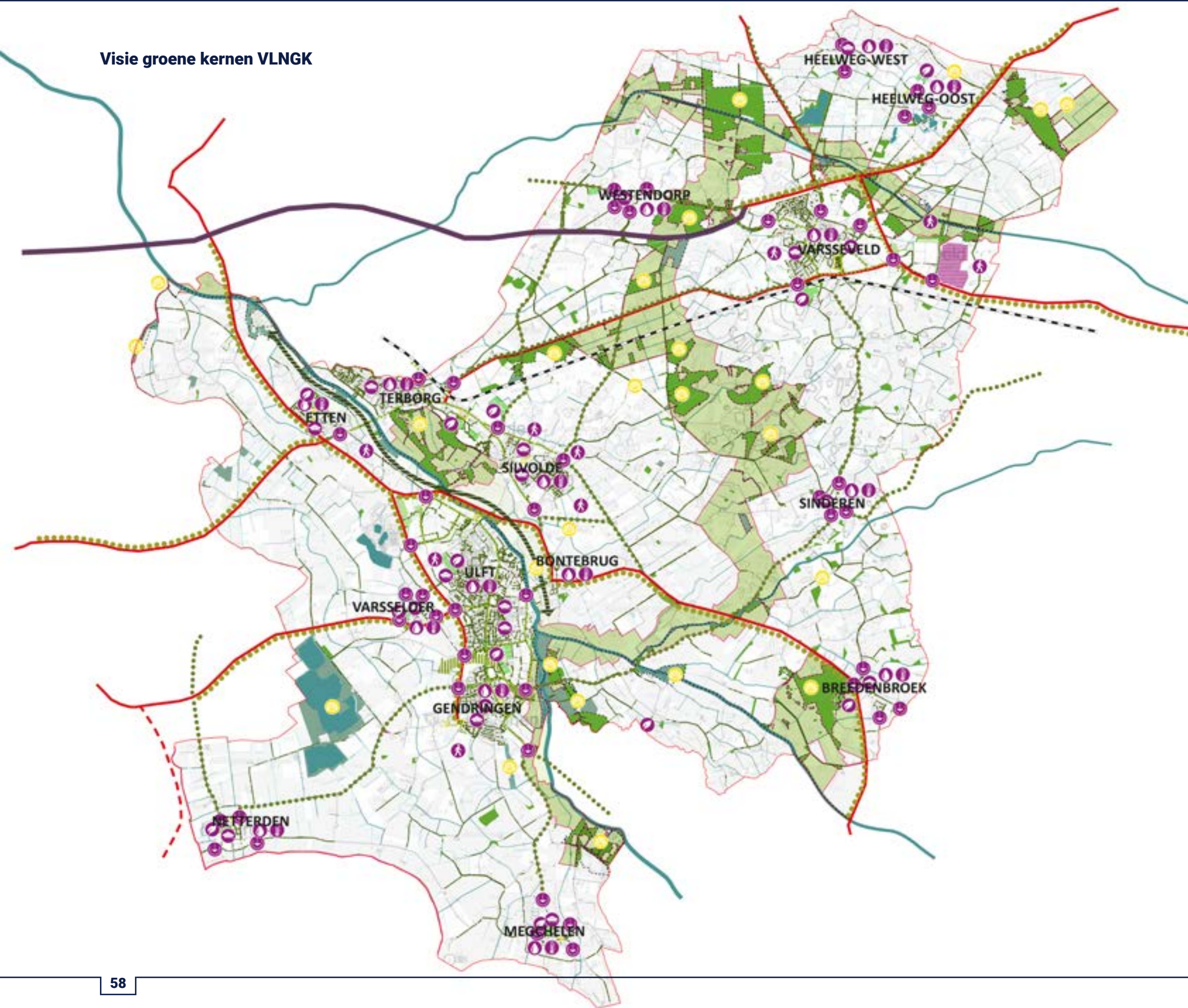
In de kernen streeft de gemeente naar het zoveel mogelijk versterken van de ecologische waarde van de bestaande groenstructuur. Immers een groenere leefomgeving draagt bij aan de gezondheid, biodiversiteit, klimaatbestendigheid en economie.

Dat doet de gemeente niet zomaar lukraak, maar aan de hand van een duidelijk beeld van de (hoofd) groenstructuur (zie volgende paragraaf) die de gemeente voor ogen heeft. De gemeente zet zich daarbij binnen de groenstructuur in op:

- Bloem- en kruidenrijke ruigtezones of vaste planten te ontwikkelen in groenvakken waar nu een monocultuur van gras is, indien mogelijk.
- Te zoeken naar mogelijkheden tot vernatting, daar waar waterberging noodzakelijk is of waar het watersysteem aanknopingspunten biedt.
- Groenvakken (waar mogelijk, gelet op verkeerstechnische eisen en beeldkwaliteitseisen) te verruigen en soortenrijker te maken (ecologisch bermbeheer). In beginsel richt de gemeente zich daarbij op de (hoofd)groenstructuur, maar in beginsel komt elke doorgaande structuur in aanmerking.
- Bij de herinrichting en beheer van bestaande en nieuwe sportparken en schoolpleinen te streven naar ecologische versterking.

Het vergroten van biodiversiteit staat centraal. Naast de genoemde gebiedsgerichte acties, waarbij de gemeente het voortouw kan nemen, is het ook van belang om zoveel mogelijk partners te mobiliseren bij het realiseren van meer ecologische waarden. Daarbij wordt gedacht aan woningbouwverenigingen, schoolbesturen, ondernemersverenigingen of verenigingen van eigenaren.

Visie groene kernen VLNGK

→ Legenda

visie op landschap, natuur en groene kernen

Algemeen	Visie groene kernen
Gemeentegrens, Oude IJsselstreek	Groenstructuren in kernen, met bomen en begeleidende groenvakken
Snelweg, A18	Particulier initiatief kernen, uitloopt gebied voor groene initiatieven
Provinciale wegenstructuur, N-wegen	Kernen, bedrijfslocaties
Spoorlijn, Arnhem-Winterswijk	Kernen, behouden groene begraafplaatsen
Rivier, Oude IJssel en Aa-strang	Biodiversiteit vergroten, randen sportvelden vergroenen
Watergangen, Boven Slings en Kalzenbeek	Kernen, entree kern vergroenen
Kernen, woonkernen binnen de gemeente	Kernen, schoolpleinen vergroenen en groeneductie stimuleren
Basiskwaliteit	Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), vaste planten - sierheesters
Groenstructuren, bos	Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), hagen - heesters
Groenstructuren, bomen	Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), ruig gras - gras
Verkevelingsstructuren, sloten	Klimaatadaptatie, onderzoeken voorkomen wateroverlast
Verkevelingsstructuren, sloten en greppels	Klimaatadaptatie, onderzoeken voorkomen hittestress
Verkevelingsstructuren, verkeveling	
Reliëf, microneelief en steilranden	
Water, open water	
Natuurgebied, natuurbestemming	
Parelt, behouden van bijzondere elementen	
Netwerk, Gelden Natuurnetwerk (GNN)	
Zone, Groene ontwikkelingszone (GO)	

Via het vergroten van bewustwording en het geven van voorlichting, kan worden gestuurd op verduurzamen van tuinen en privaat beheerde buitenruimten. Ook kan aansluiting worden gezocht bij andere (beleids)initiatieven. Daarbij kan worden gedacht aan operatie steenbreek, gezonde en groene schoolpleinen en de aanplant van bomen vanuit het Actieplan Bomen.

UITVOERING

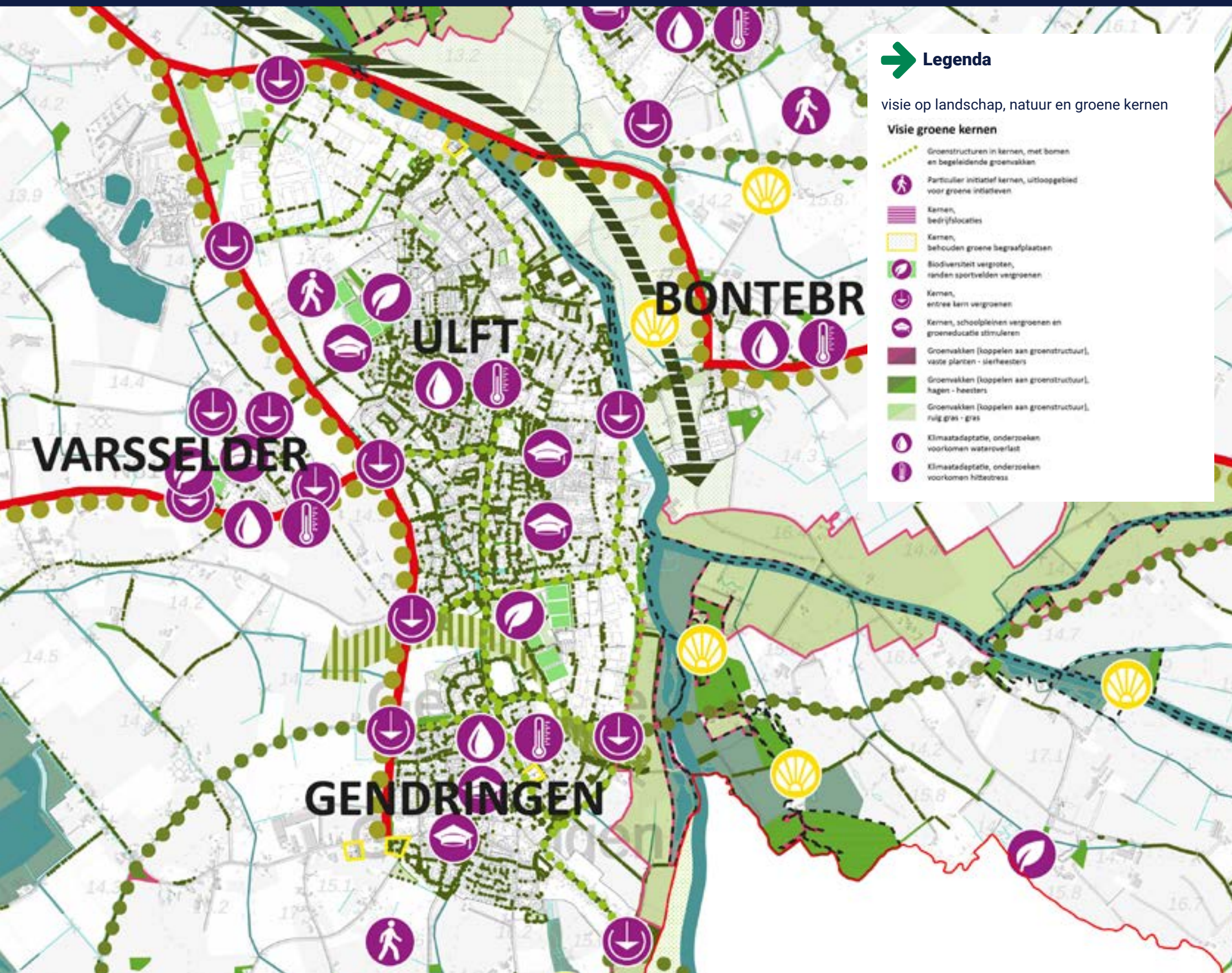
Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het onderwerp Biodiversiteit de volgende aspecten van belang:

- Op kernniveau binnen de groenstructuur locaties in beeld brengen voor extra aanplant (opstellen groenstructuurkaart per kern);
- In beeld brengen groenvakken met monocultuur en plan van aanpak ecologisch beheer;
- In beeld brengen van de mogelijkheden tot vernatting en ontwikkeling, gekoppeld aan het stedelijk watersysteem;
- Opstellen plan van aanpak vergroenen sportparken en schoolpleinen (educatie).

6.4 GROENSTRUCTUUR KEREN

De groenstructuur speelt een belangrijke rol bij het herkennen van (route)structuren binnen de kernen. De basis voor deze structuur zijn onder andere de hoofdroutes in de kern, maar ook de entrees van kernen zijn van belang omdat men daar de kern binnengaat. Verder zijn de wat meer grootschalige structurerende groenelementen zoals parken, schoolpleinen, sportvelden en begraafplaatsen van belang. De hoofdroutes in de kern, gebaseerd op het Gemeentelijk Verkeer en Vervoer Plan (GVVP) worden begeleid door een robuuste groene structuur. De aanzet voor de groenstructuur binnen de kernen is op de visiekaart, waarvan fragmenten in voorliggend hoofdstuk zijn gevoegd, weergegeven. Onderstaand gaan we in op de aanwezige groenstructuur binnen de kernen.

KERNEN OUDE IJSSELSTREEK

De gemeente Oude IJsselstreek bestaat uit 14 kernen. De kernen Ulft, Gendringen, Silvolde, Terborg en Varsseveld zijn de grootste. Naast de grotere kernen bevat de gemeente Oude IJsselstreek ook een groot aantal kleinere kernen. Dit zijn Bontebroek, Breedenbroek, Etten, Heelweg, Megchelen, Netterden, Sinderen, Varsseveldhunen en Westendorp. Daarnaast is er ook nog een aantal buurtschappen te vinden binnen de gemeente. Deze zijn niet specifiek beschreven vanuit hun plattelandskarakter.

Onderstaand is per kern een korte typering gegeven, alsmede een typering van de aanwezige groenstructuur in deze kernen. In de afbeeldingen op de linker pagina is per kern de groenstructuur beschreven en deze is op de visiekaart opgenomen. De groenstructuur moet voor iedere kern, worden bepaald en vastgelegd op een groenstructuurkaart. Met iconen zijn de maatregelen voor de groenstructuur, zoals vergroenen entrees, schoolpleinen en randen sportvelden, weergegeven.

Uift

Uift is de hoofdkern van de gemeente Oude IJsselstreek en heeft een centrumfunctie. Het gezicht van Uift wordt bepaald door de DRU-cultuurfabriek, dat het centrum van kunst en cultuur in de gemeente is.

Uift

Gendringen

Varsseveldhunen

De bestaande bebouwing sluit goed aan op het buitengebied. De randen en overgangen van de kern naar het buitengebied zijn goed vormgegeven.

De groenstructuur bestaat uit noord-zuid verbinding door Ulft en Gendringen. Deze ruggengraat wordt gevormd door de Ettenseweg, Frank Damenstraat en de Debbeshoek. Een aantal in-prikkers vanuit de Oude IJsselweg zorgen voor de toegang tot de kern vanuit de westelijke kant. Vanuit de oostzijde is de Oversluis de enige toegang tot de kern.

De omgeving van de sportvelden zorgt voor een groene buffer tussen het bedrijventerrein en de woonomgeving van Ulft. Het zuidwestelijke deel van Ulft kent een groene dooradering met water. De noordelijke en oostelijke wijken kennen minder groen op structuurniveau.

Gendringen

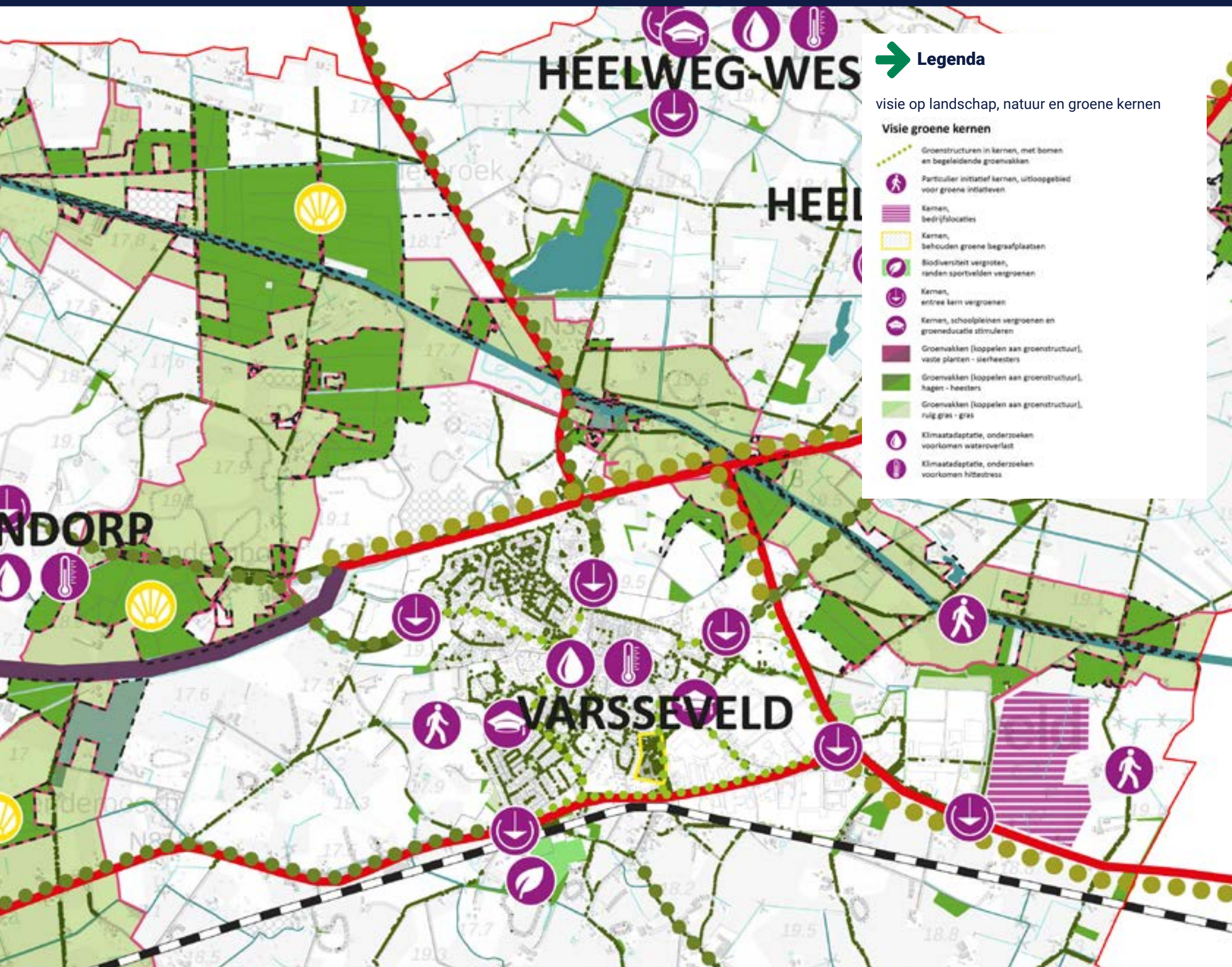
Gendringen beschikt over diverse voorzieningen. In de directe omgeving van Gendringen bevinden zich verschillende natuur- en recreatiegebieden, waaronder Engbergen. Ulft en Gendringen zijn nagenoeg aan elkaar gegroeid en vormen samen een cluster voor al de voorzieningen.

De kernen zijn aan elkaar gekoppeld door bedrijventerrein IJsselweide. De overgang tussen de kernen is rommelig en onduidelijk.

Deruggengraat vanuit Ulft loopt door in Gendringen via de Staringstraat en de Anholtseweg. De Rijnweg zorgt samen met de Ulftsweg voor de in-prikkers in de kern. Gendringen kent, in tegenstelling tot Ulft, wel een park. Het Kernspark vormt de entree vanuit de oostzijde. De omgeving van het centrum kent een stenige indruk. De omliggende woonwijken ogen groener met naar buiten toe steeds meer bomen. In de zuidwestelijke hoek en de zuidoostelijke liggen verschoolen drie groene parels. De oude begraafplaats, park De Wildt op de grens met Duitsland aan de Anholtseweg en het Kluunpad.

Varsseveldhunen

Varsseveldhunen is gelegen ten westen van Ulft. Het deel Veldhunen heeft de omvang van een klein buurtschap. Varsseveld bestaat sinds de 15e eeuw als buurtschap. Varsseveld heeft hoofdzakelijk een woonfunctie en wordt getypeerd als een rustige groene leefomgeving.

De Hoofdstraat en de Vicarusweg vormen de toegangen naar de kern. Hiermee zijn ze verbonden met de Oude IJsselweg en Berghseweg en dus met de omgeving. De Hoofdstraat is een mooi voorbeeld van het vergroenen en meer kleurrijk maken en vergroten van de biodiversiteit in de kern. De kinderboerderij en de sportvelden vormen de relatief groene westzijde en aan de oostzijde vormen riante groene kavels met verspreide bebouwing voor de groenstructuur aan de rand van de kern.

Bontebrug

Bontebrug ligt tussen Ulft en Silvolde. Bewoners van Bontebrug zijn wat betreft voorzieningen vooral gericht op Ulft.

Bontebrug ligt tussen een driehoekig bos aan de noordzijde en de bossages rondom de watertoren, een markant punt in Bontebrug aan de zuidoost zijde. De kern wordt opgedeeld door belangrijke wegen op regionaal niveau binnen de gemeente. De oude arm van Aa-strang versterkt de opdeling. Deze oude loop is een kans bij de aanleg van de rotonde en de markering van de kern. Het zuidelijk deel van de kern is gebouwd op een natuurlijke hoogte. De steilranden zijn op sommige plekken nog zichtbaar.

Bontebrug

Varsseveld

Varsseveld

Varsseveld

Varsseveld is een typisch esdorp. De brink vormde het beginpunt van een uitwaaiend patroon van wegen die de kern met het ommeland verbonden. Door haar ligging heeft Varsseveld een sterke centrumfunctie voor het omliggende landelijke gebied.

De ligging aan de A18 en goede openbaar vervoervoorzieningen zorgen dat Varsseveld goed bereikbaar is en een aantrekkelijk vestigingsklimaat heeft. Het groen van het omliggende buitengebied loopt door in de kern. In de kern bevinden zich groene ruimten die zorgen voor een prettig woonmilieu.

Opvallend is het ontbreken van doorgaand groen door het centrum van Varsseveld. De inprikers in de kern vanuit de Doetinchemseweg, de Burgermeester van der Zandestraat en de Dames Jolinkweg, zijn niet verbonden. Hier ligt een kans, in combinatie met het vergroenen van de entrees. Verder is het opvallend te noemen dat er in de wijken in het noorden en in het westelijke deel van de kern veel bomen aanwezig zijn en in de overige delen beduidend minder. Hier ligt nog een kans voor vergroening. Dit geldt ook voor de bedrijfsterreinen.

De begraafplaats Rentinkkamp neemt een prominente plek in binnen de kern en maakt onderdeel uit van de groene structuur in de kern. Behoud van het groene karakter is dan ook van belang.

→ Legenda

visie op landschap, natuur en groene kernen

Visie groene kernen

- Groenstructuren in kernen, met bomen en begeleidende groenvakken
- Particulier initiatief kernen, uitlooptgebied voor groene initiatieven
- Kernen, bedrijflocaties
- Kernen, behouden groene begraafplaatsen
- Biodiversiteit vergroten, randen sportvelden vergroenen
- Kernen, entree kern vergroenen
- Kernen, schoolpleinen vergroenen en groeneductie stimuleren
- Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), vaste planten - sierheesters
- Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), hagen - heesters
- Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), ruig gras - gras
- Klimaatadaptatie, onderzoeken voorkomen wateroverlast
- Klimaatadaptatie, onderzoeken voorkomen hittestress

Westendorp

Westendorp ligt als lintdorp ongeveer 4 kilometer ten westen van Varsseveld. Het dorp vormde zich door verdichting van de bebouwing rond de school aan de Doetinchemseweg. De kern ligt in de mooie omgeving van de natuurgebieden Tandem en Noorderbroek.

De groenstructuur wordt gedragen door de Doetinchemseweg. Kleurrijke beplanting begeleidt de weg, maar duidelijke doorgaande robuuste groenstructuur met bomen ontbreekt. Dit is een kans.

Netterden

Netterden ligt in het zuidwesten van de gemeente. Het dorp is een van de oudere kernen in de gemeente en is van oorsprong een agrarisch kerkdorp, ontstaan in het open, vlakke kommenlandschap van de Oude IJssel en de Rijn. Oorspronkelijk bestond het dorp uit meerdere linten waarin verdichting heeft plaatsgevonden. Ondanks de lintstructuur heeft het dorp met het historisch centrum en de woongebieden een redelijk compacte vorm.

De hoofdroutes richting de kern worden gevormd door de Netterdensestraat en de Papenkampseweg. Hier komt men de kern binnen. Het vergroenen van de entrees komt bij iedere kern terug en moet nader onderzocht worden. Herkenbare en groene entrees dragen bij aan het versterken van een eigen identiteit van de kern. Binnen de kern is veel groen zichtbaar aanwezig. Het groen ontbreekt rondom de kerk. Hier ligt een kans voor het vergroening en het toevoegen van bijvoorbeeld kleurrijke beplanting.

Megchelen

Megchelen is de meest zuidelijke kern van de gemeente Oude IJsselstreek. De kern is aan drie kanten omsloten door de Duitse grens. Het huidige Megchelen bestaat uit historisch aan elkaar gegroeide gebogen bebouwingslinten, met daartussen diverse korte verbindingstraten. De linten verbinden het dorp met het buitengebied.

Westendorp

Netterden

Megchelen

→ Legenda

visie op landschap, natuur en groene kernen

Visie groene kernen

- Groenstructuren in kernen, met bomen en begeleidende groenvakken
- Particulier initiatief kernen, uitlooptgebied voor groene initiatieven
- Kernen, bedrijfslocaties
- Kernen, behouden groene begraafplaatsen
- Biodiversiteit vergroten, randen sportvelden vergroenen
- Kernen, entree kern vergroenen
- Kernen, schoolpleinen vergroenen en groenedocatie stimuleren
- Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), vaste planten - sierheesters
- Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), hagen - heesters
- Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), ruig gras - gras
- Klimaatadaptatie, onderzoeken voorkomen wateroverlast
- Klimaatadaptatie, onderzoeken voorkomen hittestress

Breedenbroek

Breedenbroek ligt als een lint langs de doorgaande route Gendringen-Dinxperlo. Het tegenwoordige dorp Breedenbroek is ontstaan uit het buurtschap Klein Breedenbroek en de lintbebouwing langs de weg naar Sinderen. Halverwege de 19e eeuw is men begonnen met bouwen. De Terborgseweg deelt het dorp in tweeën.

De groenstructuur langs de Terborgseweg geeft de kern een kleurrijk aanzicht. De groene omgeving van de kerk en het speelplekje aan de Krommenhorst vormen samen met de weg het structurerende groen. Ook de watergang tussen Het Rabelink en Den Dam draagt hier aan bij.

Heelweg

Heelweg ligt ten noorden van Varsseveld. Heelweg is opgedeeld in een oostelijk en een westelijk deel. Heelweg Oost kenmerkt zich door woningen verspreid in het landschap. Heelweg West ligt als lint van bebouwing langs de weg. Het dorp wordt gekenmerkt door een duidelijke landschappelijke opbouw met een zeer eigen karakter. Er staan veel bomen in en om het dorp.

De structuur wordt gemaakt door de Bosboom-broekerweg en de Molenweg in Oost en door de Hogeweg in West.

Heelweg - West

Heelweg - Oost

Breedenbroek

Met veel bomen, waarbij de Molenweg het meest stenige karakter heeft. Voor beide kernen liggen er kansen voor vergroening en het toevoegen van kleurrijke beplanting, waardoor ook de biodiversiteit in de kernen wordt vergroot. Dit is slim te combineren met het vergroenen van de entrees.

Sinderen

Sinderen ligt als klein dorp in het landschap tussen Varsseveld en Breedenbroek. Het dorp ontwikkelde zich aanvankelijk in de vorm van lintbebouwing rond de aansluiting van de Kapelweg op de Sinderenseweg. De kern is omgeven door de natuurgebieden Wissink en Idink-Nibbelinkbos.

Een spinnenwebstructuur tot in de kern met drie hoofdroutes. De Molenweg, Aaltenseweg en de Sinderenseweg. De kern kent een groene inrichting met kleurrijke beplanting. Er ligt een kans om de entrees vanuit de verschillende wegen te vergroenen.

PARTICULIER INITIATIEF KEREN

Tijdens de verschillende avonden van het vraagstuk is veelvuldig de ontwikkeling van zogeheten recreatieve gebieden rondom de bestaande kernen aan de orde gekomen.

Er zijn bij inwoners veel initiatieven die voorzien in kleinschalige landschappelijke ontwikkeling in het buitengebied.

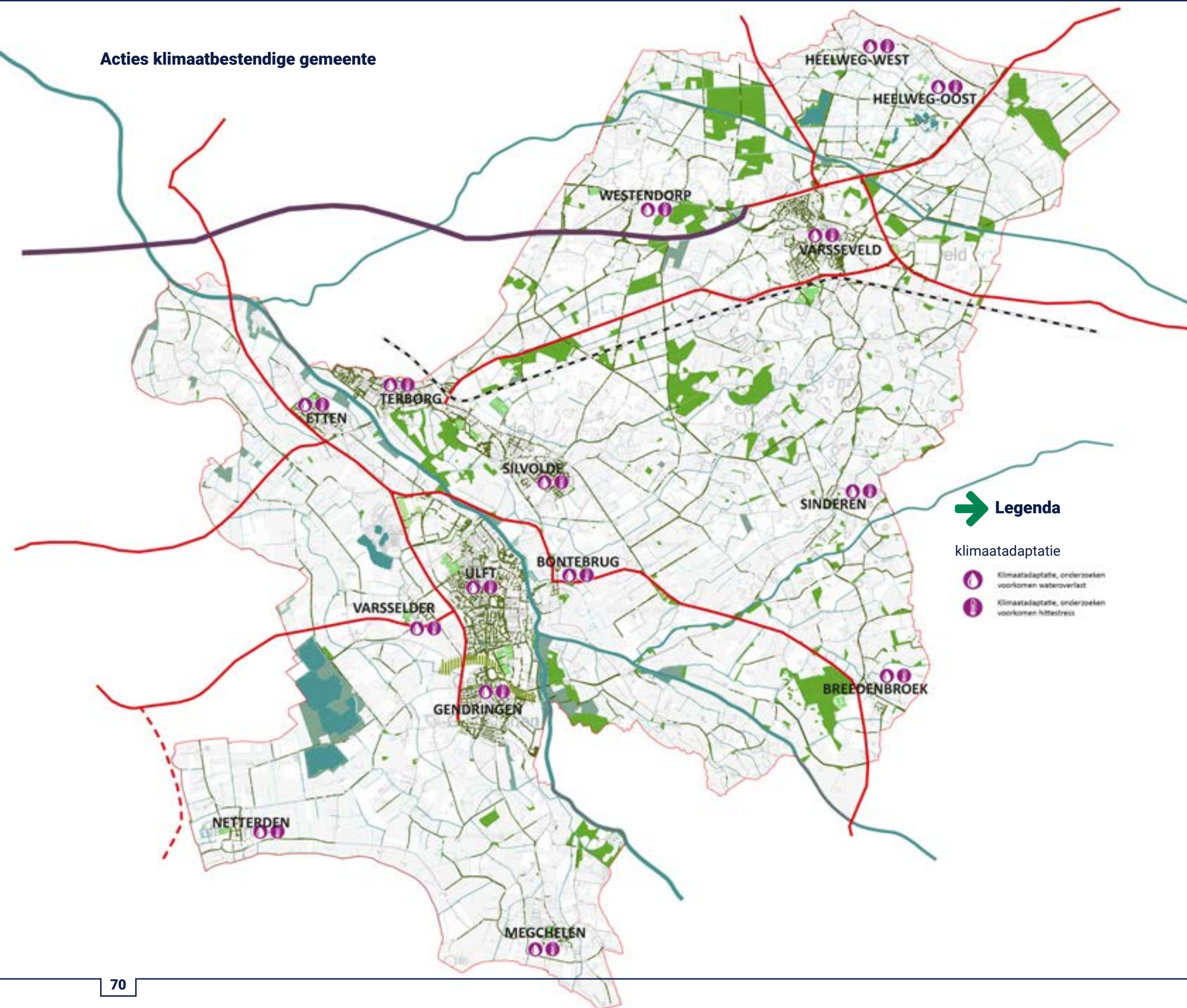
Dit kan gaan om de realisatie van dorpsommetjes, voedselbosjes, ravotbosjes, fruitbomen, etc. De gemeente heeft hier geen gronden voor beschikbaar, maar wil wel in een gebied rondom kernen medewerking verlenen aan verschillende particuliere initiatieven, zonder dat de gemeente hier zelf in participeert. Dit betreft gebieden rondom kernen, waarbinnen dit particuliere initiatief zijn plek kan vinden. Uiteraard kan dit uitsluitend met medewerking van de grondeigenaren, waarmee binnen de landschapszone een alternatief ontstaat voor het grondgebruik.

UITVOERING

Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het onderwerp Groenstructuur Kernen de volgende aspecten van belang:

- Vastleggen groenstructuur op kaartbeeld;
- Planologisch borgen van de groenstructuur in bestemmingsplannen;
- Op kernniveau binnen de groenstructuur geschikte locaties in beeld brengen voor extra aanplant, zoals bijvoorbeeld de entrees.

Acties klimaatbestendige gemeente

6.5 KLIMAATADAPTATIE

Het weergegeven kaartbeeld is gebaseerd op de klimaatatlas en geven per kern hittestress en wateroverlast weer. De eerder beschreven (hoofd) groenstructuur binnen kernen, biedt goede aanknopingspunten om maatregelen die in het kader van deze klimaatadaptatie worden gekozen, ruimtelijk in te passen.

HITTESTRESS

De klimaatatlas maakt globaal inzichtelijk dat de temperatuur varieert in de gemeente. Het buitengebied is koeler en de kernen zijn warmer. Met name op de bedrijventerreinen Gendringen, Ulft, Terborg en Varsseveld is dit zichtbaar. In deze gebieden is weinig tot geen groen aanwezig, maar vooral steen en asfaltverharding. Het ligt dan ook voor de hand om op de bedrijventerreinen te starten met nadere analyse van de data. Daarna kunnen op deze locaties, samen met de ondernemers, plannen gemaakt worden om de hittestress te verkleinen.

Gebieden met weinig tot geen verharding, maar juist veel groen, tonen een temperatuur die koeler is dan gemiddeld. We zetten dan ook in op het waar mogelijk vergroenen van de bedrijventerreinen, met name in de zones waar met regelmaat mensen verblijven.

Dit vindt in overleg en samenwerking met ondernemers plaats, aangezien de invloed van de gemeente op de ruimtelijke inrichting in deze gebieden beperkt is. Binnen woongebieden is de variatie minder sterk, maar toch zijn er plekken zichtbaar die duidelijk warmer kleuren dan wenselijk is. Dit zijn duidelijke indicatoren voor de gebieden waar de behoefte aan vergroening het meest aan de orde is.

WATEROVERLAST

Naast hittestress is ook wateroverlast een indicator voor de noodzaak tot klimaatadaptatie maatregelen. Grotere, vaker voorkomende neerslaghoeveelheden, leiden meer en meer tot overlast omdat de inrichting van het bebouwde gebied hier niet op berekend is. Een belangrijk deel van de oplossing kan worden gevonden in de groenstructuur. In bermen, groenvakken en parken kun je immers water bergen. Soms zijn hiervoor kleine aanpassingen voldoende. In het landschap is een doelstelling in het kader van klimaatadaptatie om gebiedseigen water van goede kwaliteit zo lang mogelijk vast te houden. Dit kan o.a. door vernatting van gebieden, het aanbrengen van natuurvriendelijke oevers, het langer vasthouden van water in de sloten, beken en greppels.

Plekken waar wateroverlast ontstaat binnen bebouwd gebied, zeker ter plaatse van woon- en werkpercelen, geven een indicatie van de ligging van knelpunten. Op het kaartbeeld zijn per kern symbolen voor hittestress en wateroverlast opgenomen. De klimaatatlas en het kaartbeeld geeft daarmee een indicatie. De data moet vervolgens verder geanalyseerd worden en met samenwerkingspartners zal een concreet plan van aanpak opgesteld worden.

Daar waar nu al knelpunten in de hemelwateropvang ontstaan, is het van belang te zoeken naar mogelijkheden om:

- Verhard oppervlak in de openbare ruimte te verminderen door het toevoegen van boom- of plantvakken;
- Aanwonenden of vastgoedeigenaren te stimuleren om hemelwaterinfiltratie op eigen grond te bevorderen, eveneens ter voorkoming van droogte;
- Waterdoorlatende verharding toe te passen;
- Infiltratie- en bergingscapaciteit van hemelwater binnen de groenstructuur te vergroten. Zeker waar kan worden aangesloten bij de natuurlijke waterhuishouding;
- De aanleg van groene daken en/of gevels te stimuleren.

inspiratie voor waterberging/opvang in beperkte ruimte

6.6 GROEN EN BOUWEN

De groenstructuur biedt goede aanknopingspunten om te komen tot klimaatadaptatie. Het is echter noodzakelijk om afstemming en aansluiting te bereiken met andere (beleids)initiatieven, zoals operatie Steenbreek of meerjarige investeringsprogramma's in het rioleringssysteem.

UITVOERING

Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het onderwerp klimaatadaptatie de volgende aspecten van belang:

- Data van de klimaatatlas verder analyseren en aanscherpen;
- Knelpunten signaleren en daar een klimaatadaptatie plan voor opstellen waarbij 'vergroenen' een grote rol kan spelen;
- Aanpassing groenstructuur om infiltratie- en bergingscapaciteit te vergroten;
- Stimuleren vasthouden water op eigen perceel (groene daken, tuinen, Steenbreek).

De gemeente Oude IJsselstreek investeert in de groene kernen. Dit betreft met name de bestaande bebouwde omgeving in de kernen. Daarnaast wil de gemeente dat er ook bij nieuwe ontwikkelingen, in de vorm van bijvoorbeeld woningbouw binnen de kernen, voldoende aandacht is voor groen. Immers groen is onmisbaar voor een prettige leefomgeving en het verbeteren van het leefklimaat. Uitgangspunt is dat groen, dat behoort tot de groenstructuur, wordt behouden, zie ook paragraaf 6.4. Voor locaties waar toch nieuwe (binnen) stedelijke ontwikkelingen plaatsvinden, worden spelregels voor groen opgesteld. Deze spelregels moeten groen binnen deze ontwikkelingen een volwaardige positie geven. Daarnaast wil de gemeente bij nieuwbouw natuur een plek geven.

STREEFWAARDE GROEN

Stedelijke inbreiding staat hoog op het lijstje van zowel Rijk, provincie als gemeente. Inbreiding binnen de kern gaat voor uitbreiding. De planningsdoctrine van uitleg van kernen is daarmee de laatste jaren aan het verdwijnen. Het omringende landschap wordt daarmee gespaard maar in de bebouwde gebieden zijn er ook andere ruimteclaims in de stad, zoals hierboven omschreven, voor het klimaatbestendig maken van de stad (ruimte voor water en groen).

Naast het behoud van bestaand groen wil de gemeente nieuw groen introduceren op die plaatsen waar ruimtelijke ontwikkelingen spelen. Door middel van het hanteren van een zogeheten streefwaarde kan worden getoetst of bij ruimtelijke ontwikkelingen het groen een volwaardige plaats heeft. Dit begint bij het behouden van bestaand groen bij ontwikkelingen. Dit door het als basis-kwaliteit te hanteren en deze opnieuw een plek te geven binnen de ontwikkeling. Daarnaast dient binnen de ontwikkeling voldoende ruimte te zijn voor groen.

De gemeente zet in op maatwerk wat betreft groen in relatie tot nieuwe (woningbouw) ontwikkelingen in de kern. Nadrukkelijk kiezen we niet voor een algemene kwantitatieve norm, maar gaan we op zoek naar een kwalitatieve norm die we per plan kunnen toetsen.

De algemene gedachtegang hierbij is dat het welzijn, welbevinden en woongenot in de kernen voorop staat. Bij het verder vormgeven van deze streefwaarde zijn de volgende aspecten van belang:

- het landschap vormt de basis bij nieuwe ontwikkelingen;
- de ontwikkeling moet aantoonbaar een positieve bijdrage leveren aan de biodiversiteit;
- de ontwikkeling moet aantoonbaar klimaatbestendig zijn.

Naast dit streven kan een zogeheten groenfonds ingesteld worden. Lukt het bij een ontwikkeling niet om voldoende groen te realiseren, dan gaat men in overleg met de gemeente. Samen wordt er gekeken of er mogelijk toch oplossingen zijn in de vorm van bijvoorbeeld groene gevels of groene daken.

Groene gevels kunnen ook (eenvoudig) met duurzame klimplanten of leifruitbomen gerealiseerd worden. Is er echt geen mogelijkheid om aan het streven te voldoen, dan moet de bouwer een bijdrage storten in het Groenfonds. Vanuit dit fonds kunnen in de wijken groenvoorzieningen worden aangelegd.

NATUURINCLUSIEF BOUWEN

De gemeente wil bouwers binnen de gemeente uitdagen om natuurinclusief te bouwen. Natuurinclusief Bouwen is zodanig bouwen dat ook de natuur er baat bij heeft. Het gaat er dus niet alleen om, om sec aan wetgeving te voldoen en de regels die bestaan over mitigeren en compenseren (van natuurwaarden) te volgen, maar om proactief te handelen ten bate van de natuur. Natuurinclusief bouwen is een begrip dat op verschillende werken en schaalniveaus van toepassing kan zijn. Natuurinclusief bouwen in enge zin betreft het aanbrengen van voorzieningen aan gebouwen voor beschermde soorten zoals de huis-mus. Natuurinclusief bouwen in bredere context gaat over het aanbrengen van groene daken en muren, aandacht voor groen op binnenplaatsen etc.

Door hierbij de betekenis voor natuurwaarden in beschouwing te nemen, zoals toepassing van inheemse beplanting, de betekenis voor bijen en vlinders, de nestelmogelijkheden voor vogels etc. is dit ook een vorm van natuurinclusief bouwen.

UITVOERING

Ten aanzien van het uitvoeringsdeel zijn voor het onderwerp Groen en bouwen de volgende aspecten van belang:

- In beeld brengen stedelijk inbreidingslocaties en afzetten tegen groenstructuur;
- Opstellen van streefwaarden voor groen in stedelijke ontwikkelingen;
- Opzetten van groenfonds binnenstedelijke ontwikkeling;
- Opstellen folder natuurinclusief bouwen bij nieuwe ontwikkelingen.

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

DEEL B: UITVOERING

→ 7. UITVOERING

7.1 ALGEMEEN

Voorliggend document geeft de visie van de gemeente Oude IJsselstreek voor landschap, natuur en groene kernen. De visie gaat in op de ambitie om groen en landschap te behouden en te versterken door als gemeente zelf aan de slag te gaan en actief de samenwerking met anderen te zoeken. Ten aanzien van de daadwerkelijke realisatie van de gewenste visie is een groot aantal acties op zowel het overkoepelende niveau, als voor het buitengebied en de groene kernen benoemd.

In de voorgaande hoofdstukken zijn de afzonderlijke uitvoeringsaspecten per onderwerp gedetailleerd uitgeschreven. Beschreven is welke acties de komende jaren moeten worden opgepakt. In voorliggend hoofdstuk zijn de verschillende uitvoeringsaspecten met de daarbij behorende werkzaamheden in een uitvoeringsschema (op de volgende pagina's) opgenomen. Het uitvoeringsschema geeft een overzicht van uit te voeren werkzaamheden en geeft de relatie tussen de verschillende werkzaamheden aan. Eveneens geeft het schema uitvoer aan de planning van de werkzaamheden met een daarbij behorende indicatie van de kosten. Op deze wijze kan daadwerkelijk invulling worden gegeven aan de realisatie van de visie.

7.2 UITVOERINGSSCHEMA

Het uitvoeringsschema bevat de onderwerpen: de overkoepelende visie (H4), de visie op landschap (H5) en de visie op groene kernen (H6).

In het schema zijn per aspect de specifieke werkzaamheden meer concreet uitgeschreven. Het uitvoeringsschema is geen statisch document, maar vraagt om continue aanpassingen, actualisering en concretisering. Om die reden is het uitvoeringsschema ook als interactief Excel blad bij de visie gevoegd.

7.3 TOELICHTING OP DE KOLOMMEN

In het uitvoeringsschema is een aantal kolommen opgenomen die elk een eigen beschrijving kennen. In de eerste kolom wordt de code van de maatregel benoemd. In de tweede kolom is per maatregel een benaming van de werkzaamheden opgenomen. In de derde kolom zijn de relaties gelegd tussen de verschillende acties. Hoe meer samenhang er bestaat met andere acties, hoe meer deze werkzaamheden afgestemd moeten worden. In de vierde kolom zijn mogelijke partners benoemd. In de vijfde kolom zijn de verschillende uit te voeren werkzaamheden getypeerd. Hierbij is onderscheid gemaakt in werkzaamheden die ieder jaar (continu) moeten worden uitgevoerd en werkzaamheden die uniek en eenmalig zijn, de zogeheten projecten.

In de volgende kolom is aangegeven in welke categorie een project valt (behouden, stimuleren of zelf doen). Het type werkzaamheden heeft een relatie met kolom 6 (planning). In deze kolom is het tijdstip van de werkzaamheden opgenomen. Voor beheer kan dit een periode in het jaar zijn die ieder jaar terugkomt. Voor projecten betreft dat één tijdspanne. Er is hier gewerkt met prioriteiten, bijvoorbeeld prioriteit 1 betreft het jaar 2021-2022. Prioriteit 2 betreft de periode 2023-2025 en prioriteit 3 de periode 2025-2030. In deze periodes worden de werkzaamheden uitgevoerd. De tijdspanne kan ook gekoppeld worden aan kolom 3 (relatie). Immers werkzaamheden die een onderlinge relatie hebben, moeten gelijktijdig of opvolgend uitgevoerd worden.

In de laatste kolommen zijn de geraamde kosten behorende bij de werkzaamheden opgenomen. Bewust is er voor gekozen om te werken met globale kosten. Immers verschillende werkzaamheden moeten nog geconcretiseerd worden. De kosten voor projecten zijn eenmalig voor het specifieke project. Om het globaal te houden, zijn de kosten daarom variërend weergegeven < 5k tot > 25k. Door wel globaal de kosten weer te geven, kan een overzicht worden gecreëerd van de kosten van werkzaamheden, gekoppeld aan de planning. Met het aangeleverde schema is het bijvoorbeeld mogelijk om de globale kosten van alle werkzaamheden met prioriteit 1 weer te geven.

7.4 WERKWIJZE

Op deze wijze kunnen de verschillende werkzaamheden die noodzakelijk zijn om de visie te realiseren, overzichtelijk weergegeven worden en in tijd uitgezet worden. Door het actualiseren en concretiseren van het uitvoeringsschema wordt grip gehouden op de daadwerkelijke uitvoer van de visie. Hiermee kan actief met de visie aan de slag worden gegaan en kan de voortgang van de uitvoering gemonitord worden.

Ook kunnen de jaarlijkse kosten van de werkzaamheden globaal inzichtelijk worden gemaakt, hetgeen handzaam kan zijn voor het aanvragen of toedelen van budgetten. Op de volgende pagina's volgen de uitvoeringsschema's van respectievelijk Overkoepelende visie (H4), Visie op landschap (H5) en Visie op groene kernen (H6).

H4: Overkoepelende visie										
Maatregelenpakket										
Code	Maatregel	Relatie	Partners	Type	Categorie	Planning	Kosten			
							<5k	5-10k	10-25k	>25k
BB	Behoud Basiskwaliteit									
BB1	Richtlijnen bestemmen landschapselementen in Omgevingsplan	AL1, BL2	ruimtelijke ordening	project	behouden	1			X	
BB2	Richtlijnen gebiedsaanduidingen in Omgevingsplan	BB1	ruimtelijke ordening	afstemming	behouden	1	X			
BB3	Opstellen beoordelingskader vergunningverlening	BB1, BB2, AL1	ruimtelijke ordening	project	behouden	1	X			
BB4	Handhaving van vergunningsplicht werkzaamheden	BB1, BB2, BB3	Handhaving	continu	behouden	1	X			
CC	Communicatie en Educatie									
CC1	Vervaardigen interactieve landschapskaart	CC4, BL4	Communicatie, partij	project	stimuleren	1	X			
CC2	Vervaardigen boekwerkje landchapstypen	BL4, CC5	Communicatie, partij	project	stimuleren	1	X			
CC3	Opstellen folder Regeling Landschap en Biodiversiteit	AL2	Communicatie, partij	project	stimuleren	1	X			
CC4	Ontwikkelen landschap	CC1, BL4	Communicatie, partij	project	stimuleren	1		X		
CC5	Communicatie, in beeld brengen stimuleren particuliere initiatieven	CC2, CC3, CC4	Communicatie, partij	continu	zelf doen	1	X			
CC6	Ontwikkelen programma voor NME les(jen) op basisscholen	BD4	Communicatie, partij	project	zelf doen	1	X			
CC7	Opstellen participatie beleid, uitvoering maatregelen VNGK	BD4	Communicatie, partij	project	zelf doen	1	X			

H5: Visie op Landschap										
Maatregelenpakket										
Code	Maatregel	Relatie	Partners	Type	Categorie	Planning	Kosten			
							<5k	5-10k	10-25k	>25k
AL	Agrarisch landschap									
AL1	Opstellen spelregels perceelsverruiming en communicatie	BB1, BB2, BB3	Communicatie	afstemmen	stimuleren	1	X			
AL2	Mogelijkheden onderzoeken financiering beheer uit landschapsfonds	CC3, LV2, NL1, NL3, NL4	Grondeigenaren	project	stimuleren	1	X			
AL3	Opstellen pachtvoorwaarden landbouw te gast	BB3	Pachters	project	stimuleren	1			X	
RE	Ruimte voor energie									
RE1	Evalueren en monitoren ervaringen rondom omgevingsfonds		ruimtelijke ordening	project	stimuleren	1	X			
LV	Landschappelijke verstedelijking									
LV1	Opstellen regels stedelijke uitbreiding	BB1, BB2, BB3	ruimtelijke ordening	project	zelf doen	1	X			
LV2	Mogelijkheden onderzoeken bijdrage landschapsfonds bij verstedelijking	AL2, LV1	Financiën, juridische zaken	afstemmen	zelf doen	1			X	
LV3	Aanvullend kwaliteitscriterium woonfunctie buitengebied en landschap	BB1, BB2, BB3	ruimtelijke ordening, wonen	afstemmen	zelf doen	1	X			
NL	Natuurlandschap									
NL1	Samen met provincie stimuleren ontwikkeling particuliere natuur GNN	CC5, NL2	Inwoners, grondeigenaren	project	zelf doen	1		X		
NL2	Ontwikkelen bos in samenspraak provincie en landeigenaren	CC5, NL1	Inwoners, grondeigenaren	project	zelf doen	2				X
NL3	Samen met agrariërs mogelijkheden onderzoeken ontwikkelen agrobossen	CC5, NL2	Grondeigenaren	project	zelf doen	3				X
NL4	Onderzoeken ontwikkeling kleine bossen op voormalige stortplaatsen	CC5, NL2	Grondeigenaren	project	zelf doen	2				X
NL5	In kaart brengen bijzondere flora en fauna gemeente		Ecologen	project	zelf doen	1				X
BL	Biodiversiteit lijnelementen									
BL1	Praktische start ecologisch bierbeheer en maken bierbeleidssplan	BD2	Beheer en Onderhoud	beheer	zelf doen	1			X	
BL2	Versterken hoofdstructuren door gepaste boombeplanting	BD1	Beheer en Onderhoud	project	zelf doen	1			X	
BL3	Samen met waterschap onderzoeken waar ecologisch beheer langs watergangen	BL1	Waterschap	beheer	zelf doen	1	X			
BL4	Landschap lees- en beleefbaar maken langs routestructuren	CC4	Communicatie, partij	project	zelf doen	3	X			

H6: Visie op Groene Kernen										
Maatregelenpakket										
Code	Maatregel	Relatie	Partners	Type	Categorie	Planning	Kosten			
							<5k	5-10k	10-25k	>25k
BD	Biodiversiteit									
BD1	Op kernniveau locaties in beeld brengen extra aanplant	GK1, GK3, BD4, BL2	ruimtelijke ordening, Civiel	project	zelf doen / stimuleren	1	X			
BD2	In beeld brengen groenvakken monocultuur en ecologisch beheer	BL1	n.v.t.	project	zelf doen / stimuleren	1		X		
BD3	In beeld brengen mogelijkheden vernatting	KA1	Civiel	project	zelf doen / stimuleren	2	X			
BD4	Opstellen plan van aanpak vergroenen sportparken en schoolpleinen	BD1, BD4	Onderwijs, Schoolbesturen	project	zelf doen / stimuleren	3		X		
GK	Groenstructuur in kernen									
GK1	Vastleggen groenstructuur per kern	BD1	ruimtelijke Ordening	project	zelf doen / stimuleren	1	X			
GK2	Planologisch borgen van groenstructuur in bestemmingsplan	GK1	ruimtelijke Ordening	project	zelf doen / stimuleren	1	X			
GK3	Op kernniveau locaties in beeld brengen extra aanplant (entrees)	BD1	BB1	project	zelf doen / stimuleren	1	X			
KA	Klimaatadaptatie									
KA1	Data van de klimaatatlas verder analyseren en aanscherpen	KA2	Civiel	project	zelf doen	2	X			
KA2	Knoppunten signaleren en klimaatadaptatie plan opstellen	KA1	Beheer en Onderhoud	project	zelf doen	1				X
KA3	Aanpassing groenstructuur om infiltratie- en bergingscapaciteit te vergroten	BD3, KA1	Civiel	project	zelf doen	2			X	
KA4	Stimuleren vasthouden water op eigen perceel (groene daken, tuinen, Steenbreek)	BD3, KA1, KA2, KA3	Civiel	project	zelf doen	1				X
GB	Groen en Bouwen									
GB1	Inbreidinglocaties afzetten tegen hoofdgroenstructuur	BB3, GK1, GK2	ruimtelijke Ordening	project	zelf doen	1	X			
GB2	Opstellenstreefwaarden groen in stedelijke ontwikkeling	GB3, GB4	ruimtelijke Ordening	project	zelf doen	1	X			
GB3	Opzetten groenfondsen binnenstedelijke ontwikkeling	GB2	Financiën, Juridische zaken	project	zelf doen	2			X	
GB4	Stimuleren natuurinclusief bouwen nieuwe ontwikkelingen (folder)	GB2	Communicatie, ontwikkelaars	jaarlijks	stimuleren	2	X			

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

→ BIJLAGE I

TOTSTANDKOMING

ONDERZOEKSFASE

Binnen de onderzoeksfase is als eerste een feitelijke basisinventarisatie gemaakt van de bestaande groenstructuur en de afzonderlijke plannen en beleidsdocumenten die op het groen betrekking hebben. Eveneens is met een vertegenwoordiging van de gemeentelijke organisatie een schouw van de gemeente gemaakt. Hiermee ontstond inzicht in de kwaliteit van landschap en groenstructuren in de kernen. Vanuit deze inventarisatie is een kansen- en knelpuntenkaart ontstaan, waarop voor het gehele grondgebied is weergegeven welke ambities, kansen en knelpunten zijn gesignaleerd. Deze kaart vervulde de functie van discussie-agenda.

Op basis van deze agenda zijn vervolgens interviews gehouden met leden van de klankbordgroep. In de klankbordgroep nam een vertegenwoordiging van inwoners en organisaties uit de gemeente plaats. Voor de samenstelling van de klankbordgroep verwijzen wij naar bijlage I van deze visie.

In aanvulling op deze inventarisatie en analyse, is tijdens een drietal informatieavonden (Avond van het Vraagstuk) met een grote groep betrokkenen en geïnteresseerden gediscussieerd over de koers die moet worden ingeslagen. In verband met de omvang van de gemeente is er voor gekozen een drietal vergelijkbare avonden te houden in Varsseveld, Ulf en Terborg. Een beeldverslag is weergegeven op de navolgende pagina's.

Klankbordgroep	
Belangenorganisatie	Wie
Stichting Plattelandsraad	
Stichting Achterhoek weer Mooi	
Licht op Groen	
De Doorbraak; werkgroep 't Groene lint	
Wild Beheer Eenheid Gendringen-Bergh; werkgroep groenprojecten	
IVN	
Achterhoek Toerisme	
VAL Oude IJssel	
Waterschap Rijn en IJssel	

→ Jij dacht mee! over landschap, natuur en groene kernen

een
korte
terugblik

Op de drie avonden rondom de visie op landschap, natuur en groene kernen in de gemeente Oude IJsselstreek toonden ruim 130 mensen hun betrokkenheid. Zij deelden hun favoriete plek en gaven heel veel kansen en ideeën mee. Daarnaast was er nieuwsgierigheid en interesse in elkaars mening, ontmoeten buurtbewoners elkaar voor het eerst en ging er voldoende inspiratie voor eigen initiatieven mee naar huis.

Elke avond startte met een presentatie, waarin we lieten zien hoe het huidige landschap is ontstaan.

We gingen vervolgens met elkaar in gesprek over:

- wat jij graag in ons landschap ziet en waarom,
- welke kansen en mogelijkheden er volgens jou zijn,
- en welke prioriteiten daar bij horen.

We ontmoeten je graag weer op 21 april vanaf 19.30 uur op de DRU in Uift. Dan zijn we flink eind op streek met het ontwerpen van de visie en de keuzes die daar bij horen.

bedankt
voor je
bijdrage!

Kijk ook op www.oudeijsselstreek.nl/visieopgroen.

Avond van het Vraagstuk 1 Varsseveld 17 - 02 - 2020

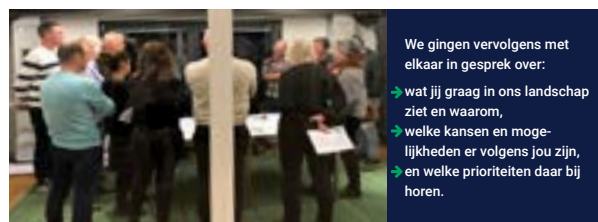
→ Jij dacht mee! over landschap, natuur en groene kernen

een
korte
terugblik

Op de drie avonden rondom de visie op landschap, natuur en groene kernen in de gemeente Oude IJsselstreek toonden ruim 130 mensen hun betrokkenheid. Zij deelden hun favoriete plek en gaven heel veel kansen en ideeën mee. Daarnaast was er nieuwsgierigheid en interesse in elkaars mening, ontmoeten buurtbewoners elkaar voor het eerst en ging er voldoende inspiratie voor eigen initiatieven mee naar huis.

Elke avond startte met een presentatie, waarin we lieten zien hoe het huidige landschap is ontstaan.

We gingen vervolgens met elkaar in gesprek over:

- wat jij graag in ons landschap ziet en waarom,
- welke kansen en mogelijkheden er volgens jou zijn,
- en welke prioriteiten daar bij horen.

We ontmoeten je graag weer op 21 april vanaf 19.30 uur op de DRU in Uift. Dan zijn we flink eind op streek met het ontwerpen van de visie en de keuzes die daar bij horen.

bedankt
voor je
bijdrage!

Kijk ook op www.oudeijsselstreek.nl/visieopgroen.

Avond van het Vraagstuk 2 Uift 18 - 02 - 2020

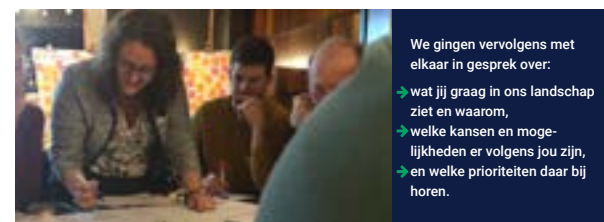
→ Jij dacht mee! over landschap, natuur en groene kernen

een
korte
terugblik

Op de drie avonden rondom de visie op landschap, natuur en groene kernen in de gemeente Oude IJsselstreek toonden ruim 130 mensen hun betrokkenheid. Zij deelden hun favoriete plek en gaven heel veel kansen en ideeën mee. Daarnaast was er nieuwsgierigheid en interesse in elkaars mening, ontmoeten buurtbewoners elkaar voor het eerst en ging er voldoende inspiratie voor eigen initiatieven mee naar huis.

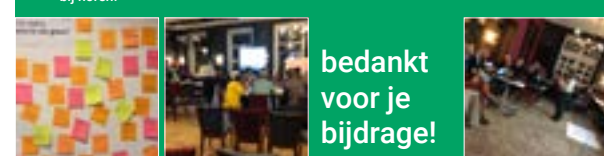
Elke avond startte met een presentatie, waarin we lieten zien hoe het huidige landschap is ontstaan.

We gingen vervolgens met elkaar in gesprek over:

- wat jij graag in ons landschap ziet en waarom,
- welke kansen en mogelijkheden er volgens jou zijn,
- en welke prioriteiten daar bij horen.

We ontmoeten je graag weer op 21 april vanaf 19.30 uur op de DRU in Uift. Dan zijn we flink eind op streek met het ontwerpen van de visie en de keuzes die daar bij horen.

bedankt
voor je
bijdrage!

Kijk ook op www.oudeijsselstreek.nl/visieopgroen.

Avond van het Vraagstuk 3 Terborg 20 - 02 - 2020

Tijdens de avonden is een toelichting op het bestaande landschap gegeven, alsmede de ontwikkelingen die de komende jaren op dit landschap afkomen. Vervolgens is gediscussieerd aan de hand van een aantal thematafels voor het buitengebied en de kernen. Ook is tijdens deze bijeenkomsten een inventarisatie gemaakt van ideeën en suggesties van bezoekers. Van deze avonden is een terugkoppeling gegeven, waarbij inzichtelijk is gemaakt wat met suggesties en opmerkingen is gedaan en op welke wijze deze een plek krijgen in de visie. Daarnaast zijn we aangesloten bij de halfjaarlijkse avond van de Dorpsbelangenorganisaties om hen te informeren, op deze avond was iedere kern en buurtschap vertegenwoordigd.

Vervolgens is het college van B&W aan de hand van een videopresentatie bijgepraat over de Avonden van het Vraagstuk en de daaruit bepaalde koers voor de visie op landschap, natuur en groene kernen.

ONTWERPFASE

De input die is verkregen in de onderzoeksfase, en de eigen bevindingen in dit proces zijn uiteindelijk vertaald in een video waarin de koers van de visie uiteen is gezet. De te hanteren koers is voor een aantal thema's en onderwerpen verder uitgewerkt.

de sprekers tijdens de Avonden van het Vraagstuk

Aan de hand van een presentatie in een toegezonden video gecombineerd met een vragenlijst, zijn inwoners bevraagd.

De doelstelling daarbij was om inwoners te informeren over wat er met hun input is gedaan en op welke wijze dat is vertaald naar de visie. Belangrijkste vraag daarbij was in hoeverre ze het eens zijn met de gepresenteerde koers. Circa 80 inwoners hebben op deze wijze zich overwegend positief uitgesproken.

Ook is in een bijeenkomst met de klankbordgroep de koers gepresenteerd en op basis van de inbreng van de klankbordgroep, is de uiteindelijke Visie op Landschap, Natuur en Groene Kernen in samenspraak met de ambtelijke organisatie opgesteld.

VASTSTELLINGSFASE

In de zomerperiode is de Visie op Landschap, Natuur en Groene Kernen uitgeschreven en in september aangeboden aan het college van burgemeester en wethouders voor vaststelling. Uiteindelijk is de concept visie in oktober besproken in de raadscommissie en in januari 2021 vastgesteld.

 BIJLAGE II

ABIOTISCHE LAAG

Toen het landijs begon te smelten ontstonden allerlei smeltwaterafzettingen. De Rijn heeft, in de warmere tussenperiode, het Eemien, haar weg in noordelijke richting hervonden. Gedurende het koudere Weichselien, dat hierop volgde, brak de Rijn door de stuwwallen tussen Montferland en Veluwe en stroomde de Rijnloop ten noorden van de Montferlandsche Berg naar het westen. De brede, vlechtende rivierloop van de Rijn leidde tot terrassen tussen de stuwwallen en het dekzandgebied.

Zand dat uit de rivierbedding verstoof, vormde ten westen van de huidige Oude IJsselloop (oude) rivierduinen van grof zand. Varsselder en Megchelen zijn plaatsen die op deze rivierduinen gevestigd zijn. In een koudere tussenperiode van het Weichselien werd veel zand uit de droogstaande rivierbedding door de wind verspreid, het oudere dekzand. Deze afzetting, de formatie van Kreftenheye, komt voor ten oosten van de Oude IJssel en noemen we het zogenaamde dekzandlandschap.

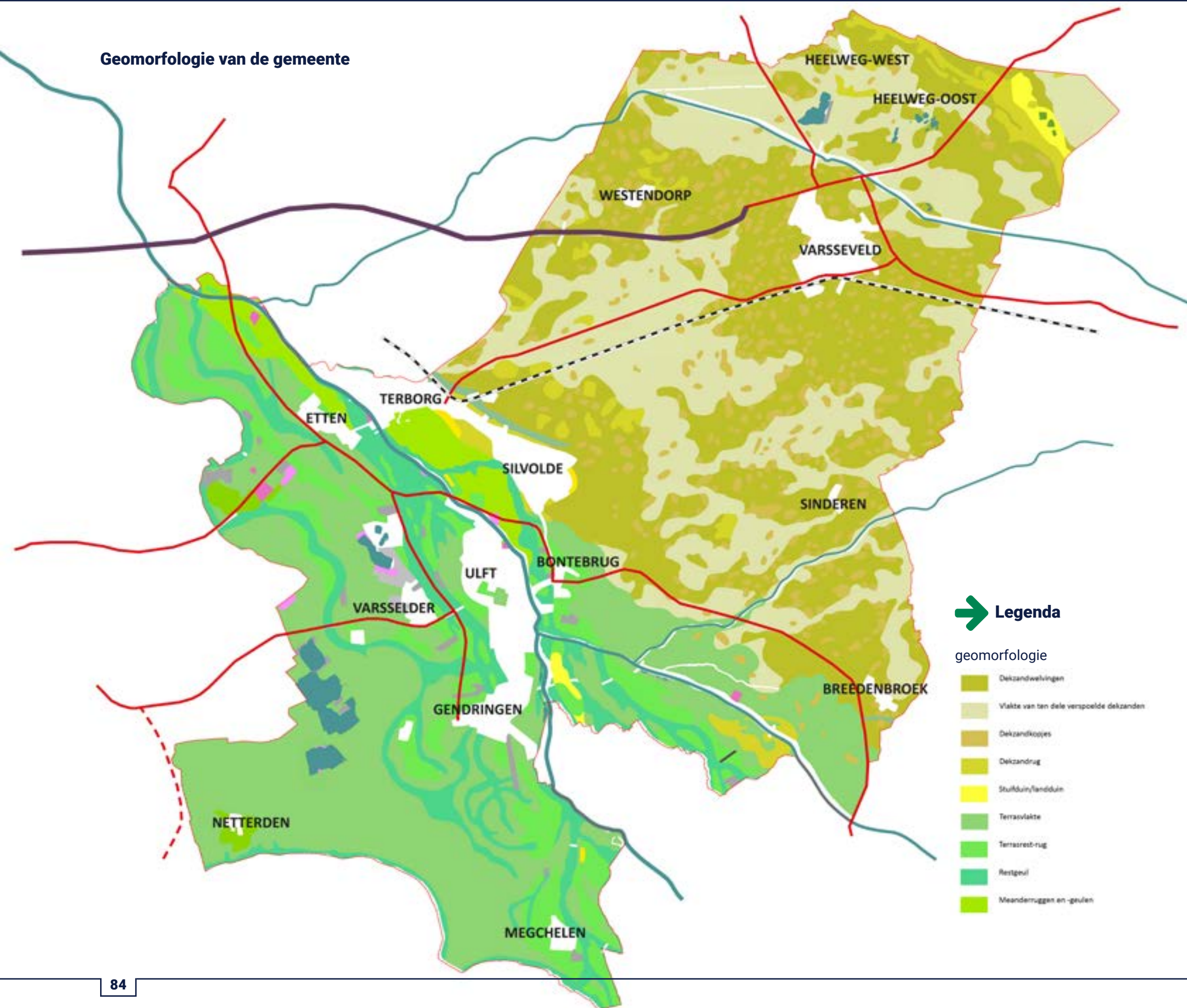
De twee landschappen kennen ieder hun eigen onderverdeling. Het open rivierenlandschap met de rivierduinen, de terrassen en de rivierweiden ofwel de IJsselweiden enerzijds. Het besloten dekzandlandschap, anderzijds, is onder te verdelen in het kampenlandschap met eskopjes en het heide- en broekontginningslandschap. In de meest noord-oostelijke hoek van de gemeente is een stukje veenontginningslandschap (Zwarte Veen) te vinden.

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Tijdens het Saalien, de laatste ijstijd waarbij het landijs tot in Nederland kwam, werden de Rijn en Maas gedwongen hun noordelijke loop door respectievelijk het huidige IJsseldal en de Gelderse Vallei, af te buigen naar het westen. De sedimenten die door de Rijn en Maas waren afgezet, werden door het ijs opgestuwd en deels overdekt met nieuwe lagen. Door de stuwing van het landijs zijn de zogenaamde stuwwallen, zoals de Montferlandsche Berg, ontstaan.

Geomorfologie van de gemeente

Na het doorbreken van de stuwwal werd de Oude IJsselloop als hoofdtak verlaten door de Rijn. De Rijn kreeg een nieuwe loop zoals we die vandaag de dag nog kennen. Het werd weer kouder en er traden opnieuw zandverstuivingen op. Dit zand werd veelal in ruggen parallel aan beken afgezet, zoals bijvoorbeeld de Halserug. Een langgerekte dekzandrug van circa 16 kilometer tussen Zelhem en Aalten met een hoogte van circa 3 meter op sommige plaatsen. Op de hoge en dus ook droge ruggen ontstonden nieuwe dorpen zoals Halle en Heelweg met historische handelsroutes zoals de oude hessenweg Landstraat – Romienendiek. Te midden van dit zachtglooiende dekzandlandschap ligt Varsseveld. Het landschap rond Varsseveld wordt verder gekenmerkt door kleinschalige reliëfverschillen in de vorm van kleine dekzandkopjes, ontstaan in de laatste ijstijd. Ook wel genaamd de Varsseveldse kopjes en later eskopjes.

Bij het smelten van sneeuw en landijs werd in korte tijd veel water afgevoerd, waarbij ook veel sediment werd verplaatst. De rivierbeddingen werden hiermee snel opgevuld, waardoor het water een nieuwe weg moest vinden en een systeem van verwilderde of vlechtende watergeulen ontstond. Oude restgeulen laten die fraai zien. In de warmere perioden van het Weichselien werd het vegetatiedek meer gesloten (minder woeste verstuivingen) en voerden de rivieren minder sediment aan, waardoor de hoofdgeulen in hun afzettingen begonnen in te snijden. Bij overstromingen werden over de grove zanden een dunne laag klei gesedimenteerde, de oude rivierklei zoals bij Azewijn en Netterden.

Het warmere klimaat van het Holoceen leidde tot rustigere waterafvoeren en meer vegetatie. Langs de Oude IJssel stootte het zand opnieuw op tot rivierduinen. De dorpen Terborg en Gendringen zijn hierop gevestigd en kunnen wel tot circa 5 meter hoger liggen dan de omgeving. De Paasberg en Engbergen vormen mooie voorbeelden van begroeide rivierduinen, die wel tot een hoogte van circa 10 meter kunnen reiken. De hogere toppen van de rivierduinen vormden vanwege hogere en drogere ligging veelal vroege bewoningsplaatsen. Veel dorpen langs de Oude IJssel zijn hier op ontstaan, waarbij de hoofdwegen vaak parallel aan de rivierloop van de Oude IJssel liggen.

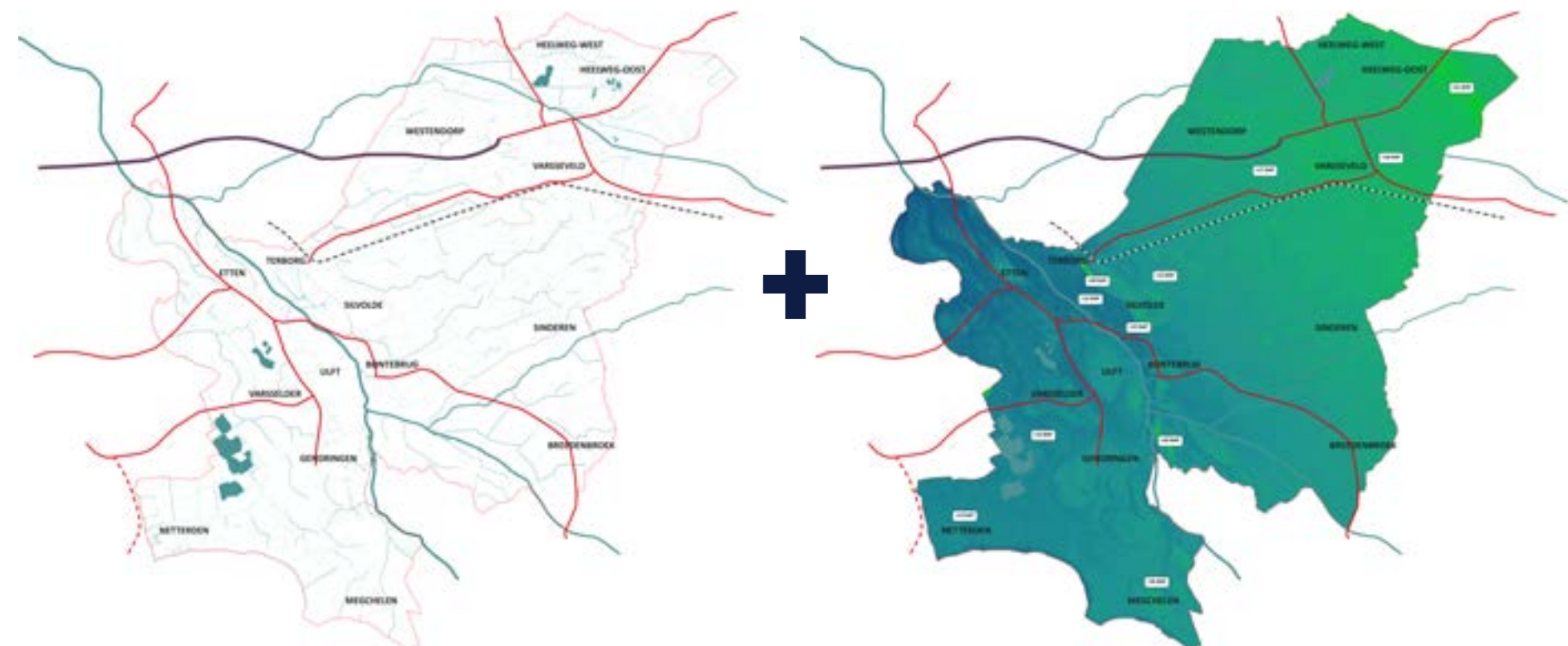
Varsseveld

Gendringen

Terborg

hoofdwaterstructuur binnen de gemeente

hoogteverloop binnen de gemeente

WATERLOPEN

Op de grens van de twee landschappen en dwars door de gemeente loopt de rivier de Oude IJssel. De Oude IJssel is een zijrivier van de IJssel. De Oude IJssel begint in Duitsland onder de naam Issel en loopt door de gemeente richting Doesburg, waarna deze uitmondt in de rivier de IJssel. De Aa-strang is weer een zijtak van Oude IJssel en via Voorst mondt de Aa-strang ten oosten van Ulft uit in de Oude IJssel. Door het dekzandlandschap meanderen in meer of minder mate de Bielheimerbeek - Boven-Slinge en de Keizersbeek. Daarnaast kent de gemeente nog een aantal kleinere waterlopen.

De Oude IJssel was van groot belang voor de gemeente Oude IJsselstreek. Langs de Oude IJssel is de Nederlandse ijzerindustrie ontstaan. Tegenwoordig biedt de rivier tal van recreatiemogelijkheden.

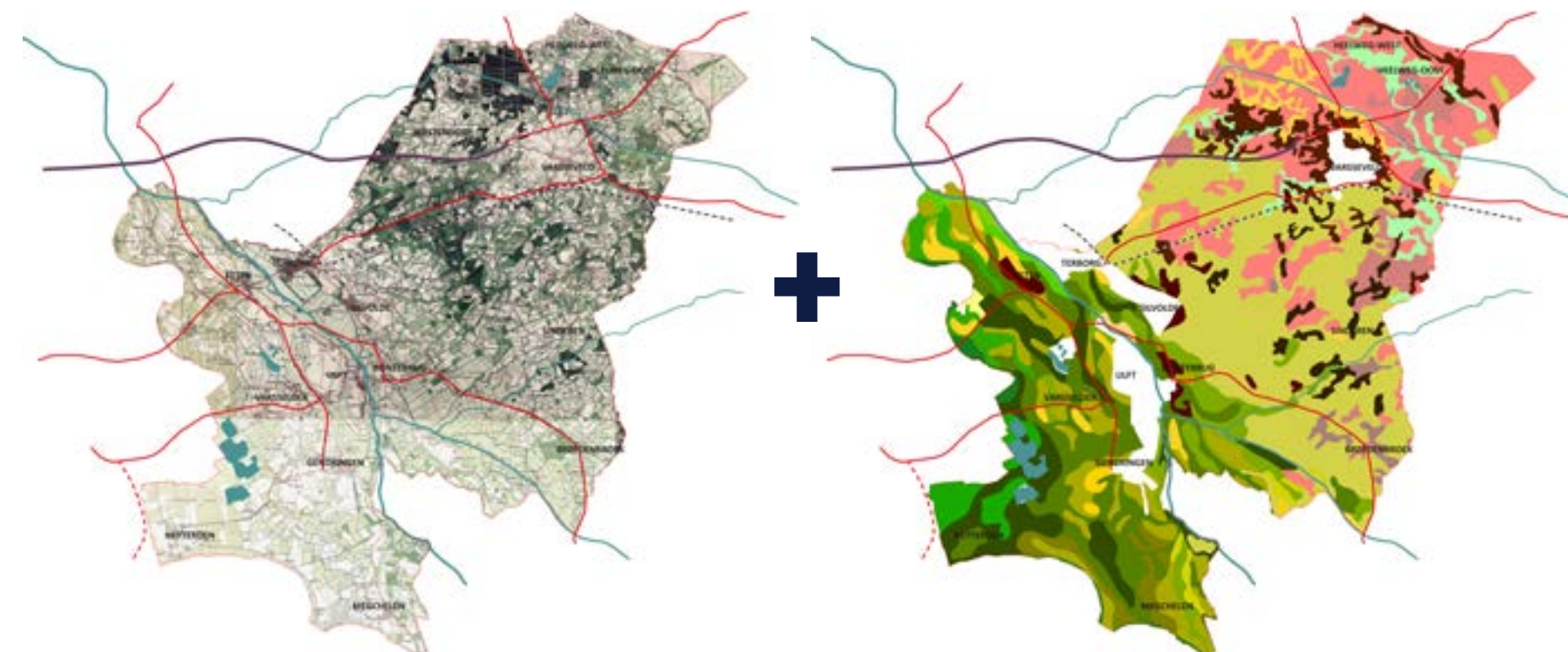
HOOGTE

Binnen het landschap is ook veel microreliëf aanwezig, vanwege de steilranden, eskopjes en kampenlandschap met opgehoogde gronden vanuit het agrarische verleden. Ook is vanwege de aanwezigheid van de rivier en het klimaat vanuit de historie een aantal grote hoogteverschillen aanwezig. Meer dan alleen glooiingen zoals in het dekzandlandschap in het gebied rondom Varsseveld en omliggende kernen. De rivierduinen hebben toppen die wel 5 tot 10 meter hoger liggen dan de omgeving. Het grondgebied van de gemeente loopt af van oost naar west met onderbrekingen van de rivierduinen. De Oude IJssel en de Halse Rug vormen twee parallelle lijnen in het landschap en daartussen loopt het af. Grofweg van zo'n 21 meter boven NAP bij de Halse Rug aan de noordzijde, naar zo'n 18 tot 19 meter boven NAP ten oosten van Varsseveld. Tussen Varsseveld en Terborg – Silvolde loopt het gebied af van 17 naar circa 15 meter boven NAP. De toppen van de rivierduinen reiken op sommige plekken tot een hoogte van 20 meter boven NAP. Het gebied direct rondom de Oude IJssel, de zogenaamde IJsselweiden ligt op circa 12-13 meter boven NAP.

Het rivierenlandschap ten westen van de Oude IJssel, Ulft en Gendringen ligt op ongeveer 14 meter boven NAP. De kern van Megchelen ligt weer hoger op rivierduinen van circa 16 meter boven NAP. Het meest westelijke deel van het grondgebied van de gemeente, met de kern Netterden ligt dan weer iets lager, tussen de 14 en 15 meter boven NAP.

de glooiing van de Halse Rug

topografie rond 1900 binnen de gemeente

bodem opbouw binnen de gemeente

BODEM

Opvallend is het verdwijnen van veel microreliëf in de afgelopen decennia. De nog aanwezige hoogteverschillen in het landschap zouden zo veel als mogelijk behouden en beschermd moeten worden om een leesbaar landschap te houden. De steilrand bij Voorst is hier een mooi voorbeeld van. Hier kun je nog een oude restgeul vanuit het waterrijke verleden van het landschap herkennen door het zichtbare microreliëf.

voorbeeld van een rabattenbos

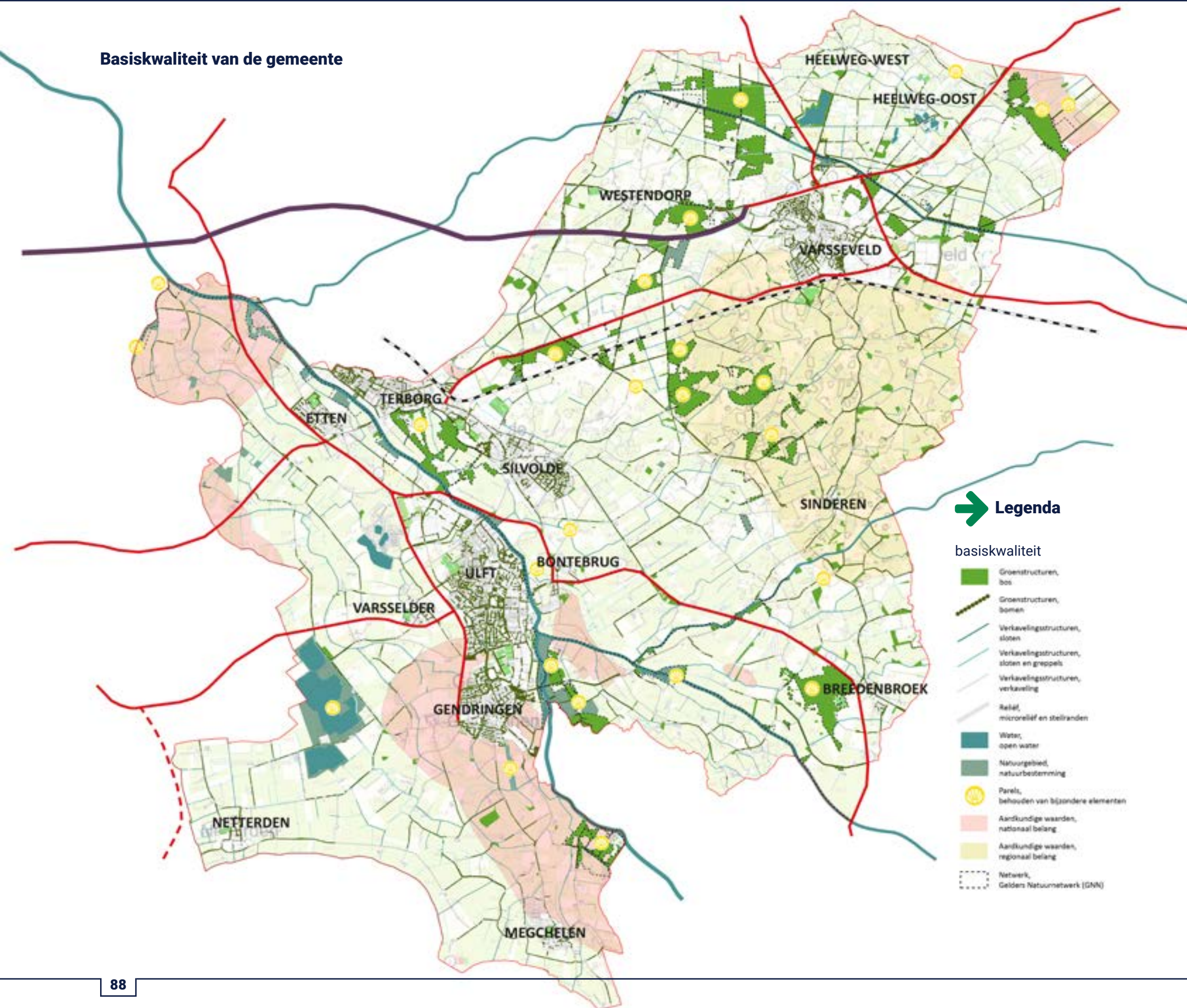
In de lage dekzandruggen, min of meer ten oosten van Varsseveld, wisselen goor- vlakvaag-beekeerd- laar- en veldpodzolgronden elkaar af. Door deze verschillen in bodem en in grondwaterstand komen hier zowel akkerbouw- als graslanden voor.

Het gebied rondom Varsseveld bevat voornamelijk dekzand met een sterk microreliëf van oude bouwlandcomplexen en eenmansesjes of kampen. Door de bemesting met potstalmest zijn de oorspronkelijke hoogteverschillen nog verder versterkt en hebben de zeer verspreid voorkomende dekzandkoppen een dikke, donkere, humeuze bovengrond gekregen. Dit zijn veelal hoge zwarte enkeerdgronden. De overige dekzandgronden bestaan uit een verweving van voornamelijk uit veldpodzolgronden op hogere delen en gooreerdgronden, beeekeerdgronden en vlakvaaggronden in lagere delen. Op deze gronden komt het voor dat bos op rabatten is aangelegd. Een mooi voorbeeld hiervan is het Noorderbroek.

Het kleinschalige en onregelmatige blokvormige verkavelingspatroon, waarbij oude bouwlanden en kampjes de basis vormden van waaruit het landschap verder ontgonnen is, geeft dit landschap het zo kenmerkende en gewaardeerde kleinschalige karakter. Veel landschapselementen zoals houtwallen, bomenrijen, erfbeplanting en beplanting langs wegen maken het geheel tot een besloten landschap.

Het gebied rond de Oude IJssel bestaat voornamelijk uit lichte zavelgronden en zwaardere zavel- en kleigronden. In de oude rivierklei gronden is later de rivier weer ingesneden. Deze zogenaamde restgeulen zijn gedeeltelijk opgevuld met jongere rivier klei. De hogere delen in het gebied van de Oude IJssel bestaan veelal uit ooivaaggronden en de lagere uit poldervaaggronden. De rivierduinen, waar dorpen als Ulft en Terborg op zijn gelegen bestaan uit vorstvaaggronden.

Basiskwaliteit van de gemeente

Waar gedeelten van de rivierduinen onder invloed van begrazing zijn verstoven, komen duin-vaaggronden voor. Rond Silvolde liggen enkele oude essen met hoge bruine enkeerdgronden.

Langs de Oude IJssel komt een smalle strook jonge zavel- en kleiafzettingen voor met een hoog ijzergehalte. Dit ijzer vormt dunne vaste lagen in de ondergrond en wordt oer genoemd. Dit vormde de basis grondstof voor de ijzerindustrie langs de Oude IJssel.

BIOTISCHE LAAG

Het landschap kent binnen de gemeente veel afwisselingen van hoog naar laag, van droog naar nat en met overgangen tussen het rivierenlandschap naar het dekzandlandschap en uiteindelijk naar het veenontginningslandschap. Vanwege het waterrijke verleden zijn langs de Oude IJssel bijzondere plekken als Landfort, Engbergen en de Paasberg ontstaan. Plekken met grote bosrijke landschappelijke eenheden bestaand uit gemengd bos. Het waterrijke verleden is ook terug te zien in de restgeulen in de ondergrond. Bodemsoorten en steilranden vertellen iets over deze geschiedenis. Het Waalse Water is als watervoerende oude geul van de Oude IJssel nog herkenbaar aanwezig en misschien wel terug te voeren naar het vlechten-karakter van de Rijn. Opvallend is ook het grote hoogteverschil in de Oude IJssel ter plaatse van Hutten Zuid in Ulft. Op weinig plekken in Nederland kent een rivier een dusdanig natuurlijk verval. Hier is de vispassage aangelegd, die onderdeel uitmaakt van de ecologische verbindingzone in en langs de oevers van de Oude IJssel.

NATUURGEBIEDEN

Binnen en in de directe omgeving van de gemeente is een robuust netwerk van grotere natuurgebieden aanwezig, die vanuit Duitsland via Landfort, Anholtsche Broek (Breedebroekse bos) de rivieren Oude IJssel en Aa-strang, de vispassages, Engbergen, de Paasberg, Idinkbos, Nibbelinkbos, Hoenderbos, Tandembos, Noorderbroek en de Boven-Slinge richting de Slangenborg bij Doetinchem loopt. Allemaal parels in het landschap, variërend van het natte rabattenbos van het Noorderbroek tot het drogere bos op de zandgronden zoals het Idinkbos.

Ook de vele kleine bosschages langs de watergangen en rivieren dragen bij aan het netwerk. Samen met structuren in het aangrenzende landschap zoals elzensingels, houtwallen en bomenrijen ontstaat uiteindelijk een aaneengesloten natuurnetwerk. De bossen (en heide) van de Vennebulten, het Zwarte Veen en het Aaltens Goor sluiten hier eveneens bij aan.

GROENE STRUCTUREN

Het Idinkbos en Nibbelinkbos zijn oude en gemengde bossen op rijkere zandgrond, met loofbomen en sparren. Vanwege droger wordende zomers als gevolg van klimaatveranderingen worden deze bossen bedreigd door ziekten en plagen zoals een kever genaamd de letterzetter. Veranderingen in het klimaat hebben direct of indirect gevolgen voor de natuur.

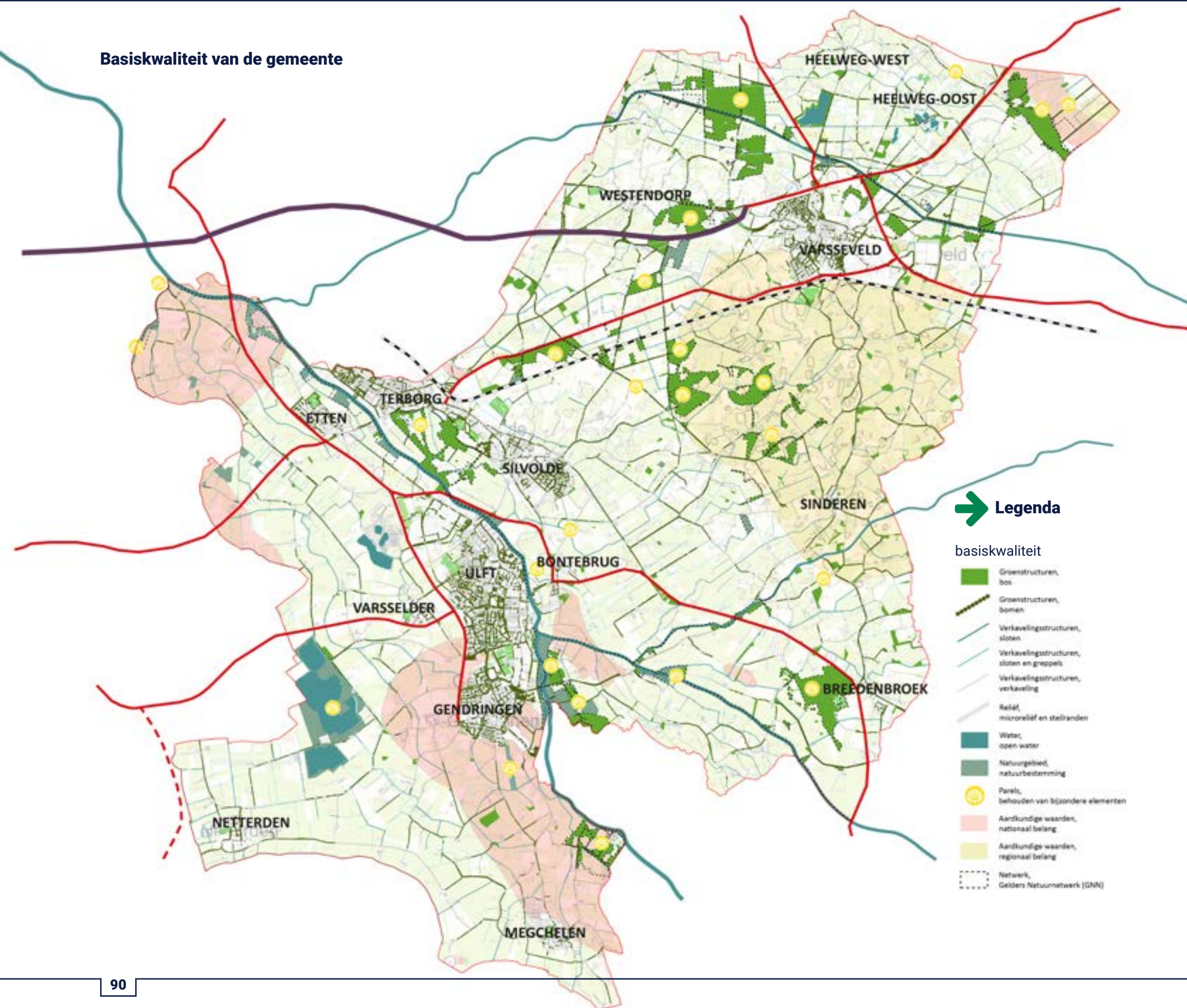
Niet alleen de bossen staan onder invloed van de veranderingen in het klimaat, ook op de zandgronden van de Achterhoek in het algemeen heeft dit invloed. Extreme droogte in de warmer wordende zomers geeft meer verdamping, waardoor planten en bodem sneller kunnen uitdrogen. De grondwaterstand daalt met gevolgen voor gewassen, teelt en flora en fauna.

Het Zwarte Veen is een bijzondere plek binnen de gemeente. De Vennebulten, als hogere rug in het landschap met bos, heide en jeneverbesstruweel en grenzend aan het voormalige veen vormt een bijzondere gradiënt. Dit samen met de aansluiting op het natuurgebied van het Aaltense Goor maakt het tot een landschap met veel natuurwaarden.

de letterzetter (Schorskever) vormt een bedreiging voor de sparren in het Idinkbos

Basiskwaliteit van de gemeente

OCCUPATIE LAAG

De occupatielaag geeft een weerspiegeling van het menselijk handelen in het landschap. Naast verschillen in de abiotische en biotische laag, ontstaan door dit menselijk handelen en inrichten de verschillende landschapstypen binnen de gemeente. Het beeld van het landschap, met een overwegend agrarisch karakter wordt, voor een groot deel bepaald door patronen van opgaande groenstructuren. Structuren gemaakt door landschapselementen zoals (elzen)singels, lanen, houtwallen, bosschages en solitaire bomen (veelal eiken). Daar komt bij de afwisseling door de natuurlijke hoogteverschillen en het microreliëf, die bepalen eveneens het karakter van het landschap. Ook de verschillende verkavelingspatronen, sloten en greppels en hieraan gekoppeld de grootte van percelen zijn kenmerkend voor ieder afzonderlijk landschapstype. Ieder landschapstype heeft een eigen structuur en dus ook een eigen maat en schaal. Het zegt iets over openheid en grootschaligheid versus beslotenheid en kleinschaligheid. Beide komen voor binnen de gemeente.

Structuren en patronen in samenhang met landschapselementen zijn ontstaan door een combinatie van ontstaansgeschiedenis van het landschap, de wijze van ontginning en het in gebruik nemen van het landschap door menselijk handelen.

Het menselijk gebruik van het landschap kent een lange geschiedenis. Rondom de rivier is er altijd de strijd met het water geweest en op de dekzandgronden kwamen grote verstuingen voor. Op deze zandgronden worden vaak eeuwenoude sporen van bewoning gevonden. Vermoedelijk leefde men op de hogere en bosrijke delen waar men akkers aanlegde. Het rivierenlandschap werd door overstromingen gedomineerd en ging men nog meer, dan in het dekzandlandschap, op de hogere en dus drogere delen wonen. Uiteindelijk zijn op die hogere delen dan ook de kernen en de buurtschappen ontstaan.

De gemeente Oude IJsselstreek bestaat uit veertien kernen waarvan de kernen Ulft, Gendringen, Silvold, Terborg en Varsseveld de grootste zijn. Varsseveld ligt los van de kernen Ulft, Gendringen, Silvold, Terborg die als een stedelijke band langs de Oude IJssel liggen. De rivier vormt de ontwikkelingsas waarlangs de kernen zich ontwikkeld hebben. Varsselveld ligt als enige grote kern verder weg van de Oude IJssel in het besloten en kleinschalige landschap. Terborg heeft als enige kern stadsrechten, maar de grootste kern is Ulft met circa 10.000 inwoners. Iedere kern heeft een eigen structuur en voorzieningenniveau, er een cluster is van de kernen: Etten, Terborg en Silvold, net als Gendringen en Ulft.

Silvold

Ulft

Heelweg - Oost

Deze kernen hebben een gezamenlijk voorzieningenniveau. Varsseveld heeft een eigen voorzieningenniveau. Het groen en de groenstructuur is in iedere kern (groot of klein) anders.

De gemeente heeft naast de vijf grotere kernen ook een aantal kleinere, maar niet minder belangrijke kernen. Dit zijn Bontebrug, Breedenbroek, Etten, Heelweg, Megchelen, Netterden, Sinderen, Varsselder, Voorst en Westendorp.

Daarnaast liggen in de gemeente verspreid nog diverse buurtschappen als: De Heuven, Milt, Rafelder, Wals, Warm, Wieken, en Ziek.

KAMPENLANDSCHAP

In de dekzandgebieden komt van oudsher het gemengde bedrijf voor, met bouwland op de hoge, en grasland op de lageregelegen gronden. De boerderijen en ook veel woonkernen ontstonden op de overgang van hoog naar laag. Verspreid in de toen aanwezige bossen, op de hogere en drogere delen in het landschap werden kleine akkertjes, kampjes of éénmansessen aangelegd. Geleidelijk zijn deze kampjes verder opgehoogd met mest vermengd met plaggen uit de potstallen.

elzensingels aan -dijk en eiken langs de Hiddinkdijk

zwarte bomenrijen van eik aan de Heidedijk

Akkers die nog herkenbaar zijn door de bolle ligging en de vele steilrandjes. Om de akkers af te schermen tegen vee en wild werden ze omgeven met houtwallen en houtsingels. De boerderijen lagen veelal verspreid aan de rand van de akkertjes. Rondom Varsseveld zijn nog veel van deze kenmerken zichtbaar.

Het potstalsysteem maakte het vervolgens mogelijk ook de minder vruchtbare gronden als bouwland in gebruik te nemen, waardoor het karakteristieke en kleinschalige kampenlandschap met vele houtopstanden ontstond. In het gebied tussen Westendorp en Sinderen staan de vele kleine kampen bekend als de 'Varsseveldse kopjes'. Het kampenlandschap is een besloten landschap met een onregelmatig verkavelingspatroon en gebogen lijnen in de kavelgrenzen en in de wegen, die de natuurlijke hoogteverschillen in het landschap volgden. Met de intrede van kunstmest en verbeterde ontwateringstechnieken is het landschap verder ontgonnen. De lagere delen en de armere gronden in het landschap konden ook in gebruik worden genomen en de heide en het bos van de woeste gronden verdween langzaam. Het kleinschalige karakter is door ruilverkaveling, intensivering en schaalvergroting in de landbouw afgenomen, maar nog steeds herkenbaar aanwezig. De wegen en de verkaveling vormen nog altijd een grillig patroon in het landschap, de beken zijn veelal gekanaliseerd.

HEIDE- EN BROEKONTGINNINGSLANDSCHAP

Om de ontwatering van de hele natte heidegebieden te verbeteren, werden beken rechtgetrokken en zo snel mogelijk naar de Oude IJssel geleid. Belangrijk daarbij was de ontdekking van kunstmest en de komst van goedkope wol uit Australië. De nut en noodzaak van de heidevelden voor schapehouderij werd overbodig. Aan dit rechtlijnige en rationele blokverkavelingspatroon in het landschap en de elzenbroekbossen herkennen we de jonge ontginningen van het heide- en broekontginningslandschap.

Grote blokken werden soms verder onderverdeeld in kleinere blokken door opgaande groenstructuren (elzensingels) en greppels, geheel ontgonnen tot grasland en akkerland. Straatnamen als Heidedijk wijzen nog op het historisch grondgebruik en het natte verleden. De bebouwing met erfbeplanting bevindt zich veelal direct langs de rechte wegen. De elzensingels maken het landschap leesbaar en rondom Heelweg zijn nog relatief veel zandwegen aanwezig, zoals de Landstraat. In het gebied tussen Varsseveld en Terborg zijn blokvormige (rabat)bosjes te vinden. Vanwege het natte karakter werden veel greppels gegraven, met de vrijkomende grond werden stroken opgehoogd (rabatten) waar de bomen konden groeien. Verdroging is nu een veelvoorkomend probleem bij rabatbossen in dit jonge ontginningslandschap.

VEENONTGINNINGSLANDSCHAP

De jonge ontginning van het veengebied kent een rationeel en rechtlijnig verkavelingspatroon. Binnen deze rechte lijnen zien we een blokverkaveling en soms een smalle strokenverkaveling, gescheiden door greppels en sloten. Dit vanwege het natte karakter van het veen.

Het veenontginningslandschap kent een structuur van rechte percelen (stroken) met lange rechte ontginningslijnen. Na de ontginning ontstond een open landbouwgebied, doorsneden door twee rechte wegen met aan weerszijden populieren en Amerikaanse eiken. Het Zwarte Veen binnen de gemeente sluit aan op het Aaltense Goor met beide een heel herkenbare structuur.

De grote rationele blokken van het Zwarte Veen zijn voor het overgrote deel in eigendom van de gemeente en worden verpacht voor agrarisch gebruik. Het gebied grenst aan het naastgelegen natuurgebied de Vennebulten.

RIVIERENLANDSCHAP

Het rivierenlandschap heeft, ook nadat de grote overstromingen vanuit de rivier voorbij waren, nog regelmatig last gehad van wateroverlast bij hoge rivierstanden. Via gegraven weteringen (zoals de Roode Wetering, Vethuizensche Wetering, Groote Wetering, Kleine Wetering) kon het gebied ten westen van de Oude IJssel ontgonnen en in gebruik genomen worden. Bijna alle weteringen komen samen in het Waalse Water en wateren vervolgens af op de Oude IJssel, bij de havenzate De Kernnade.

Alleen de hogere delen van de rivierduinen en de oeverwallen bleven droog met dorpen zoals Ulft, Etten, Varsselder, Veldhunten en Megchelen. Deze hogere gronden waren vooral in gebruik als bouwland en boomgaard. De lagere delen, de kleigronden, konden na goede ontwatering verder ontgonnen worden en in gebruik worden genomen. De gronden zijn vanwege het natte karakter vooral in gebruik als hooi- of weiland en kennen een rationeel en rechtlijnig blokverkaveling. Kavelgrenzen werden gemarkeerd door elzensingels of meidoornhagen. Veel van deze landschapselementen zijn door schaalvergroting verdwenen of ze verloren hun nut in de agrarische bedrijfsvoering. De boerderijen staan verspreid langs de wegen. Op een kruising van historische handelswegen is Netterden ontstaan.

Tevens heeft in deze omgeving kleiwinning voor de baksteenindustrie plaatsgevonden. Sommige kleiputten zijn opgevuld als vuilstortplaatsen binnen de gemeente. Later is tot op de dag van vandaag ook veel zand en grind gewonnen. Hele grote waterplassen vormen een resultante van het winnen van deze grondstoffen. Azewijnse Broek en het Slotermeer zijn hier voorbeelden van en zijn waardevol voor recreatie en natuur.

De IJsselweiden langs de Oude IJssel en de lagere gronden ten noorden van de Aa-strang overstromden regelmatig. Na verbetering in de ontwateringstechniek werden ook deze gebieden gebruikt als hooi- of weiland.

Deze gebieden hebben altijd een behoorlijk open karakter gehad en zijn overwegend in gebruik als grasland. De oude rivierduinen aan de oostkant van de Oude IJssel waren minder geschikt voor landbouw en werden bebost om verdere verstuiwing te voorkomen. Engbergen en de Paasberg zijn hier voorbeelden van. Ook in de zone langs de Oude IJssel werd grondstof gewonnen. Uit de harde oerbanken in de ondergrond werd oer gewonnen voor de ijzerindustrie langs het water.

ontwikkeling van nieuwe natuur rondom het Azewijnse Broek

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

→ BIJLAGE III

BASISKWALITEIT LANDSCHAP

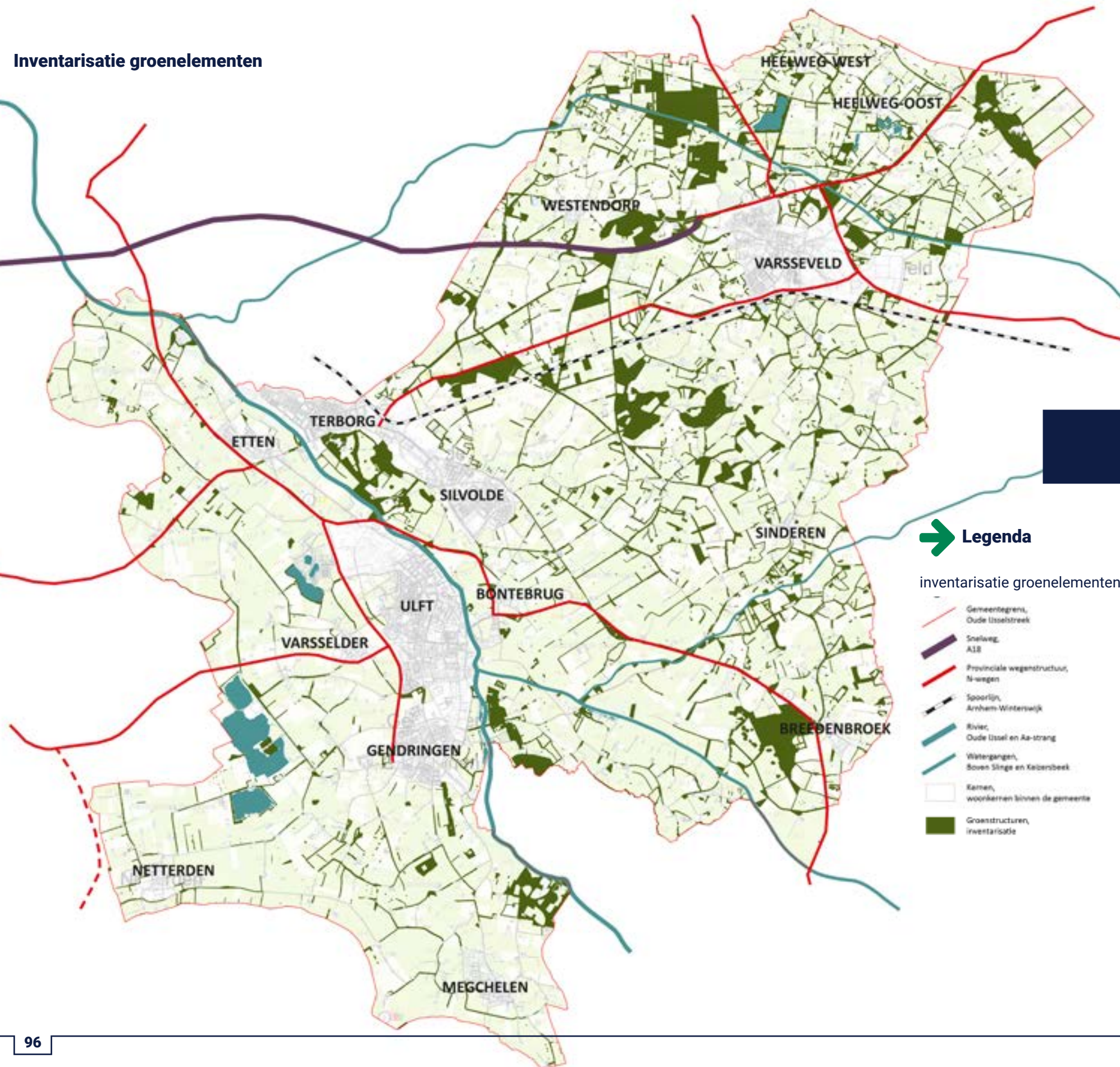
Inventarisatiekaart groenelementen

Groenelementen vanuit beleid

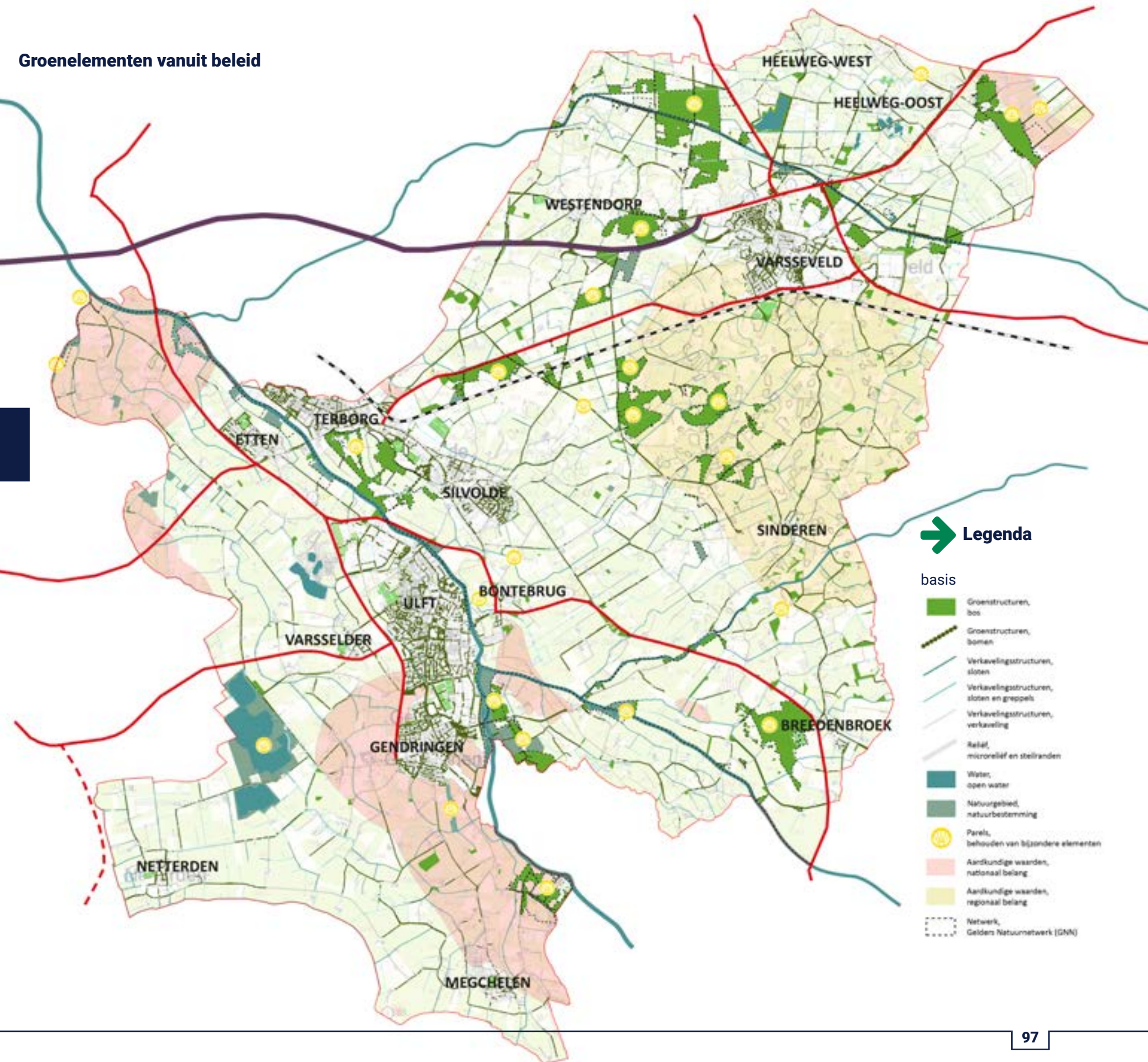
De kaartbeelden vormen samen een eerste aanzet van de basiskwaliteitskaart van de gemeente.

Inventarisatie groenelementen

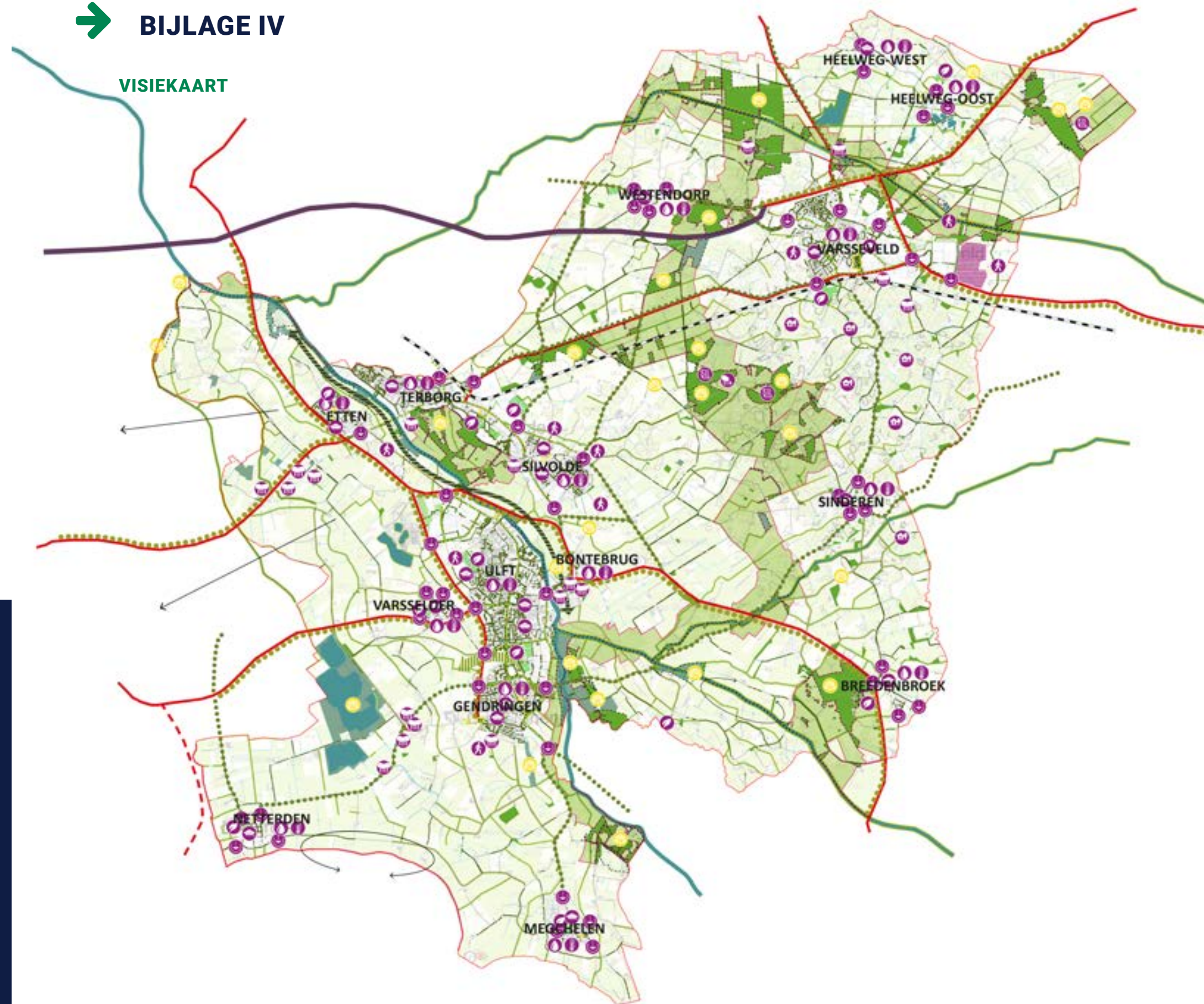
Groenelementen vanuit beleid

→ Visie op landschap, natuur en groene kernen

→ BIJLAGE IV

VISIEKAART

Algemeen

- Gemeentegrens, Oude IJsselstreek
- Snelweg, A18
- Provinciale wegenstructuur, N-wegen
- Spoorlijn, Arnhem-Winterswijk
- Rivier, Oude IJssel en Aa-strang
- Watergangen, Boven Slinge en Kelzersbeek
- Kernen, woonkernen binnen de gemeente

Basiskwaliteit

- Groenstructuren, bos
- Groenstructuren, bomen
- Verkavelingsstructuren, sloten
- Verkavelingsstructuren, sloten en greppels
- Verkavelingsstructuren, verkaveling
- Reliëf, microreliëf en steilranden
- Water, open water
- Natuurgebied, natuurbestemming
- Parels, behouden van bijzondere elementen
- Aardkundige waarden, nationaal belang
- Aardkundige waarden, regionaal belang
- Netwerk, Gelders Natuurnetwerk (GNN)
- Zone, Groene ontwikkelingszone (GO)

Visie landschap

- Groenstructuren, hoofdstructuur bomen en bermen
- Groenstructuren, verbindende kernen met bomen en bermen
- Groene long, maken verbindende groenstructuren tussen kernen
- Lijnelementen watergangen, met stapstenen verder ontwikkelen
- Lijnelementen watergangen, oevers ecologisch beheren
- Lijnelementen wegen, bermen ecologisch beheren
- Transformatie buitengebied, potentie eswonen
- Vergroten areaal bos, onderzoeken mogelijkheden voor aanleg bos
- Zichtlijnen, uitzicht richting Montferland behouden
- Openheid, behouden openheid landschap
- Groene buffer, tussen Ulft en Gendringen versterken
- Pacht omvormen, naar natuur inclusieve landbouw of kringlooplandbouw
- Bosjes ontwikkelen, kleine bosjes op voormalige vuilstortlocaties

Visie groene kernen

- Groenstructuren in kernen, met bomen en begeleidende groenvakken
- Particulier initiatief kernen, uitloopegebied voor groene initiatieven
- Kernen, bedrijfslocaties
- Kernen, behouden groene begraafplaatsen
- Biodiversiteit vergroten, randen sportvelden vergroenen
- Kernen, entree kern vergroenen
- Kernen, schoolpleinen vergroenen en groeneductie stimuleren
- Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), vaste planten - sierheesters
- Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), hagen - heesters
- Groenvakken (koppelen aan groenstructuur), ruig gras - gras
- Klimaatadaptatie, onderzoeken voorkomen wateroverlast
- Klimaatadaptatie, onderzoeken voorkomen hittestress

→ **Visie op
landschap, natuur
en groene kernen**